

BARCELONA
METROPOLIS

N. 125-GEN. 23

La pujada dels preus i la inestabilitat en els subministraments obliguen a accelerar la transició energètica que ha de permetre prescindir dels combustibles fòssils.

Un nou model energètic per a la ciutat

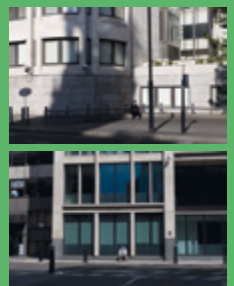
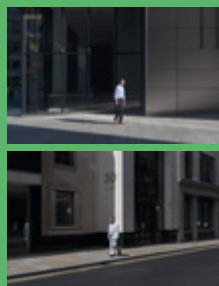
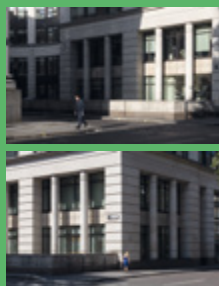
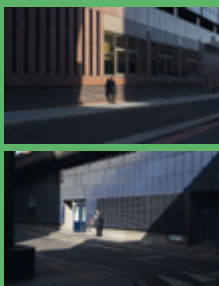
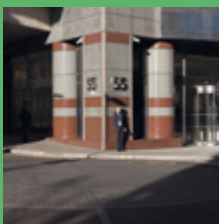
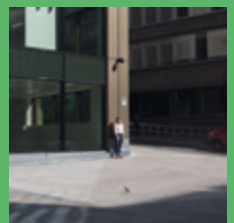
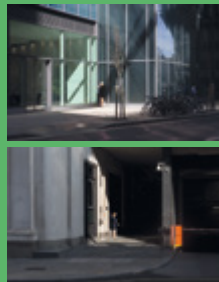
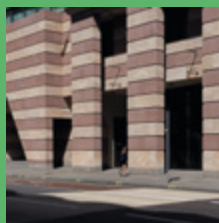
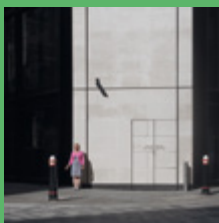

Jordi Barreras

(Barcelona, 1977) Ha treballat com a fotoperiodista per a diversos diaris i, actualment, viu a Londres, on ha publicat el fotollibre *Already But Not Yet* (Punctum Press, 2020), que ha estat ressenyat a *The Washington Post* i *The Guardian*, i que Alec Soth, fotògraf de l'agència Magnum, ha recomanat al seu compte de Tumblr. En la darrera edició de PhotoEspaña va exposar un treball sobre com ha evolucionat la idea de suburbi. En aquests moments, està immers en un nou projecte sobre la relació entre arquitectura i poder en diverses capitals europees.

El treball de Jordi Barreras parteix del fotoperiodisme per acabar desembocant a la fotografia documental d'autor, sota la influència d'artistes com Martha Rosler. Amb la crisi econòmica, Barreras va deixar de treballar per a diaris nacionals i va emigrar a Londres, on va començar un projecte gràfic sobre la City of London Corporation, un dels districtes financers més importants del món. La seva configuració coincideix en alguns punts amb l'espai que ocupava l'antiga muralla medieval i es converteix en símbol del domini econòmic. Les 22 fotografies recollides al llibre *Already But Not Yet* són el fruit de 5 anys de treball. Amb una arquitectura imponent com a rerefons vital, mostren l'aïllament i la vulnerabilitat dels qui viuen sotmesos a una competitivitat extrema i a estratègies de motivació, amb promeses d'un èxit que mai arriba.

Textos: **Víctor Pérez Ballester**

Avançar en la transició energètica

Queda menys temps del que es pensava per actuar. De fet, el temps s'està exhaurint. Aquest hivern s'han conjuminat tots els elements

d'una tempesta perfecta: l'acceleració del canvi climàtic, que porta alteracions meteorològiques cada cop més freqüents i intenses, i un increment desorbitat del preu de l'energia pels efectes de la guerra d'Ucraïna i la inestabilitat en el subministrament de gas i petroli. És una situació límit que obliga a accelerar la transició energètica cap a un model basat en fonts renovables que garanteixi al mateix temps la substitució dels combustibles fòssils i una major sobirania en la producció d'electricitat.

El 70% del consum mundial d'energia es concentra a les ciutats, que també són les responsables del 80% de les emissions de CO₂. Són, per tant, protagonistes d'un repte planetari del qual depèn el seu propi futur. Amb les tecnologies disponibles, les grans ciutats mai no produiran tanta energia com la que necessiten, però poden contribuir de manera decisiva a mitigar el problema. Poden produir tanta electricitat neta com les seves teulades i les noves infraestructures urbanes els ho permetin, i, sobretot, poden canviar la mobilitat, reduir la demanda i millorar l'eficiència energètica.

La nova normativa que incentiva la instal·lació de plaques fotovoltaïques i permetrà compartir instal·lacions d'autoconsum fins a un radi de dos quilòmetres pot canviar en poc temps els termes de l'equació. L'anomenada *revolució de les teulades* pot ser un pas decisiu cap a un model d'energia compartida i distribuïda. La creixent presència de cooperatives i empreses de base associativa, que només treballen amb energies renovables, i la irrupció de noves elèctriques públiques formen part també d'aquest canvi de model.

La consciència de perill ambiental s'està estenent ràpidament entre la població i cada cop més gent qüestiona el paradigma del creixement a qualsevol preu. Però la implantació de les energies renovables encara troba resistències en les comunitats locals. A Catalunya, paguem les conseqüències d'una dècada perduda i ara toca accelerar per recuperar el que no s'ha fet i anticipar-nos als nous escenaris. Tothom haurà de fer sacrificis. La nova normativa catalana sobre renovables, que fomenta la participació i el control local dels projectes, hauria de permetre l'expansió de les energies netes i prioritzar els projectes pensats per al bé comú abans que els merament extractivistes. — Milagros Pérez Oliva

El títol d'aquest treball, *Already But Not Yet*, evoca un concepte teològic, el del regne de Déu que és alhora present i futur: ja en formem part (*already*), però no aconseguirà la seva plena realització fins al futur (*but not yet*). La tensió entre aquest “ara” i un “encara no” provoca una sensació d'espera i una atmosfera de suspensió, que el fotògraf mira de captar de la manera que ho fan les pintures d'Edward Hopper. La càmera registra un temps en el qual sembla que no passa res, on personatges instal·lats en la pausa busquen un raig de sol, aturats enmig d'una jornada que s'endevina dura i llarga. Els han dit que, encara que les condicions siguin precàries, si persisteixen en l'esforç, acabaran assolint els objectius. Esforçar-se vol dir, en aquest cas, autoexplotar-se, com explica el filòsof Byung-Chul Han en la seva obra *La societat del cansament*. Ningú els garanteix que el camí de l'èxit no es trencarà per un expedient de regularització o per un acomiadament sobtat. La monotonia de l'instant només es veu interrompuda per l'anhel que la situació millori, però cal paciència. Com diuen les benaurances, “feliços els humils, perquè posseiran la terra”. El capitalisme s'apropia d'aquesta idea per alimentar una nova religió materialista basada en la promesa d'un guany futur al qual cal sacrificar el present. No és cap casualitat que, a les actuals metròpolis, els edificis més alts ja no siguin les catedrals o les esglésies, sinó les seus de les grans corporacions que competeixen entre elles per tenir la torre més alta i demostrar, així, el seu control simbòlic sobre el territori.

Els comentaris que acompanyen aquestes imatges parteixen dels textos de Flavia Loscialpo y Stephanie Schwarz inclosos en la mateixa obra.

Dossier

Un nou model energètic per a la ciutat

4-8

Marta García París

Crisi energètica i vulnerabilitat

10-15

Joan Herrera

L'energia, el vector de canvi de les ciutats en el segle XXI

16-20

Josep Espluga

Percepcions i conflictes al voltant de l'ús de l'energia

22-27

Assumpta Farran

Accelerar els canvis per a un nou model energètic

28-33

Cristina Castells

La ciutat i el repte d'una transició justa

34-38

Iu Gallart

Les elèctriques públiques, una nova eina per al canvi energètic

40-44

Marcel Coderch

La fi de l'era de l'abundància

Crisi energètica i vulnerabilitat **Marta García París**

Les persones amb menys recursos econòmics són les més perjudicades per l'increment de preus dels subministraments bàsics i les que tenen menys eines per intentar pal·liar la situació. Les mesures que s'han pres per contenir els preus i protegir els usuaris són temporals i amb mirada curta. L'estratègia a llarg termini demana reduir la dependència exterior de combustibles fòssils i apostar per una generació d'energia més local i amb fonts no contaminants. Aquesta transició energètica, perquè sigui efectiva, no ha de deixar ningú enrere.

“Aquest mes no puc fer front a la factura de l'electricitat”. Aquesta és una de les frases que més se senten en els Punts d'Assessorament Energètic de la ciutat de Barcelona, un servei universal de detecció de situacions de pobresa energètica que fa gairebé 3.000 assessoraments mensuals i que, des de la seva creació el 2017, ha atès prop de 200.000 persones, moltes d'elles en situació de vulnerabilitat.

La situació per a les famílies és crítica perquè el cost dels subministraments energètics com l'electricitat o el gas natural s'ha disparat en els últims temps. Per posar un exemple, l'electricitat costava

Les persones amb menys recursos econòmics són les més perjudicades per

Marta García París

Ambientòloga amb un màster en Energies Renovables i Eficiència Energètica, treballa per promoure una transició energètica justa i combina la gestió de projectes amb la coordinació de l'associació Ecoserveis. Actualment gestiona part de l'Energy Poverty Advisory Hub, el servei de la Comissió Europea per a l'abordatge de la pobresa energètica a Europa, i forma part del grup d'experts de l'Urban Innovative Actions (UIA) acompanyant projectes de temàtica energètica. Des d'Ecoserveis participa en la gestió dels Punts d'Assessorament Energètic de la ciutat de Barcelona.

al voltant de 60 €/MWh el febrer del 2012 i, deu anys més tard, superava els 300 €/MWh¹. Mesures com la reducció de l'IVA en els subministraments energètics o l'increment en els descomptes per als beneficiaris del bo social han esmorteït l'impacte en les butxaques dels usuaris, però són mesures temporals que no resolen el problema de fons.

La crisi energètica actual, de dimensions geopolítiques extraordinàries, té un impacte real en la vida de les persones i afecta sobretot els col·lectius en situació de vulnerabilitat; fa que el cost en subministraments tingui una càrrega més gran en la "cistella" bàsica de les llars. A la llar s'utilitza l'energia per il·luminar, escalfar i refrigerar les estances i els aliments, i per fer funcionar diferents equipaments. Quan les factures dels subministraments energètics s'incrementen tant, les famílies en situació de vulnerabilitat han d'escollir entre comprometre el seu confort tèrmic a la llar, comprometre altres necessitats bàsiques o endeutar-se.

Quan el preu de l'electricitat o del gas s'apuja, moltes famílies decideixen reduir altres elements també necessaris per al seu benestar, com, per exemple, la despesa en alimentació. De fet, és conegut el dilema del *heat or eat*, en referència a la necessitat d'escollir entre escalfar-se o menjar. Una altra opció implica disminuir l'ús d'energia quan hi ha un increment en el preu dels subministraments energètics. És freqüent trobar-se amb persones que redueixen les hores de calefacció a l'hivern o de climatització a l'estiu per reduir l'import de les factures. Però en aquest context de "reduir per estalviar" es dona una paradoxa que cal posar de manifest. Per exemple, una nevera és un electrodomèstic que trobem a totes les llars i que està sempre connectat. Mentre que els frigorífics més antics tenen un consum de 1.000 kWh/any, els més nous i eficients del mercat no arriben als 300 kWh/any. La qüestió és: qui té accés a una nevera moderna i eficient energèticament? Segur que les persones en situació precària, no. Aquest fet es relaciona amb el concepte de *prima de pobresa* (*poverty premium*), que representa el cost extra que les persones amb baixos ingressos i en situació de pobresa paguen pels productes i serveis essencials, la qual cosa fa empitjorar la seva situació de pobresa energètica.

A grans trets, s'entén que la pobresa energètica és la dificultat o la incapacitat d'accedir als serveis essencials bàsics. Aquestes situacions depenen de factors d'exposició, però també personals i de la capacitat de resposta. Pel que fa a necessitats energètiques, no és el mateix viure a prop del mar que en un municipi d'interior, ni tampoc és equiparable

viure en un habitatge amb un bon aïllament i una bona orientació que en habitatges amb altres condicions. L'estat de salut o l'edat també són factors que agreugen les situacions de vulnerabilitat energètica. I la resiliència, la capacitat de resposta en cada cas, fa que la situació de vulnerabilitat energètica se superi

Quan el preu de l'electricitat o del gas s'apuja, moltes famílies decideixen comprometre elements necessaris per al seu benestar. És el conegut dilema del *heat or eat*.

Nota

2. Mari-Dell'Olmo, M. Oliveras L., Vergara-Hernández C. i altres. "Geographical inequalities in energy poverty in a Mediterranean city: Using small-area Bayesian spatial models". *Science Direct*, 2022. <http://ow.ly/eBN050Lue0t>.

fàcilment o no: una persona amb una malaltia crònica que es pugui permetre un canvi d'habitatge per millorar el confort tèrmic no patirà una situació de precarietat energètica.

La situació, en números

Gràcies als indicadors oficials de pobresa energètica establerts pel Ministeri per a la Transició Ecològica i el Repte Demogràfic (MITECO) i les darreres dades de l'Institut d'Estadística de Catalunya (Idescat), sabem que el 15,9% de la població catalana no pot mantenir l'habitatge a una temperatura adequada i un 10,8% de la població triga a pagar les factures dels subministraments de la llar, en comparació amb el 6,6% del 2017. També és rellevant la dada que indica que el 23,1% de la població catalana viu en llars amb goteres, humitats o amb sòls, finestres o portes en mal estat.

Tot i que el preu de l'energia és igual en tot el territori, hi ha factors específicament urbans que influeixen en l'extensió de la pobresa energètica.

Aquestes dades generals mostren diferències en funció de si analitzem zones d'interior o properes al litoral, amb un clima més amable, però també divergeixen els contextos urbans dels rurals. Tot i que el preu de l'energia és igual en tot el territori estatal, hi ha factors

específicament urbans que influeixen en l'extensió i les característiques de la pobresa energètica. Un exemple d'això és el preu de l'habitatge, molt més elevat en contextos urbans i que afecta el pressupost de les famílies. També la configuració arquitectònica de les ciutats, centrada en edificis multihabitatge, afecta la demanda d'energia necessària per a la climatització.

Dins dels nuclis urbans també trobem diferències en l'afectació de la pobresa energètica. Per exemple, és molt visual el mapa resultant de l'estudi que van fer investigadors de l'Agència de Salut Pública de Barcelona comparant sis indicadors de pobresa energètica en els 73 barris de Barcelona² i en el qual es mostren diferències importants entre barris.

Cap a una transició energètica efectivament justa

Com a ciutadania hem relacionat la crisi energètica actual amb l'increment de preus de l'electricitat i el gas perquè ens afecta directament. Però la causa de fons de la situació actual dels preus tan elevats en els mercats europeus és la dependència energètica que la Unió Europea té dels combustibles fòssils, com el gas. Les mesures que s'han pres per contenir els preus i protegir els usuaris són temporals i amb mirada curta. L'estratègia a llarg termini demana reduir aquesta dependència exterior de combustibles fòssils i apostar per una transició energètica que permeti una generació d'energia més local i amb fonts no contaminants. Ara bé, aquesta transició energètica, perquè sigui una aposta efectiva, no hauria de deixar ningú enrere.

Segurament la majoria de lectors coneixen algú que té o està en procés d'instal·lar plaques solars fotovoltaïques a la teulada.

Però la veritat és que, en la majoria dels casos, només aquelles persones amb recursos o accés a la informació són les que tenen la possibilitat de reduir la dependència de combustibles fòssils i abaratir les factures de subministraments. A més, en el context urbà, s'afegeix la complexitat d'haver-se de posar d'acord entre veïns per poder utilitzar les cobertes dels edificis per generar energia. Els col·lectius en situació de vulnerabilitat tenen, sens dubte, més dificultat per aconseguir no només finançament sinó també informació, i fins i tot a vegades no es poden beneficiar de les mesures de promoció a les energies renovables. Aquest és el cas de les subvencions: es penalitzen aquelles persones que, per ingressos baixos, no

estan obligades a realitzar l'impost sobre la renda de les persones físiques (IRPF) o les famílies acollides a algun tipus de bonificació d'impostos, com l'IBI, que ja no poden optar a bonificacions específiques per a la instal·lació d'energies renovables a la llar.

Sovint, només aquelles persones amb recursos o accés a la informació tenen la possibilitat de reduir la dependència dels combustibles fòssils.

La crisi energètica serà endèmica mentre no aconseguim un subministrament energètic net tan independent de tercers com sigui possible, especialment d'aquells països geopolíticament inestables. La reducció de la demanda energètica, la millora de l'eficiència i l'accés a les energies renovables donaran resposta al repte energètic amb el doble valor de sostenibilitat ambiental i independència energètica. Sempre que, això sí, no deixi ningú enrere.

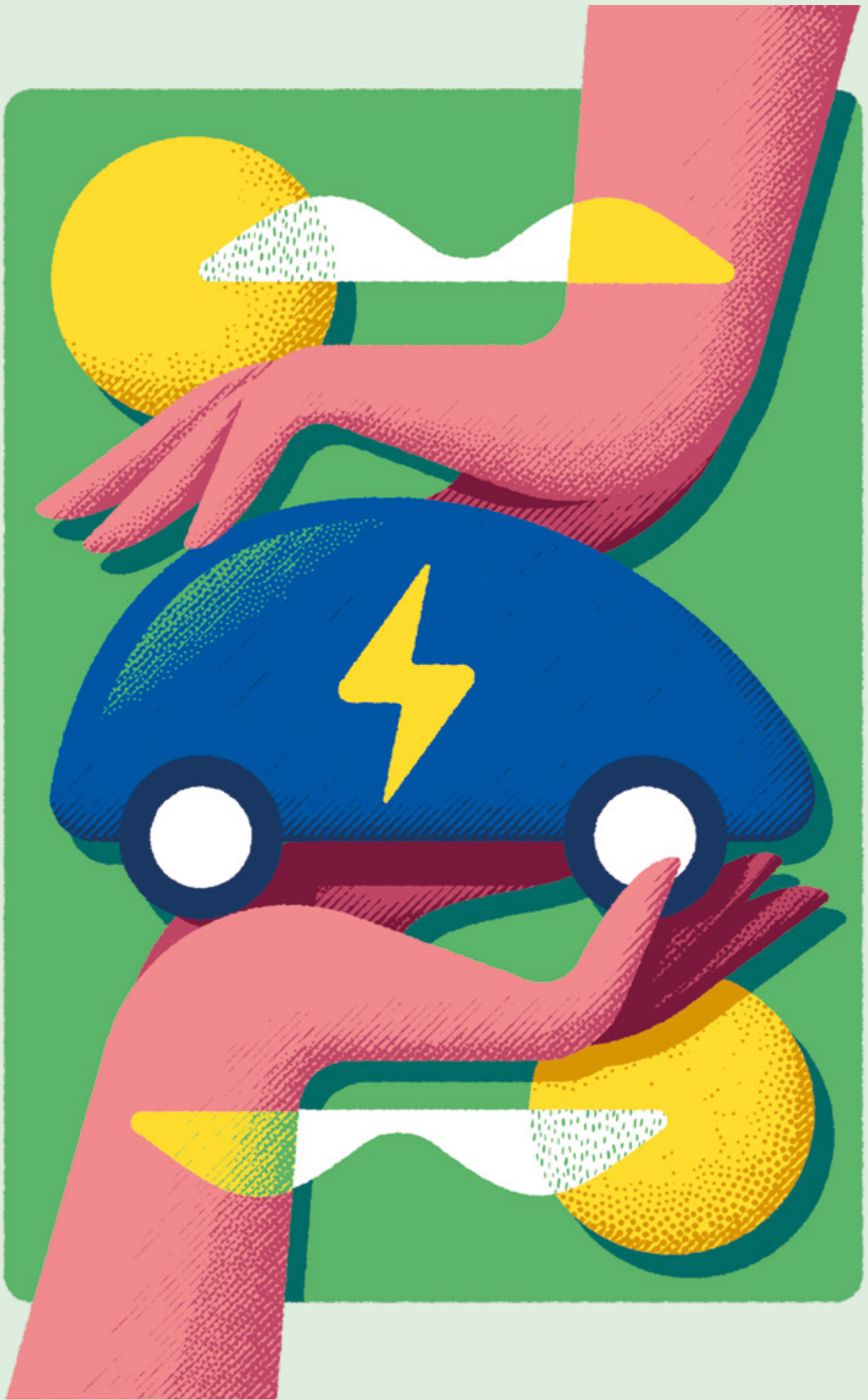
Atlas of Energy Poverty Initiatives in Europe

Diversos autors
Ecoserveis, 2017

Aquestes imatges posen l'accent en el subjecte aïllat, només envoltat pels imponents edificis que simbolitzen les estructures de poder del capitalisme mundial. El mateix títol del treball ja expressa el sentit del missatge: els treballadors “ja” (*already*) formen part dels mecanismes neoliberals, “però encara no” (*but not yet*) han arribat a la fi de la seva realització, que mai és completa i sempre es projecta cap al futur. Hi ha una clara intenció política en la composició de les imatges: l'aïllament del subjecte s'insereix en un context de fragmentació i atomització de la vida, erosió de la comunitat, creixent desregulació, productivitat i inacabable càrrega de treball. Hem passat, segons el filòsof Byung-Chul Han, de la “societat disciplinària” a la “societat del rendiment”, en la qual els individus, per tenir èxit, han d'encarnar qualitats com l'adaptabilitat, la flexibilitat, la versatilitat, la proactivitat i la iniciativa. Impulsats per l'imperatiu del rendiment, s'exposen a una disponibilitat il·limitada. De fet, se sotmeten a si mateixos a un règim d'autoexplotació. Les estratègies neoliberals de subjugació funcionen a través d'una internalització del poder, i les seves manifestacions són la por de no aconseguir res, l'esgotament, el cansament constant i la depressió.

L'energia, el vector de canvi de les ciutats en el segle XXI

Joan Herrera

està abocada a una transició energètica que en permeti la descarbonització. El primer puntal és el canvi de model de mobilitat cap a un sistema de vehicle elèctric compartit. Però cal, a més, modificar el consum energètic dels edificis i deixar el gas en un paper marginal com a proveïdor de calor. Les solucions passen per un desplegament massiu de la fotovoltaica en les teulades i, sobretot, dels sistemes d'aerotèrmia, que serien possibles amb propostes d'economia d'escala com les comunitats ciutadanes d'energia (CCE), figura ja recollida en una directiva europea.

La ciutat, com a gran devoradora d'energia produïda fora del seu territori,

Joan Herrera

Advocat especialista en dret energètic, professor associat de la Universitat Rovira i Virgili (URV) i director d'Acció Ambiental i Energia de l'Ajuntament del Prat de Llobregat. Ha estat director de l'Institut para la Diversificación y Ahorro de la Energía (IDAE), diputat al Parlament de Catalunya i al Congrés dels Diputats, i portaveu d'Iniciativa per Catalunya Verds.

Ciutat i energia. Aquest ha estat un binomi de dos factors que, des que el temps és temps, mai han anat de bracet. Les ciutats sempre han estat forats que devoraven l'energia produïda fora. Des dels cereals portats d'Egipte a l'antiga Roma, passant pel Londres industrial, que consumia el carbó extret de les mines de tot Anglaterra i generava greus problemes de qualitat de l'aire en ple segle XIX, fins a les ciutats contemporànies, que consumeixen energia portada d'arreu per fer funcionar les calefaccions o garantir la mobilitat. Les ciutats, sinònim de civilització i cultura, són també l'expressió de la distància entre la biosfera i la humanitat, amb la seva capacitat per engolir recursos naturals. La pregunta que cal que ens fem és si la ciutat podria passar a ser un espai físic de retrobament amb la natura. Més enllà de la necessitat de guanyar espais per al lleure i la introducció de la biodiversitat, podria ser capaç de generar la seva pròpia energia per funcionar?

Al segle XX, la transició energètica no formava part de l'agenda municipal, perquè no era un repte que es pogués encarar. Es disposava de recursos, pensament i propostes per a les polítiques educatives i culturals, i es pensava i repensava el model urbanístic. Però ara han de tenir també una estratègia de transició energètica perquè l'escenari climàtic ho exigeix (les ciutats generen el 70% de les emissions de gasos amb efecte d'hivernacle (GEI)), i, per primer cop, poden proveir-se a si mateixes d'una part important de l'energia que consumeixen. No tota ni en tot moment, però sí en una proporció rellevant.

El primer que cal tenir present és que la mobilitat consumeix una gran quantitat d'energia i genera la major part de les emissions que es produeixen a la ciutat. D'acord amb l'estudi *Ciudades energéticamente sostenibles: la transición energética urbana a 2030*¹, publicat per Deloitte el març del 2019, en una ciutat mediterrània com Barcelona, el 62% dels GEI provenen de la mobilitat, mentre que el consum energètic es distribueix en un 40% en mobilitat i un 60% en el sector residencial.

La conclusió és força evident: no és possible la descarbonització de la ciutat sense una estratègia valenta a favor de la pacificació del trànsit, estenent el verd en la trama urbana i, a la vegada, establint propostes d'accés a la ciutat que en permetin l'entrada i sortida de manera sostenible. A aquestes mesures cal sumar-hi una proposta que articuli un canvi cultural necessari respecte de l'ús del vehicle privat. Al llarg del segle XX, les societats occidentals han associat una pretesa llibertat amb el fet de disposar d'un cotxe en propietat. Aquests vehicles, que només s'utilitzen un 2% del temps, ocupen el 70% de l'espai públic. Però la realitat és que els habitants de les grans ciutats no necessiten un cotxe per al seu dia a dia, sinó només per a moments puntuals.

És necessari, per tant, el desplegament massiu d'una proposta que permeti passar de la cultura de la propietat a la del servei, on el vehicle privat s'utilitzi com un mitjà que es retorna un cop s'ha acabat la necessitat. Sens dubte, aquest model suposaria un ús més intensiu del vehicle i una menor ocupació de l'espai públic, i hauria d'anar vinculat a un sistema de

Nota

1. *Ciudades energéticamente sostenibles: la transición energética urbana a 2030*.

<http://ow.ly/116n50LvM9k>.

mobilitat elèctrica compartida. La lluita per les superilles i per un canvi de model de ciutat és, per damunt de tot, una batalla cultural; per fer-la possible és determinant la millora dels carrers i els barris que la protagonitzen. Ha d'anar acompanyada d'una proposta que permeti passar de la cultura de la propietat del vehicle a la proposta del servei del vehicle.

El desplegament fotovoltaic a les teulades

L'altre element que cal destacar és el consum energètic dels edificis.

Les ciutats necessiten electricitat, que fins ara s'ha portat de fora, i gas per escalfar les llars i fer funcionar les indústries. Aquesta font representa més d'un terç del consum energètic en el sector residencial, una dada que evidencia que és necessari reduir-ne el consum i que cal transitar cap a un escenari d'electrificació que elimini el gas de les llars. Avui, l'eficiència més gran ve d'opcions com les bombes de calor i fred, i l'aerotèrmia. A la vegada, en l'escenari de canvi climàtic, el confort tèrmic anirà destinat cada cop més a superar les onades de calor, amb una major necessitat de proveir fred, i a millorar els aïllaments per fer front a les altes temperatures.

El marc normatiu ens hauria de comprometre a mobilitzar totes les teulades aptes, especialment les de gran volum, per aconseguir la màxima producció en horari solar.

La pregunta que ens hem de fer, però, és si les nostres ciutats poden passar d'un escenari d'absoluta dependència energètica a un marc en el qual el desplegament de renovables sigui massiu. És en aquest marc on cal dir que necessitem protagonitzar un canvi en la fisonomia de les teulades

i de part dels espais públics. Avui, el kWh més barat és d'origen renovable i, particularment, fotovoltaic. El marc normatiu de referència (RD 244/2019) va permetre fer autoconsum compartit per xarxa de baixa o mitjana tensió, dins d'un radi de 500 metres entre la instal·lació i els punts de consum. El Consell de Ministres ho va ampliar després a 1.000 metres i al novembre passat la ministra Teresa Ribera va anunciar que s'estendria a dos quilòmetres. S'acosta així a normatives més avançades, com la de Portugal, on l'autoconsum compartit podrà tenir un radi de dos quilòmetres en baixa tensió, de quatre en mitjana tensió i de fins a vint en molt alta tensió.

Aquest autoconsum compartit significa que no es paga o bé que es paguen menys càrrecs i peatges. Però el que representa és que, com més energia subministrada de proximitat hi hagi, menys pèrdues es produeixen en la distribució de l'electricitat. El marc normatiu és rellevant, perquè aquest escenari ens hauria de comprometre a mobilitzar totes les teulades aptes, especialment les de gran volum, per aconseguir la màxima producció en horari solar. Avui, pensar en l'autoconsum com un exercici individual porta a una situació en la qual només aquells que tenen les millors teulades (normalment, les classes altes) poden desplegar l'energia que necessiten. És, per tant, una responsabilitat del conjunt de la ciutadania fer un desplegament massiu de la fotovoltaica a les teulades de la ciutat, començant per les públiques, continuant per espais públics on es pugui produir i, a més, donar

ombra, i acabant per les teulades del sector industrial i logístic. El detall de la distància és rellevant, ja que en radis amplis permetria la interacció entre la ciutat i els àmbits industrials i logístics. Aquests segons, amb major consum de dilluns a divendres, tenen una extraordinària complementaritat amb l'àmbit residencial, que registra majors consums durant els caps de setmana.

El desplegament fotovoltaic també té un altre factor determinant: l'educació energètica. És a dir, una major consciència del que costa la producció d'un kWh. La digitalització i desplaçar al màxim els consums cap a les hores de producció autoconsumida ens introdueixen en una cultura on el millor kWh és aquell que no es consumeix i el següent millor kWh és el que té un origen renovable, la qual cosa obre la porta a l'electrificació d'allò que consumeix més energia en una llar: el clima.

Aquest desplegament massiu de les renovables a la ciutat també és important per poder articular un pacte amb el territori. La transició cap a un model basat en les renovables té la virtut d'una major sobirania energètica, però què representa el seu desplegament sobre el terreny? A Catalunya, el 63% de la població viu en un 7% del territori. I, més enllà de la necessitat de

La ciutat ha de desenvolupar tot el seu potencial renovable, però també cal un pacte amb el territori. És materialment impossible que la metròpoli s'autosubministri.

reduir el consum, és materialment impossible que aquest país metropolità s'autosubministri. Per fer possible aquest pacte, cal que la metròpoli desenvolupi el seu potencial renovable amb tota l'amplitud mentre, en paral·lel, es fa una proposta de desplegament territorial.

Les ciutats mediterrànies tenen el repte de deixar el gas en un paper marginal com a proveïdor de calor a les llars.

Fraternidad y ecología

Joan Herrera

Los Libros de la Catarata, 2019

Cuánta desigualdad puede soportar la democracia

Joan Herrera

RBA Libros, 2014

Economía i ecología:

propuestas per sortir de la crisi

Joan Herrera

Columna CAT, 2010

Altres eines de transició

Finalment, cal pensar també en les figures que poden protagonitzar aquesta transició a la ciutat.

La directiva europea sobre el mercat interior d'electricitat ha proposat la

creació d'un nou actor energètic, les comunitats ciutadanes d'energia (CCE), que estarien formades per la ciutadania, ens locals i pimes, i hi podrien participar grans empreses sempre que no en tinguin un control efectiu. Els beneficis han de repercutir en les sòcies i els socis, i en el territori on es despleguen. Que la directiva i la figura siguin tan innovadores no és casual. S'ha entès que, per protagonitzar la transició energètica, cal que es recuperi un factor de confiança entre consumidors i energia, que s'ha trencat radicalment els darrers anys.

Les CCE poden ser l'eina sobre la qual s'aglutini aquesta transició energètica a les ciutats; el clar avantatge que té aquesta figura és que li han reservat tots els papers de l'auca en el sector energètic: generació, comercialització i agregació, i, fins i tot, podria operar en la distribució. En aquest context, l'autoconsum compartit de la comunitat energètica és molt més que això: si realment es vol que jugui un paper determinant en l'escenari de transició energètica, cal que aquestes comunitats tinguin dimensió i força, que no siguin petits "falansteris" que interactuïn amb un grup reduït de ciutadans conscienciats, sinó que adoptin la dimensió de barri, districte o ciutat.

És a l'agenda d'aquestes comunitats on caldria fer un autèntic avenç de la transició energètica de les ciutats. Sens dubte, cal una instal·lació massiva de la fotovoltaica a les teulades urbanes, però no només això. Avui, les ciutats mediterrànies tenen el repte de deixar el gas en un paper marginal com a proveïdor de calor a les llars. A més, per fer un desplegament massiu de l'aerotèrmia, necessitem propostes que, amb economia d'escala, permetin abaixar preus i, a la vegada, adquireixin una dimensió de comunitats de veïns. Aquesta mesura no és només rellevant en termes de descarbonitzar i abaratir la factura energètica, sinó que també és especialment significativa a l'hora de convertir en inèrcies tèrmiques de fred o calor els moments de producció fotovoltaica propera. Les comunitats energètiques de l'àmbit metropolità són el millor instrument per protagonitzar el pacte amb el territori, on caldrà fer una compra agregada d'energia renovable, especialment eòlica, que permeti proveir-se d'electricitat renovable fora de l'horari solar.

Percepcions i conflictes al voltant de l'ús de l'energia

Josep Espluga

Al preu de l'energia, una de les principals preocupacions de la ciutadania,

s'hi suma un altre front obert: el rebuig que genera l'emplaçament d'infraestructures energètiques, en particular, de renovables. Si, com sembla, els motius descansen en preocupacions per formes de vida amenaçades, greuges comparatius entre territoris o pèrdua de confiança en les institucions, la resolució és molt complexa i requereix un procés de construcció de vincles per bastir projectes en els quals tothom s'hi pugui sentir reconegut.

En les enquestes de l'Eurobaròmetre, que es fan cada sis mesos a la població europea, s'hi inclou la següent pregunta: "Quins són els dos problemes més importants que afronta el seu país en aquest moment?". Una de les respostes més habituals és la preocupació pels "problemes energètics, climàtics i ambientals". Les enquestes del 2015 al 2022 revelen un augment de persones afectades per aquesta inquietud, que va disminuir lleument l'any de la pandèmia (quan les jerarquies de preocupacions van modificar-se), però que s'ha reprès amb força els dos darrers anys. A partir del 2020, la presentació de dades de l'Eurobaròmetre es desglossa entre "problemes ambientals i de canvi climàtic" i "problemes d'abastiment energètic", fet que permet observar el pes diferent d'ambdues qüestions. Durant els anys 2021 i 2022, les preocupacions per l'abastiment energètic han superat de lluny les altres i, en el cas espanyol, les doblen: un 12% de persones preocupades pel medi ambient i el canvi climàtic i un 25% de persones amoïnades per l'abastiment energètic. Les proporcions encara són més elevades per al conjunt de la població europea.

A partir d'aquestes dades, podem plantejar la hipòtesi que les preocupacions ambientals (incloent-hi el canvi climàtic) i les d'accés a l'energia són dos fenòmens regits per lògiques socials diferents. S'observa que les primeres es mantenen com un dels problemes importants (el 20% de la població europea ho considera així, el 12% en el cas d'Espanya, segons dades del 2022). No obstant això, cal tenir present que una cosa és el que la gent pensa; una altra, el que diu, i, una altra, el que fa. Que la població europea expressi aquesta opinió no vol dir necessàriament que s'hagi de traduir en accions o comportaments coherents amb aquella preocupació.

Per exemple, un estudi recent sobre l'estructura de les percepcions sobre el canvi climàtic a Catalunya (Espluga Trenc, 2019) a partir d'una comparació dels arguments entre persones conscienciades/preocupades pel canvi climàtic i persones escèptiques/negacionistes demostra que es basen en estereotips que difícilment resisteixen una deliberació sistemàtica. Tal com ha estat presentat pels mitjans de comunicació, el canvi climàtic rarament interpel·la persones, sinó entitats abstractes (i percebudes com a llunyanes), com països, estats, governs, corporacions, ONG internacionals..., la qual cosa dificulta que la gent el pugui percebre com quelcom que forma part de la seva vida quotidiana. La població observa, a més, una incongruència entre la urgència amb què es planteja el problema i la lentitud de les respostes polítiques, fet que suposa una certa desconfiança respecte de la versemblança del problema i, especialment, de les institucions encarregades de gestionar-ne les solucions.

S'observa també que definir-lo en termes de "catàstrofe" per intentar subratllar-ne la urgència pot derivar en actituds de fatalisme i passivitat entre la població. Es produeix una situació que els estudis de percepció de riscos han definit com "ignorància activa", un concepte que remet a aquelles situacions en què la manca de capacitat per actuar, o l'excessiva dependència respecte d'altres actors, fa que la gent prefereixi no tenir més informació sobre un risc, desentendre-se'n i assumir l'exposició al risc com una fatalitat davant la

Josep Espluga Trenc

Sociòleg, professor del Departament de Sociologia de la Universitat Autònoma de Barcelona i investigador de l'Institut de Govern i Polítiques Públiques. És membre de l'equip directiu del Postgrau en Dinamització Local Agroecològica i coordinador del Mínor de Desenvolupament Sostenible i Ciutadania Global de la Universitat Autònoma de Barcelona. S'ha especialitzat en l'estudi de les percepcions socials dels riscos tecnològics, en l'anàlisi de conflictes ambientals i en la sociologia del sistema agroalimentari.

qual no val la pena fer res. D'aquí que un pot estar molt preocupat i no fer res per posar-hi solució.

No passa el mateix amb les percepcions sobre la crisi energètica. A diferència del canvi climàtic, el consum d'energia és quelcom molt més concret, del qual tothom té una experiència directa, i forma part indissoluble de la nostra vida quotidiana.

La creixent pobresa energètica

Segons dades de l'Enquesta de condicions de vida 2021 publicades per l'Idescat, a Catalunya, la proporció de persones que no poden mantenir casa seva a una temperatura adequada va passar del 9,4% el 2020 al 15,9% el 2021. Tot i ser una problemàtica que ja venia d'abans, a Catalunya i Espanya, a diferència de la resta d'Europa, la situació s'agreuja considerablement a partir de la pandèmia i fins avui.

La preocupació social que suposa aquesta situació es detecta també en els baròmetres d'opinió del Centro de Estudios Sociológicos (CIS), on periòdicament s'acostuma a preguntar quins són els tres problemes que preocupen més la població. Es tracta d'una pregunta oberta, per no condicionar la resposta, que es codifica a posteriori.

Si davant el canvi climàtic la ciutadania pot tenir una actitud “d'ignorància activa” (estar molt preocupada, però no fer res per posar-hi solució), no passa el mateix amb la crisi energètica.

L'evolució històrica d'aquesta pregunta mostra que una de les preocupacions creixents és l'apujada de les tarifes elèctriques, que ara mateix se situa per sobre de les preocupacions per problemes polítics, d'habitatge o educatius. Només els problemes econòmics, d'atur, sanitat, medi ambient i qualitat d'ocupació passen per

davant de la preocupació per l'accés a l'energia (en un llarg llistat de 68 problemes percebuts), la qual cosa dona una idea de la rellevància que ha adquirit el tema. En els dos darrers anys, la proporció de persones que pensa que és un tema preocupant ha passat de ser molt minoritària (0,1%) a ser d'un 9%-11%.

El Consell Assessor per al Desenvolupament Sostenible va fer un informe (CADS 3/2014) en el qual s'identificaven tres causes de les situacions de pobresa energètica: els alts preus de l'energia (electricitat, gas, etc.), la qualitat insuficient dels habitatges i la reducció dels nivells de renda. Potser caldria afegir-hi també un marc legal advers que afavoreix els oligopolis elèctrics.

Els estudis sobre pobresa energètica mostren com les persones exposades a aquest risc sí que actuen en conseqüència i posen en pràctica comportaments d'estalvi molt elaborats (Delgado i López, 2020). En aquest context, les mesures polítiques encaminades a facilitar l'accés a l'energia esdevenen un tipus de política social indispensable, amb uns beneficiaris molt clars.

L'atzucac de les infraestructures

L'altre front obert de conflicte és el de les infraestructures. Qualsevol sistema energètic necessita desplegar-ne sobre el territori en forma de plantes generadores, cables, canonades, torres, magatzems... Són habitualment elements poc visibles per a la ciutadania en general, situats en terrenys poc habitats o perifèrics, la qual cosa facilita que passin desapercebuts excepte per a les poblacions afectades, que solen ser minories amb poc poder de decisió. Des de fa anys, els mapes de conflictes ambientals publicats a Catalunya (el de la Federació d'Ecologistes de Catalunya del 2009, el del Centre per a la Sostenibilitat Territorial del 2016, el publicat pel diari *Critic* el 2020 o el mapa permanent de justícia ambiental de l'Institut de Ciència i Tecnologia Ambientals (ICTA-UAB)) mostren que una part important d'aquests conflictes tenen a veure amb l'emplaçament d'infraestructures energètiques, en particular, de renovables.

D'acord amb les teories de percepció del risc, l'oposició o rebuig a una tecnologia, activitat o infraestructura rau en un conjunt de factors. Una part té a veure amb la percepció de possibles danys per a la salut, la biodiversitat o el medi ambient en general; una altra està relacionada amb la percepció de potencials pèrdues econòmiques; un tercer conjunt de motius té a veure amb la percepció d'amenaques a les xarxes de relacions socials de la població afectada, a les seves formes de vida, paisatges, identitats locals..., i, finalment, un quart conjunt de factors inclouria la percepció de situacions d'injustícia o iniquitat, de greuges comparatius amb altres territoris o poblacions, i, sobretot, la pèrdua de confiança en les institucions que promouen, gestionen o regulen aquelles tecnologies, activitats o infraestructures.

Per entendre les protestes davant les infraestructures d'energies renovables a Catalunya, caldria tenir en compte quina d'aquestes quatre dimensions predomina en cada cas. Si els motius del conflicte fossin principalment preocupacions pel medi ambient o per pèrdues econòmiques, aquest es podria intentar mitigar mitjançant la provisió de majors garanties de respecte ambiental o de compensacions més beneficioses per a les poblacions afectades. Però si, com sembla, els motius descansen predominantment en preocupacions per formes de vida amenaçades, per percepcions de greuges comparatius entre territoris o per pèrdua de confiança en les institucions, aleshores la resolució és molt més complexa i requeriria un procés de construcció de vincles per bastir projectes en els quals tothom es pugui sentir reconegut.

La forma com s'han dissenyat i presentat molts dels projectes energètics renovables comparteix massa característiques amb models "extractivistes", consistents a prendre un recurs d'un territori sense deixar-hi gaires beneficis, però sí molts problemes i riscos. Alguns estudis han mostrat que, tal com s'han desplegat els projectes d'energies renovables fins ara, la proporció de beneficis que es queden al territori és mínima (Saladié, 2018) i, en canvi, les opcions de desenvolupament

endogen es veuen limitades i hipotecades a llarg termini. La història de les infraestructures energètiques a Catalunya va plena de casos similars. La gestió d'aquests conflictes requeriria uns tempos a llarg termini i uns procediments d'implicació ciutadana més integradors. De moment, probablement no tenim ni una cosa ni l'altra.

Conclusió

Tendim a pensar que la transició energètica consisteix a substituir combustibles fòssils per fonts renovables. Però l'energia no és únicament una mercaderia que podem comprar i vendre, sinó un requisit que fa possible tota la resta d'activitats socials i econòmiques. Per això la transició energètica no es pot pensar sense la transició envers models de producció i consum diferents dels actuals.

Aquí rau un dels nuclis més potents del conflicte socioideològic vinculat a l'energia. Per exemple, en l'estudi esmentat més amunt sobre percepció del canvi climàtic, el que semblava diferenciar més els dos grups, escèptics i preocupats, és que aquests últims estarien disposats a canviar de forma de vida, mentre que els primers preferirien no fer-ho (alguns, per clara adhesió ideològica al model socioeconòmic actual; d'altres, perquè percebien els costos de transició com a inassumibles per les seves possibilitats). Si no volem que el desenvolupament de les energies renovables suposi problemes similars als dels combustibles fòssils, necessitarem sistemes polítics capaços de facilitar deliberacions i consensos, formes de cooperació social inèdites, noves tecnologies i, sobretot, noves formes de pensar i d'actuar, noves narratives que ens permetin redefinir els models socioeconòmics de manera més justa i sostenible.

El cambio climático y sus metáforas

Josep Espuga (coordinació)
Icaria, 2020

Sociología ambiental

Louis Lemkow i Josep Espuga
Icaria Antrazyt, 2017

Referències bibliogràfiques

CADS (Consell Assessor per al Desenvolupament Sostenible). *Els reptes energètics de Catalunya en l'horitzó 2030*. Informe CADS 3/2014. <http://ow.ly/IO3V50LueVm>

Idescat. *Privacions de les llars: Població que no pot mantenir la llar escalfada adequadament*. 2022. <http://ow.ly/4S9A50LueYQ>

Delgado, L., i López, D. (coordinació). *Emergència habitacional, pobresa energètica i salut*. Observatori DESC, Agència de Salut Pública, Enginyeria Sense Fronteres, Aliança contra la Pobresa Energètica i Plataforma d'Afectades per la Hipoteca (PAH) de Barcelona, 2020.

Espuga Trenc, J., Ruscheinsky, A., i Prades, A. *El concepto de riesgo y su aplicación al análisis de conflictos socioambientales*. A Vallejos-Romero, A., Valencia Hernández, J. i Boso, A. (eds.). *Riesgos, Gobernanza y Conflictos Socioambientales*. Ediciones Universidad de La Frontera, 2018.

Espuga Trenc, J. *El cambio climático y sus metáforas*. Icaria, 2019.

Saladié, S. *Conflicte entre el paisatge i l'energia eòlica. El cas de les comarques meridionals de Catalunya*. Pagès Editors, 2018.

Els estranys moments d'aïllament captats en l'atrafegat epicentre financer de Londres mostren la condició del subjecte neoliberal. A la ciutat, que té una funció de creació de xarxes, els individus estan constantment connectats, orgullosos d'estar ocupats, i, no obstant això, aïllats a l'hora d'enfrontar-se als imperatius de rendiment i a les estructures de poder. La presència imponent i dominant dels gratacels és una al·legoria del pes que tenen els poders econòmics i corporatius, i de la subordinació de les persones. A més de l'arquitectura, l'altre element expressiu és la llum, que mostra subtilment la posició del subjecte en relació amb les estructures de poder. Mentre que l'individu sempre és captat per aquesta claror, els edificis resten majorment en penombra. Això suggereix que el poder i les seves formes de vigilància estan (habitualment) ocults. La posició triada pel fotògraf està també oculta, observant i actuant des de l'ombra. Les fotografies de Barreras conviden a reflexionar sobre el paper i la naturalesa de la fotografia documental, tot insinuant el fet crucial que, com afirma Michel Foucault, "on hi ha poder, hi ha resistència".

Accelerar els canvis per a un nou model energètic **Assumpta Farran**

Després
de 30 anys
de polítiques
per reduir

les emissions, es comencen a veure resultats. La desinversió en combustibles fòssils és una realitat, malgrat que la inversió en renovables no és suficient. Ara, però, el que cal és posar el focus en qui controlarà el futur emmagatzematge elèctric i com són les concessions hidroelèctriques, necessari per garantir la flexibilitat en un entorn de generació de forta penetració d'electricitat renovable, que depèn dels fluxos atmosfèrics, el vent i el sol.

Si hem de posar una data d'inici a les polítiques climàtiques amb visualització mediàtica, possiblement tots estarem d'acord que va ser l'any 1992 amb la Cimera de la Terra a Rio de Janeiro. D'allí en sortiren els primers compromisos per reduir les emissions de gasos amb efecte d'hivernacle, com ara el Protocol de Kyoto i el mercat d'emissions de gasos amb efecte d'hivernacle. Pocs anys després, el Canadà trencaria els seus compromisos quan va decidir prioritzar l'explotació de les terres bituminoses d'Alberta, un petroli tipus *chapaote* que, per a la seva obtenció, va requerir una destrossa de la biodiversitat sense paliatius. El 2015, a la Conferència de les Parts a París es van renovar els compromisos per una major ambició climàtica, signats per prop de 200 estats. Poc temps després, l'Administració Trump dels Estats Units, de la mateixa manera que havia fet el Canadà anys abans, se'n desidia, amb el principal argument d'"Energy First" [l'energia, primer].

Aquestes decisions de països democràtics ens assenyalen l'estret lligam entre la descarbonització de l'economia, la seguretat energètica i l'energia a preus competitiu imprescindible per garantir la viabilitat de les empreses, els llocs de feina i l'estat del benestar.

No és casual l'intent de la Comissió Europea de liderar les energies renovables, quan la Unió Europea té una dependència energètica de l'exterior de prop del 80% dels recursos que li calen per fer moure la seva economia i garantir les polítiques socials. Els estats de la Unió no tenen petroli ni gas, i el carbó s'ha de deixar enterrat sota terra per evitar l'acceleració de l'escalfament global.

Amb aquest escenari de dependència energètica externa, no hauríem d'esperar trobar gaires polítics europeus mínimament informats que, seguint la moda negacionista, trenquin els seus compromisos climàtics en pro de la seguretat energètica. No sembla del tot intel·ligent defensar els interessos dels països productors de combustibles fòssils forans a la Unió Europea que, quan els convé, tanquen l'aixeta o fan pagar el gas i el petroli a preus que deixen Europa fora de joc.

Val a dir que, després de 30 anys de polítiques de compromisos per reduir les emissions, cimera climàtiques, assemblees pel clima amb lideratges polítics i mediàtics..., es comencen a veure resultats. La desinversió en combustibles fòssils —i no només en el carbó, també en gas i petroli— és una realitat. Malauradament, la inversió en renovables, tot i que elevada, no va a un ritme suficient. Amb el ràpid increment de la demanda energètica per a la recuperació de l'activitat econòmica després de la covid-19, s'ha desequilibrat la balança de l'oferta i la demanda de recursos energètics.

Aquesta escassetat s'evidencià per primer cop l'estiu del 2021, quan els telenotícies ens informaven diàriament de l'escalada del preu del mercat majorista de l'electricitat. En menys d'un mes, es van situar en els valors rècord que s'havien assolit el gener del 2021, associats a la forta depressió atmosfèrica Filomena, succeïda en un llarg període de temperatures molt baixes, nevades i absència de vent. L'escalada dels preus del mes d'agost del 2022 per l'escassetat de gas natural en els mercats s'ha vist acompanyada de les imatges de pantans que,

Assumpta Farran

Llicenciada en Ciències Físiques (física de l'atmosfera) i directora general d'Energia del Govern de la Generalitat. Ha estat directora general de Qualitat Ambiental i Canvi Climàtic, directora de l'Institut Català d'Energia i presidenta de l'Asociación de Agencias Españolas de Gestión de la Energía (EnerAgen). Patrona de la Fundación Renovables, és membre del consell acadèmic de l'Asociación Empresarial para el Desarrollo e Impulso de la Movilidad Eléctrica (AEDIVE) i del consell rector de la cooperativa d'energia verda Som Energia.

La decisió sobre qui controlarà el futur emmagatzematge elèctric cal prendre-la ben aviat perquè es tracta de projectes amb un fort impacte en el territori.

en ple estiu, s'han buidat per turbinar aigua cap a la generació d'electricitat. El que s'anomenen "costos d'oportunitat" suposen uns ingressos desorbitats per als propietaris de centrals hidroelèctriques, que utilitzen un bé públic (l'aigua) per fer pujar els preus de l'electricitat.

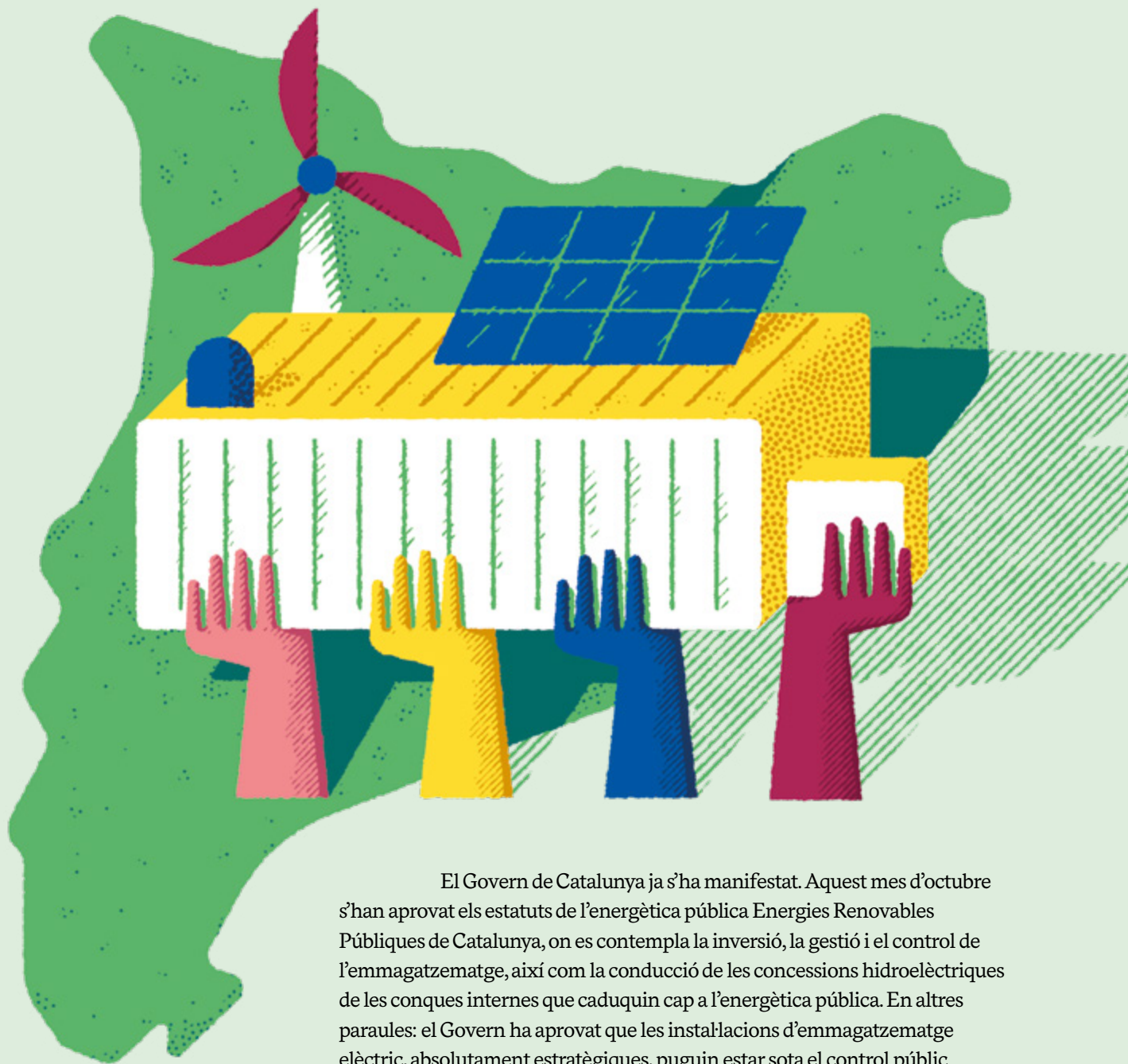
Els beneficis caiguts del cel han estat àmpliament denunciats per *think tanks*, com Economistas Frente a la Crisis o la Fundación Renovables des de fa temps, però sense que arribés als mitjans ni al coneixement del gran públic. Ara han passat a estar en boca de tothom, fins i tot un any després que la Comissió Europea en negués l'existència. En la comunicació del mes de maig passat *REPowerEU: per una energia assequible, segura i sostenible*, es reconeix obertament l'existència de "beneficis caiguts del cel" i de sobrerretribucions milionàries, amb un traspàs de rendes de la ciutadania cap a les grans empreses energètiques que ostenten un fort poder de mercat.

Diuen que de tota crisi en neix una oportunitat. Els embassaments d'aigua suposen el principal sistema d'emmagatzematge de l'electricitat. La lògica diu que l'ús d'un bé públic com és l'aigua s'hauria d'utilitzar per fer abaixar els preus de l'electricitat, un servei essencial per a la ciutadania. Però ara ja sabem que no és així. La discussió sobre què cal fer amb les concessions hidroelèctriques ha tornat a guanyar rellevància, però, malauradament —i no entraré a valorar els allargaments de concessions a dit del passat recent—, la major part de les grans centrals hidroelèctriques restaran en mans de les grans elèctriques encara durant molts anys.

Tanmateix, on cal posar el focus és en qui controlarà el futur emmagatzematge elèctric que ens caldrà per garantir la flexibilitat necessària en un entorn de generació de forta penetració d'electricitat renovable, que depèn dels fluxos atmosfèrics, el vent i el sol.

De fet, ja s'estan veient iniciatives privades per obtenir concessions per a la construcció de futurs embassaments reversibles. Bombaran aigua quan l'electricitat sigui molt barata —en moments de més oferta que demanda— i la turbinaran quan els convingui per guanyar més diners? O bé, quan sigui necessari per abaixar el preu de l'electricitat? És aquí on ve el moment de la política.

Dubto que, en el seu programa electoral, cap dels partits que es presenten a les properes eleccions estatals es posicioni respecte al control de l'emmagatzematge elèctric. I, en realitat, es tracta d'una decisió que marcarà la competitivitat de l'economia en un futur no gaire llunyà, quan el 60% de l'electricitat generada sigui eòlica o fotovoltaica. Això podria ser abans que acabi la dècada actual. La decisió cal prendre-la ben aviat perquè es tracta de projectes amb un fort impacte en el territori, que requeriran anys per ser autoritzats i construïts. Els seus inversors i la societat hauríem de conèixer les regles del joc.

El Govern de Catalunya ja s'ha manifestat. Aquest mes d'octubre s'han aprovat els estatuts de l'energètica pública Energies Renovables Públiques de Catalunya, on es contempla la inversió, la gestió i el control de l'emmagatzematge, així com la conducció de les concessions hidroelèctriques de les conques internes que caduquin cap a l'energètica pública. En altres paraules: el Govern ha aprovat que les instal·lacions d'emmagatzematge elèctric, absolutament estratègiques, puguin estar sota el control públic.

Malauradament, si de les crisis en surten oportunitats, sovint encara en surten més oportunistes, que aprofiten els moments de desconcert per generar el dubte. De fet, gairebé tothom està d'acord amb els objectius climàtics a molt llarg termini. Ara bé, per al present i el futur immediat hi ha força més discrepància. Avui són moltes les veus que diuen que cal tornar a invertir en petroli, gas i carbó, però evidentment no utilitzen els clàssics arguments dels negacionistes climàtics. Ara es llencen missatges com que la ciència encara ha de fer molta feina, que no cal invertir els recursos públics en noves tecnologies encara no provades i que resten molt lluny de ser comercials... En definitiva, arguments per invertir en tecnologies de combustibles fòssils no en faltaran i, a més, el terreny s'ha ben adobat amb la guerra d'Ucraïna. Tenim al davant una nova onada de negacionistes climàtics, els anomenats *retardistes*.

Mentre ens convencen que cal invertir sumes astronòmiques en la captura del CO₂ de l'atmosfera, i mentre fem recerca en tecnologies de futur (un futur que sempre és 50 anys més enllà) com la fusió nuclear, pel món passen coses molt interessants que ens indiquen que el camí a seguir és el d'accelerar la transició energètica cap a les energies renovables i l'electrificació del transport. A més, aquesta aposta també dona resposta a la crisi més gran de l'espècie humana, el canvi climàtic, que malauradament ara ha passat a un segon pla.

De fet, la reflexió que cal fer-se és la contrària. Si no haguéssim aturat l'aposta per les renovables a inicis de la dècada del 2010, algú dubta que ara afrontariem millor la crisi energètica? Jo no en tinc cap dubte. De fet, ara són moltes les administracions que, estupefactes per la necessitat de triplicar el pressupost de l'any 2023 per a la compra d'energia, volen solucions de xoc immediates. Però tenim mala peça al teler. Ni la llei de contractació del sector públic és àgil ni els que en supervisen l'aplicació són proclius a les innovacions legislatives a cop de *Real decreto ley*. Quelcom semblant podríem dir amb les ordenances municipals que no permeten els sostres solars “perquè fan lleig”, i obvien que és més “lleig” passar gana per haver de fer front al rebut de la llum.

Estan passant coses molt interessants,
que ens allunyen de l'apocalipsi i el col·lapse
que alguns proclamen, i que ens apropen
a una transformació del model energètic.

Més enllà que hi hagi
qui aprofiti la turbulència de tota
transició per intentar abraçar
de nou els combustibles fòssils,
pel món —i també a casa nostra—
passen coses molt interessants
i engrescadores que ens allunyen
de l'apocalipsi i el col·lapse que alguns

proclamen, i que ens apropen a una transformació del model energètic. Més enllà de passar dels combustibles fòssils a les renovables, permeten un gir copernicà en el control i la propietat de l'energia, empoderen la ciutadania i les pimes, redueixen el preu de l'energia i ens fan independents de països de fora de la Unió Europea. Aquesta aposta, a més, va en el mateix sentit que la lluita contra el canvi climàtic i la millora de la qualitat de l'aire que respirem, ja que elimina la combustió de combustibles fòssils.

Coses que passen: sostres solars

L'any 2018, l'autoconsum compartit, o els sostres solars fotovoltaics col·lectius, estaven prohibits a l'Estat espanyol i els sostres solars individuals havien de fer front a l'amenaça d'un impost al sol. La tramitació administrativa per obtenir un permís per a un parell de plaques solars a la teulada tendia a l'aberració. Si es tenia la intenció de connectar la instal·lació a la xarxa elèctrica, ja es podia anar esperant.

En acabar el mes de novembre del 2022, a Catalunya hi havia 50.000 sostres solars, la meitat dels quals s'han instal·lat al llarg d'aquest any. Sostres amb prop de 400 MW instal·lats —una central nuclear té 1.000 MW— que, a terra, ocuparien 700 hectàrees de sòl no urbanitzable

que entraria en competència amb l'activitat agrària. Un total de 400 MW de generació elèctrica sota el control de la ciutadania i de les petites i mitjanes empreses, sense ineficiències per la pèrdua del transport i la distribució de l'electricitat. De fet, 400 MW és la potència d'una central de cycle combinat, com les del Port de Barcelona o del Fòrum, però els cycles combinats només utilitzen el 50% de l'energia per fer electricitat, ja que la resta es perd en calor (coses de les lleis de la termodinàmica). En canvi, els sostres solars no tenen pèrdues de transformació (coses de l'efecte fotoelèctric). Ara caldrà posar l'atenció a l'autoconsum col·lectiu, una clau en entorns urbans d'alta densitat de població, on els blocs de pisos amb sostre limitat són freqüents.

Coses que passen: els parcs solars i eòlics sobre el terreny

A Catalunya, el novembre del 2022 hi havia 90,4 MW de potència fotovoltaica instal·lada sobre el terreny, una xifra a la qual s'ha arribat des que l'any 2004 s'aprovà el primer Reial decret d'impuls d'aquesta tecnologia renovable de generació elèctrica. Fins al mes de novembre del 2022, la Direcció General d'Energia del Govern de Catalunya havia autoritzat 32 nous parcs fotovoltaics amb una potència de 80,5 MW: en menys d'un any, s'ha autoritzat el 85% de tota la potència acumulada en els darrers vint anys.

Són projectes petits i mitjans (de 2 a 8 ha de terreny de sòl no urbanitzable) connectats a la mitjana tensió, que apopen el consum a la generació reduint les pèrdues i les inversions en xarxa de transport. Projectes que incrementen la resiliència de la xarxa i la qualitat del subministrament elèctric i que permeten mallar una xarxa de municipis interconnectats amb generació renovable. A més, per a les inversions necessàries, assumibles de manera col·lectiva per ciutadans i petites i mitjanes empreses, aquests projectes seran la base de les comunitats d'energies renovables.

Coses que passen: el cotxe elèctric

El cotxe elèctric és molt més que un mitjà de transport; és també una manera d'emmagatzemar electricitat i d'introduir flexibilitat a un sistema elèctric que té cada cop més presència de fonts de generació dependents de la meteorologia. Els aparcaments comunitaris de les ciutats, si es doten d'infraestructura de recàrrega intel·ligent, poden esdevenir una gran bateria virtual de gestió d'energies renovables. Aquesta necessitat d'aportar flexibilitat esdevé essencial. A la ciutat de Barcelona, avui ho fan els cycles combinats de gas natural fòssil.

Les ciutats i les zones metropolitanes denses ho tenen molt difícil per generar energia de quilòmetre zero, senzillament perquè no hi ha prou espai. Tanmateix, el gran volum de cotxes aparcats, si els endrecem en aparcaments amb recàrrega intel·ligent, esdevindran un actiu de flexibilitat tant o més important que la generació renovable local.

La ciutat i el repte d'una transició justa **Cristina Castells**

L'energia és un dret.
I malgrat que
l'administració local
no té competències

en els grans àmbits de la regulació energètica, sí que té capacitat d'influir sobre els eixos de la gestió energètica per garantir-ne un accés just i universal. Cal prioritzar accions per contraure la demanda, millorar l'eficiència i reduir la dependència dels recursos fòssils i la pobresa energètica, protegint els més vulnerables.

La situació energètica actual és força complicada. Depenem d'unes fonts d'energia fòssils, finites i geolocalitzades, i d'una manera de produir l'electricitat basada en un sistema de subhasta energètica maximalista, totalment insostenible. El mix elèctric actual està trencat i el model de fixació de preus per subhasta marginal de la Unió Europea provoca que tota l'energia generada que entra al mercat es pagui al preu de l'energia més cara, que normalment és el gas. La guerra d'Ucraïna ha agreujat la situació i ha portat aquest combustible a preus desorbitats.

L'energia és una indústria molt especial: hi ha molt pocs competidors, que tenen venut absolutament tot el que produeixen, mentre que els clients no tenen l'opció de no consumir. Està clar que el model energètic vigent té uns límits de tipus econòmic (alts preus de l'energia i recursos limitats), social (desigualtat i pobresa energètica) i ambiental (emissió de gasos amb efecte d'hivernacle i contaminació de l'aire). Decididament, el sistema no funciona, i, per tant, res és ara més urgent que canviar aquest mercat i fer realitat la transició energètica.

Per transició energètica entenem els canvis estructurals necessaris per passar d'un sistema dominat per l'energia d'origen fòssil a un altre que utilitzi majoritàriament fonts d'energia netes i renovables. Aquesta reestructuració ha de canviar significativament els patrons de generació i consum d'energia, i promoure un desenvolupament sostenible sobre bases d'equitat i justícia social. La transició abasta aspectes tecnològics, ambientals, econòmics, socials i culturals, incloent-hi un paper més actiu dels ciutadans. Garantir el futur vol dir produir a prop i de manera neta, apostar per les energies renovables i aprofitar tots els recursos locals, gestionar-los bé per ser més eficients i gastar menys per tenir els mateixos serveis i el mateix confort. En un sentit més ampli, la transició energètica també implica una democratització de l'energia, ja que les d'origen renovable poden establir-se de manera descentralitzada i beneficiar el conjunt de la ciutadania.

Canviar el model i fer-ho ràpid

A les ciutats és on es pot fer un progrés més important en la transició energètica, ja que representen el 75% del consum mundial d'energia i el 80% de les emissions de CO₂. Per tant, tenen un paper clau en aquest repte. Barcelona vol estar-hi al capdavant i, des de fa anys, forma part del grup de ciutats que impulsa projectes innovadors en matèria d'energia sostenible. Ara, la ciutat vol crear el seu propi futur energètic desenvolupant paral·lelament l'eficiència energètica, la producció neta i renovable, i una mentalitat col·lectiva que el faci possible. Aquest canvi exigeix determinació, implicar i capacitar la ciutadania, repensar les solucions de finançament, dissenyar nous models de governança i entendre la planificació urbana com una eina per avançar cap a un model sostenible i baix en carboni. I tot això, a més, cal fer-ho ràpid.

L'administració local no té competències en els grans àmbits de la regulació energètica, com la planificació, l'execució i l'explotació

Cristina Castells Guiu

Ingenyera superior industrial especialitzada en tècniques energètiques per l'Escola Tècnica Superior d'Enginyeria Industrial de Barcelona (ETSEIB) de la Universitat Politècnica de Catalunya. L'any 1995 va entrar a formar part de l'Àrea d'Edificis, Transport i Energies Renovables de l'Institut Català d'Energia com a tècnica d'edificis. El 2000 va passar a ser cap de la Unitat Municipal, Edificis i Transport del mateix Institut Català d'Energia, on el 2006 va fer-se càrrec de l'Àrea d'Estalvi i Eficiència Energètica. Des del 2008, és directora d'Energia i Qualitat Ambiental de l'Àrea de Medi Ambient de l'Ajuntament de Barcelona.

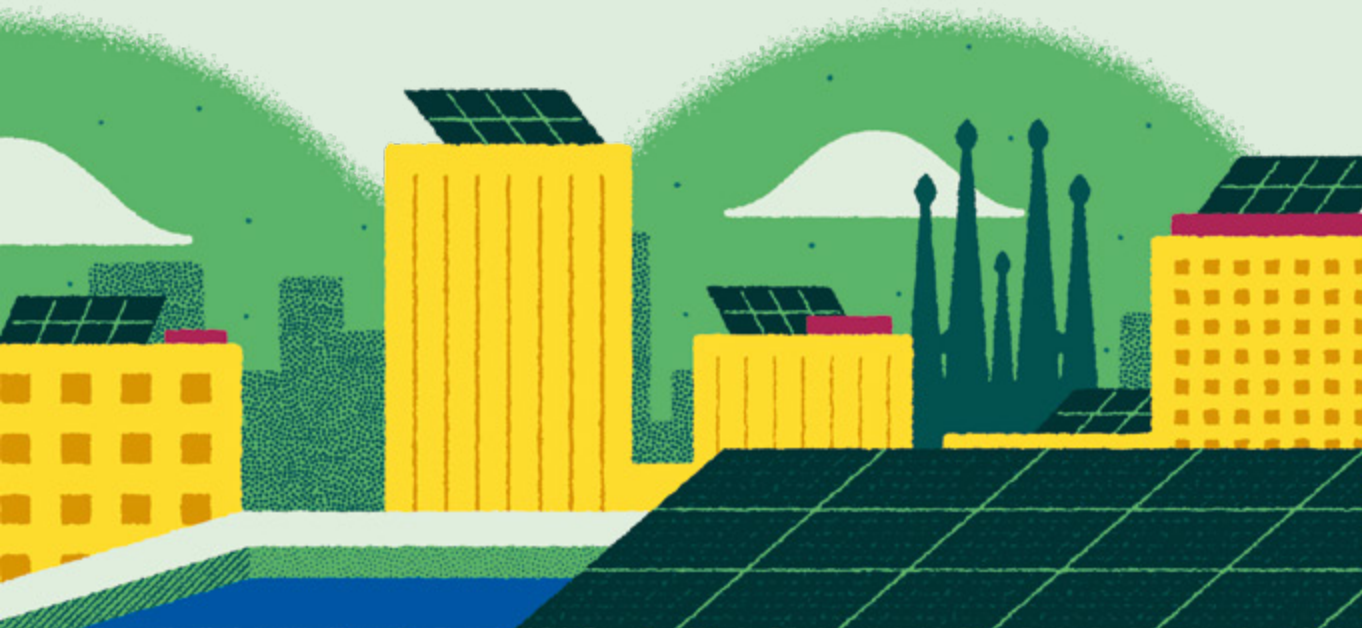

d'infraestructures, però sí que té capacitat d'influir sobre els grans eixos de la gestió energètica. Pot actuar sobre l'accés a l'energia, amb projectes de generació, compra i subministrament a escala local; pot estalviar, aplicant eines de gestió de la demanda i d'eficiència energètica, i pot incidir en el coneixement, la conscienciació i l'extensió d'una nova cultura energètica. També pot treballar en l'educació i la comunicació ambiental, i en l'assessorament tècnic, tant en l'àmbit intern del mateix ajuntament com en la ciutadania; en la creació de normativa energètica pròpia, i en la promoció i execució d'inversions de gran abast per promoure les energies renovables i l'eficiència energètica. I pot treballar per garantir-ne un accés just i universal.

L'energia ha deixat de ser un àmbit sectorial de treball per esdevenir una política estructural que ha de reunir sota un mateix objectiu totes les actuacions relacionades, com també els seus responsables. El treball coordinat en tots els àmbits relacionats permetrà generar sinergies d'un valor incalculable, amb la corresponsabilització del sector privat i de la ciutadania. Els problemes energètics, com passa també amb la qualitat ambiental, no es limiten a les fronteres municipals, sinó que comprenen una escala més gran, com a mínim metropolitana, la qual cosa exigeix crear sinergies i col·laboracions entre les diverses administracions.

Els problemes energètics no es limiten a les fronteres municipals, sinó que comprenen una escala més gran, com a mínim metropolitana.

Però ara el problema és d'emergència climàtica, i les emergències requereixen solucions d'emergència. Requereixen actuar de manera contundent, ràpida i sense deixar ningú enrere. L'Ajuntament de Barcelona va presentar el 15 de gener

del 2020 la Declaració d'Emergència Climàtica, que té com a fita la reducció, l'any 2030, d'un 50% de les emissions de gasos amb efecte d'hivernacle respecte dels valors del 1992 i la neutralitat del carboni l'any 2050.

La declaració d'emergència implica un seguit de reptes.

El primer és normalitzar la presència d'instal·lacions de generació a la ciutat i incrementar la demanda d'instal·lacions d'autoconsum solar en els edificis, tant a l'esfera pública com a la privada. Actualment, a la ciutat de Barcelona hi ha instal·lats 21 megawatts pic (MWp) d'energia solar fotovoltaica, dels quals entorn dels 17.000 MWp són privats i uns 4.000 MWp són públics. L'objectiu és tenir una ciutat on l'autogeneració i l'autoconsum estiguin generalitzats. En el cas de Barcelona, es planteja assolir l'any 2025 un total de 6 MWp de generació fotovoltaica als edificis municipals (escoles bressol, equipaments culturals i esportius...) i a l'espai públic. I 35 MWp de generació fotovoltaica en l'àmbit privat residencial, terciari i industrial. Per aconseguir-ho cal promoure l'autoconsum compartit i ajudar al desplegament d'instal·lacions fotovoltaïques de manera exponencial.

L'any 2020 es va aprovar, via decret, una instrucció per impulsar la generació d'energia renovable en els projectes d'obres i en el planejament urbanístic municipal. Una altra eina important és facilitar la inversió en aquest tipus d'instal·lacions, fent que pugui ser rendible com més aviat millor. Una de les vies a l'abast de les administracions locals són les bonificacions fiscals. Barcelona ofereix una reducció del 50% de l'IBI durant tres anys a aquells ciutadans que hagin col·locat una instal·lació de generació en el seu edifici, tant si és residencial com terciari. En el cas d'instal·lacions en naus industrials, la bonificació és del 30% durant tres anys.

La normativa vigent permet diverses fórmules de gestió de l'energia generada. Una d'elles és l'autoconsum compartit, que obre la

Nota

1. Moment Solar Barcelona: <https://www.energia.barcelona/ca/moment-solar>.

possibilitat de generar energia allà on tingui el màxim de sentit, sense por dels excedents energètics, perquè aquests excedents els podrà gaudir algun consumidor proper. L'Ajuntament de Barcelona es planteja posar a disposició dels consumidors residencials i terciaris una part de l'energia que genera a canvi d'una contraprestació econòmica que permeti recuperar la inversió feta dins del període de vida útil de la instal·lació. Amb aquesta iniciativa es pretén cobrir una part del consum a partir d'energia renovable generada a la mateixa ciutat, de manera que tothom pugui gaudir de l'autoconsum, independentment de si té o no possibilitats de col·locar plaques al seu edifici.

L'objectiu és desplegar l'energia solar als terrats de la ciutat com més aviat millor. El projecte Moment Solar Barcelona,¹ una iniciativa compartida amb el Gremi d'Instal·ladors de Barcelona i el Col·legi d'Administradors de Finques, posa a disposició de les comunitats de veïns tota la informació i l'assessorament necessaris perquè cada habitatge o bloc d'habitatges pugui generar l'energia que necessita. Es vol convèncer i acompanyar les comunitats de veïns en tot el procés d'instal·lació de plaques fotovoltaïques, des de l'estudi previ fins a la posada en marxa, així com la tramitació de les subvencions disponibles. Moment Solar Barcelona acompanya al llarg de tota l'actuació executiva de la instal·lació d'autoconsum, gestiona els permisos necessaris i s'ocupa, si cal, del manteniment de les plaques fotovoltaïques.

Rehabilitar per estalviar

Tan important és produir energia neta i sostenible com no malbaratar-la. Això vol dir actuar també en l'àmbit de l'estalvi energètic, amb la rehabilitació dels edificis i fent que els que es construeixen de nou siguin de consum quasi zero. En la majoria de les ciutats ja construïdes, la rehabilitació energètica és una eina clau per reduir el consum alhora que millora el confort. En el cas de Barcelona, l'objectiu és rehabilitar amb criteris energètics 10.000 habitatges per any. Actualment, se'n rehabiliten uns 6.000, però no sempre amb criteris energètics.

En una ciutat tan densa i compacta com Barcelona, la demanda dels habitatges suposa al voltant del 28% de l'energia final consumida.

En una ciutat construïda de manera tan densa i compacta com Barcelona, amb una superfície de sostre residencial de 62,7 milions de metres quadrats, que representen més de la meitat del sostre total de l'urbs, el parc residencial és un consumidor d'energia molt important. La demanda dels habitatges representa al voltant del 28% de l'energia final consumida. Cal tenir en compte, a més, que bona part dels edificis tenen una antiguitat superior als 65 anys. Molts d'ells van ser construïts abans que existís una normativa sobre qualitat de l'edificació i exigències d'aïllament. Per això, més del 70% del parc d'habitatges de la ciutat té una certificació energètica molt baixa (majoritàriament de les classes E, F i G).

Tot plegat fa que la rehabilitació sigui un element clau de la política energètica de la ciutat, no sols per la millora en l'eficiència de les llars i dels espais de convivència, sinó també per l'impacte positiu que ha demostrat tenir en la salut: com millor és l'estat de l'habitatge, més qualitat de vida i més confort. Reduir les necessitats energètiques dels edificis és també una manera de reduir la despesa de les famílies i, per tant, de reduir les desigualtats i les situacions de vulnerabilitat.

Xarxes de calor i fred

Una altra línia important d'actuació és oferir, en determinats entorns en procés de transformació urbanística, un sistema de climatització energètica el més eficient possible mitjançant xarxes de calor i fred que aprofiten recursos residuals, estalviant energia de la xarxa i reduint les emissions de gasos amb efecte d'hivernacle.

Per aconseguir els objectius hem de canviar les maneres de fer, i això no sempre és fàcil ni immediat. Però l'emergència climàtica no espera.

A Barcelona hi ha operatives dues xarxes de calor i fred. Districlima, constituïda el 2002, va ser la primera xarxa urbana creada a Espanya per proporcionar calefacció, climatització i aigua calenta sanitària. Va començar a operar amb la concessió de l'aprofitament de la

central de producció del Fòrum. En aquests moments, té divuit kilòmetres de traçat i cent edificis connectats, i aviat s'hi afegirà una tercera central de producció per poder arribar a un milió de metres quadrats de prestació potencial de servei a l'àrea del Besòs i el 22@.

La segona xarxa, Ecoenergies, va ser fundada el 2009 i opera amb una licitació dels ajuntaments de Barcelona i de l'Hospitalet de Llobregat. El projecte preveu tres centrals de producció. A les dues que ja operen s'hi afegirà l'aprofitament del fred residual de la regasificadora del Port. Aquesta xarxa de calor-fred està preparada per abastir 15.000 m² de la Zona Franca i la Marina del Port Vell. La central de la Zona Franca, sobre la qual pivota el projecte, compta, a més, amb una planta de biomassa que permet generar electricitat i calor a partir de les restes de la poda dels parcs i jardins de la ciutat i altres residus forestals.

L'energia és un dret. Prioritzar accions per reduir la demanda, millorar l'eficiència i reduir la dependència dels recursos fòssils i la pobresa energètica, protegint els més vulnerables, són els pilars sobre els quals hem d'actuar i fer possible actuar. La ciutat vol donar facilitats perquè es pugui fer la transició energètica, però cal fer-la. Cal voler-la fer. Tots aquests canvis s'han de fer ja. L'emergència climàtica no espera. Sabem que per aconseguir els objectius hem de canviar les maneres de fer, i això no sempre és fàcil ni immediat. Però les millores i els avantatges només vindran si aconseguim fer un canvi col·lectiu sense deixar ningú enrere.

Les elèctriques públiques, una nova eina per al canvi energètic lu Gallart

Davant l'increment desorbitat del preu de l'energia, les comercialitzadores cooperatives i públiques tenen molt a dir en la transició energètica cap a un model sostenible, transparent i just. Sense ànim de lucre, promouen eines per consumir menys i millor, mitjançant la sobirania energètica, la producció pública i ciutadana d'energia, la democratització de l'accés i la gestió com a servei públic. El seu objectiu no és l'obtenció d'un benefici econòmic sinó una finalitat social i comunitària.

El continent europeu està vivint una crisi energètica sense precedents des del mes de maig passat. Els hidrocarburs, en especial el gas natural, han augmentat el preu de manera exponencial. Com que el sistema de marcació de preus elèctrics al continent és marginalista —és a dir, l'última tecnologia que cobreix la demanda és la que marca el preu de totes les altres fonts de producció elèctrica—, el cost al mercat majorista d'electricitat ha arribat a ser quinze vegades superior al del 2020.

Aquest fet s'ha traduït en una factura de l'electricitat per a les famílies i les empreses que dobla el preu de l'any anterior, tot i les rebaixes fiscals i la tarifa regulada impulsades pel govern estatal. L'apujada és conseqüència de l'evolució del cost del gas, sobretot des que va començar el conflicte entre Rússia i Ucraïna el febrer passat: s'ha retallat l'entrada de gas rus a Europa del 40% al 10%, i no s'ha de descartar que arribi a zero. Però és important tenir en compte també altres causes que ens han portat a l'actual tempesta perfecta dels mercats energètics.

Una tempesta perfecta amb molts factors darrere

En primer lloc, la situació dels preus de l'energia ve de lluny, des de l'ascens inflacionista de les matèries primeres en l'àmbit internacional. La crisi sanitària per la pandèmia de la covid-19 va provocar una aturada global de la producció i l'extracció de matèries primeres —com el gas i el petroli— i una reducció de la inversió en l'extracció d'aquestes matèries per la davallada sobtada dels preus el 2020, durant el confinament.

Això es va agreujar amb una sortida de la pandèmia més accelerada de la prevista inicialment, i amb una economia sobreestimulada pels baixos tipus d'interès i la gran injecció de diners per part dels bancs centrals de tot el món.

En segon lloc, el 2022 ha estat un any de molta sequera, amb una producció hidràulica molt per sota respecte de la mitjana dels últims deu anys i una generació eòlica més baixa del normal. Si, a més, hi afegim una grip nuclear a França amb una aturada de més del 30% de la producció per problemes de corrosió en els sistemes de refrigeració de 32 centrals, ens trobem amb una forta crisi de producció.

Tot i que al mes de setembre i octubre d'aquest any els preus s'han relaxat, s'ha de tenir en compte que aquest fet és conjuntural. Les temperatures molt per sobre de les normals en aquesta època de l'any han propiciat un consum menor de gas de l'habitual, sumat a un emmagatzematge per sobre del 90%, ja que els governs europeus han fet els deures. Ara bé, si tenim un hivern fred com és esperable, els preus previsiblement tornaran a augmentar.

L'Ajuntament de Barcelona en la situació de crisi energètica

L'escalada de preus s'ha traduït en un augment de més del 50% en la factura d'energia de l'Ajuntament de Barcelona. Aquest increment, però, ha estat molt per sota de la tònica general, gràcies a les polítiques d'eficiència energètica i de consum racional aplicades des de fa anys.

Lu Gallart

Enginyer industrial especialitzat en termoenergia per l'Escola Tècnica Superior d'Enginyeria Industrial de Barcelona (ETSEIB, Universitat Politècnica de Catalunya). El 2017 va iniciar el projecte Barcelona Energia com a responsable tècnic i el 2018 el va començar a dirigir en l'àmbit operatiu. Ha estat membre de les juntes directives de l'Asociación de Comercializadores Independientes de Energía (ACIE), l'Asociación de Representantes en el Mercado Ibérico de Electricidad (ARMIE) i l'Asociación Española para la Promoción de la Cogeneración (COGEN).

Concretament, en el subministrament del mateix Ajuntament, de juliol del 2018 a l'actualitat, els punts de subministrament gestionats s'han incrementat un 33%, i s'ha passat de 3.803 a 5.040, sobretot per l'augment de les instal·lacions d'autoconsum fotovoltaic, els punts de càrrega de vehicle elèctric o les estacions de Bicing. El consum total, però, s'ha mantingut a l'entorn dels 165 GWh/any —equivalent al consum d'unes 65.000 famílies—, la qual cosa es tradueix en una gran disminució del consum per punt de subministrament: una gestió eficient i racional.

L'impacte de les elèctriques públiques i cooperatives

Les comercialitzadores cooperatives i públiques estan treballant en tres àmbits molt clars per accelerar la transició energètica cap a un model sostenible i més just. El primer és l'eficiència i el consum racional de l'energia: s'ha facilitat a les usuàries i usuaris eines per poder consumir menys i millor. En són exemples els informes trimestrals

Les comercialitzadores públiques i cooperatives prioritzen un bon servei i garantir el mínim preu possible d'un subministrament essencial com és la llum.

d'eficiència energètica i tota la feina que es fa en l'àmbit pedagògic i comunicatiu. A diferència d'altres projectes, les comercialitzadores públiques i cooperatives no tenen ànim de lucre i, per tant, poden treballar lliurement per reduir el consum.

Dit d'una altra manera, l'objectiu d'aquest tipus de comercialitzadores no és l'obtenció d'un benefici econòmic sinó una finalitat social i comunitària. Per aquest motiu, preval el fet d'oferir un bon servei i de garantir el mínim preu possible d'un subministrament essencial com és la llum, per sobre dels beneficis econòmics de l'entitat.

El segon àmbit és l'impuls de la generació d'energia renovable local, donant el servei d'instal·lació de plaques fotovoltaïques (claus en el pany, en el cas de Barcelona Energia (BE)) i assessorant el conjunt de la ciutadania i de les empreses. Aquestes dues mesures tenen un impacte important, ja que fan que es redueixi la demanda d'energia i que augmenti l'oferta de renovables, la qual cosa repercuteix en una reducció del preu de l'energia.

El tercer àmbit és la democratització de l'energia mitjançant la divulgació del sector i la participació ciutadana i d'entitats a través d'assemblees o del Consell de Barcelona Energia, òrgan de participació dels seus usuaris i usuàries.

Després d'aquests anys, s'ha demostrat que els models de gestió social han estat projectes d'èxit que s'han consolidat. Les cooperatives ja estan entre les deu primeres comercialitzadores en quota de mercat a l'Estat, i Barcelona Energia s'ha posicionat com la vuitena comercialitzadora per quota de mercat a la ciutat de Barcelona en només tres anys. I és que el creixement de Barcelona Energia ha estat exponencial i sense precedents. Des de la seva creació,

l'operador metropolità, que ofereix servei als 36 municipis de l'àrea de Barcelona, ha doblat la seva cartera d'usuaris privats any rere any, i ara ja subministra més punts d'usuaris privats que públics, tot i l'envergadura de l'Ajuntament de Barcelona. L'aposta per la comercialitzadora pública és especialment important en uns moments de màxima inestabilitat i d'escalada de preus del mercat, i n'és una prova l'increment notori de sollicituds d'informació. La seva proposta d'absorbir gran part de l'augment dels costos de l'energia amb el seu marge per minimitzar l'impacte d'aquest en la factura final és un dels elements més apreciats.

Cal destacar que, des que la comercialitzadora pública va començar a subministrar electricitat verda als edificis públics de l'Ajuntament de Barcelona l'1 de juliol del 2018, ha permès estalviar més d'1,3 milions d'euros al consistori respecte de l'oferta de les grans elèctriques als ajuntaments en només tres anys i mig. I no tan sols s'ha aconseguit un estalvi econòmic, sinó que també s'ha evitat l'emissió de 120.000 tones de CO₂, gràcies al fet que només comercialitza energia 100% renovable.

Arran de l'experiència de Barcelona, un total de setze ajuntaments de l'àrea metropolitana han començat els tràmits per adherir-s'hi: Castellbisbal, l'Hospitalet de Llobregat, Santa Coloma de Gramenet, el Prat de Llobregat, Sant Boi de Llobregat, Sant Feliu de Llobregat, Sant Just Desvern, Sant Vicenç dels Horts, Torrelles de Llobregat, Viladecans, Gavà, Esplugues de Llobregat, Pallejà, Sant Cugat del Vallès, el Papiol i Barberà del Vallès. El consum estimat d'aquests ajuntaments és, aproximadament, de 137 GWh, l'equivalent al consum de gairebé 50.000 famílies, i s'estima que tindran un estalvi de més del 2% de la seva

despesa elèctrica. També cal destacar que, amb aquest creixement, s'ampliarà la possibilitat de donar servei a més llars i empreses, atès que, segons la normativa vigent, en les energètiques públiques la demanda privada no pot superar el 20% de la xifra de negoci. Com més alta sigui la demanda del sector públic, més usuaris privats poden tenir.

Fruit de la seva vocació de servei públic, Barcelona Energia presenta un índex de satisfacció de 9,25 sobre 10 entre els usuaris i usuàries privats, en un sector on la majoria de companyies són suspeses, i té una fidelitat del 91%. Es valora en aquest cas la importància de rebre un servei bàsic que compta amb les garanties de la gestió pública. Aquesta acceptació s'estén també al món empresarial a través dels autònoms i les pimes, que des del juny del 2020 poden contractar Barcelona Energia i beneficiar-se dels acords que aquesta té amb diverses associacions i eixos comercials, com la Federació de Mercats Municipals de Barcelona (FEMM) o l'Eix Comercial del Raval, entre altres.

Tot l'excedent de Barcelona Energia es destina a millorar el servei a la ciutadania, atenent els projectes que els usuaris proposen a través de la seva assemblea.

Això ha permès que la companyia pública tingui uns comptes de resultats envejables en un moment com l'actual, molt crític per a les comercialitzadores elèctriques independents. Així, té uns beneficis acumulats de 800.000 euros en el tancament del 2021, com es pot veure

en la informació publicada al portal de transparència de la web. Tot l'excedent es destina a millorar el servei a la ciutadania, atenent els projectes que els usuaris proposen a través de la seva assemblea.

Amb aquesta experiència com a estímul, recentment han sorgit iniciatives similars a ciutats com Palma o Reus, que ja han començat els tràmits per crear les seves elèctriques públiques municipals amb l'ajuda i l'assessorament de l'equip operatiu de l'elèctrica de la capital catalana. També cal destacar la recent creació d'una elèctrica pública impulsada per la Generalitat de Catalunya.

Iniciatives com aquesta ajuden a recuperar la sobirania energètica promovent la producció pública i ciutadana d'energia, la democratització de l'accés i la gestió com a servei públic. Contribueixen així a accelerar la transició energètica cap a un sistema 100% renovable, sostenible i més transparent. El fet que la Generalitat de Catalunya plantegi un model com l'establert per Barcelona Energia constata l'èxit d'aquest servei i la necessària funció social de la comercialitzadora pública. Barcelona Energia ha estat pionera i s'està convertint en un referent a reproduir.

Les situacions banals d'introspecció es presenten com un símptoma del mal funcionament d'un sistema que converteix les aspiracions de la gent en un esquer per atrapar-la. El més preocupant és que aquestes persones, abstretes en els seus pensaments, s'assemblen massa a qualsevol de nosaltres. Amb aquesta proposta crítica, l'autor intenta fer més llegible la realitat.

La fi de l'era de l'abundància **Marcel Coderch**

El model econòmic, social i polític, construït al llarg dels darrers 150 anys, senzillament, no pot continuar per raons físiques, geològiques i mediambientals. En conseqüència, el repte del nostre temps és imaginar un futur diferent. Cal reduir els consums energètics globals fins a un nivell que sigui al més sostenible possible i revertir el creixement econòmic, almenys tal com l'hem conegut i mesurat fins ara.

“La idea que el futur serà diferent del passat repugna tant els nostres modes convencionals de pensar i comportar-nos que la majoria de nosaltres, a la pràctica, ens resistim a actuar”.

J. M. Keynes (1937)

Mesos enrere, l'*enfant terrible* del G7, Emmanuel Macron, advertia els ciutadans francesos de la “fi de l’abundància i la despreocupació”, els deia que “ja no podem donar per bones suposicions anteriors” i afegia que “ens trobem en un punt d’inflexió” en el qual “el deure dels governants és parlar a la població amb franquesa i claredat, sense catastrofismes”. Així i tot, ni ell ni cap altre govern han seguit aquest consell, i han adjudicat a la guerra d’Ucraïna tots els mals i les penúries energètiques que patim, com si aquesta guerra no fos una expressió més del punt d’inflexió en el qual ens trobem.

El silenci sepulcral amb què van ser rebudes les paraules de Macron, i el seu oblit posterior, no són sinó una mostra més que, en els cercles de poder econòmic i polític, no es vol acceptar ni es vol transmetre a la població una veritat tan senzilla com punyent: el model econòmic, social i polític construït al llarg dels darrers 150 anys, senzillament, no pot continuar, per raons físiques, geològiques i mediambientals. En conseqüència, el repte del nostre temps és imaginar un futur diferent del passat viscut, en el qual l’obsessió pel creixement econòmic, continuat i perenne, deixi de ser l’objectiu social per excel·lència, compartit per gairebé tot l’espectre ideològic.

Els economistes convencionals encara intenten aplicar aquesta recepta, la de “fer el pastís més gran”, amb el propòsit d’esquivar el problema social fonamental: la distribució justa i equitativa dels fruits del treball col·lectiu. Una recepta que certament ha funcionat, si deixem de banda les grans desigualtats socials que s’han produït entre països i dins de la població de cada país. Ara que cada vegada costa més fer créixer el pastís, s’haurà de revisar també tota la teoria econòmica de l’era de l’abundància, perquè aquesta teoria mai ha tingut en compte que l’energia i els recursos materials són limitats.

L’energia és el motor de l’economia

No hi ha manera possible d’obtenir matèries primeres i transformar-les en béns i serveis sense consum energètic. La humanitat, des dels seus orígens fins fa gairebé 150 anys, sempre havia viscut del que podia aprofitar en forma de collites i ramats, llenya, molins d’aigua o de vent, animals de tir i transport marítim o fluvial, aprofitant els corrents d’aire, i també, no ho oblidem, l’esclavatge humà. Eren les úniques fonts d’energia disponibles, que van poder arribar a mantenir una població humana d’uns pocs centenars de milions en tot el planeta en el decurs de desenes de milers d’anys.

Tot això va canviar a mitjan segle XIX amb la descoberta dels combustibles fòssils, primer el carbó, seguit del petroli i del gas natural, i, recentment, de l’energia nuclear, que també necessita minerals primigenis. És evident que l’aprofitament d’aquests recursos naturals va ser possible

©Arxiu Albert Salomé/Vilaweb

Marcel Coderch

Enginyer de telecomunicacions, màster i doctor per l’Institut Tecnològic de Massachusetts, ha treballat en el sector editorial i de la comunicació durant més de vint anys. Abans de jubilar-se, va ser vicepresident de la Comissió del Mercat de les Telecomunicacions i president de l’Autoritat Catalana de la Competència. Una part de la seva atenció s’ha centrat en les qüestions energètiques. Va participar en l’informe de la Fundació Ideas *Un nuevo modelo energético para España* i en la Comissió del Congrés dels Diputats sobre el futur de l’energia nuclear. Ha publicat diversos articles a mitjans com *El País*, *Expansión* o *Ara* i participa en tertúlies i programes de la Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals (CCMA).

Les energies anomenades *renovables* en realitat no ho són. Els elements de captació necessiten materials cada cop més escadussers.

gràcies als avenços científics i tecnològics, però aquests avenços només van poder aparèixer quan l'excedent energètic va generar unes classes socials deslliurades dels treballs manuals de supervivència. Aquest cercle virtuós energia-coneixement és el

que ha generat el creixement exponencial que es veu en qualsevol gràfica de població mundial o de consum energètic i, en última instància, de creixement demogràfic i econòmic dels darrers 200 anys. L'energia és, doncs, el combustible i la sang que dona vida a l'economia de les nostres societats.

Les energies anomenades *renovables* en realitat no ho són, perquè, si bé l'energia que ens ve del sol sí que ho és (almenys fins que l'astre s'extingeixi), no ho són els elements de captació que permeten convertir aquesta energia gratuïta en energia utilitzable, ja siguin els aerogeneradors, les cèl·lules fotovoltaïques, els concentradors solars o les turbines hidràuliques, que necessiten materials cada cop més escadussers. Els avenços científics i tecnològics assolits i que molt probablement continuaran, però, no poden canviar les lleis bàsiques que governen l'univers en el qual vivim i que ens marquen els límits del que és físicament possible: fonamentalment, les lleis de la termodinàmica.

I aquestes lleis bàsiques tenen tres principis fonamentals.

En primer lloc, l'energia no es crea ni es destrueix, només es transforma. En segon lloc, que qualsevol transformació energètica implica una pèrdua d'energia útil. I, finalment, la quantitat d'energia útil en un sistema tancat, com és la Terra, disminueix al llarg del temps fins a esgotar-se. Aquestes lleis també governen el canvi climàtic, l'altra cara del dilema energètic en el qual ens trobem. L'energia fòssil és energia solar captada per organismes vius i emmagatzemada en temps geològicament remots: una gran herència de la qual han gaudit les generacions actuals i precedents, i que s'està dilapidant a gran velocitat, com si el demà i les generacions futures no importessin.

Quan es cremen els combustibles fòssils, es retorna a l'atmosfera el diòxid de carboni extret en temps remots, i això causa un increment de la temperatura del planeta per l'efecte d'hivernacle. Però, és més, fins i tot si arribéssim a trobar una font energètica que no generés cap mena d'emissions ni d'efecte d'hivernacle, també augmentaria la temperatura del planeta, perquè qualsevol energia generada al planeta, sigui pel mitjà que sigui, ha d'acabar sent radiada a l'espai exterior en forma de calor, i això implica un augment de la temperatura del planeta. Si s'incrementés de manera continuada el consum energètic anual en un 2%, per exemple, al cap d'uns pocs segles la superfície terrestre i els oceans bullirien. Són càlculs estrictament científics.

Davant d'aquest dilema, es pot plantejar el futur de dues maneres. Si necessitem cada cop més energia per fer créixer l'economia i el nivell de vida de la humanitat, d'on es traurà? O, alternativament, ens

podem preguntar: amb la quantitat d'energia de què podem disposar raonablement, com ens organitzem socialment, políticament i econòmicament per viure dignament dins els límits als quals estem sotmesos? La primera formulació, més d'hora que tard, no té solució perquè el món és finit. La segona sí que té solució, per molt que pugui no agradar, tant en l'àmbit individual com social, perquè suposa un canvi tan radical en la manera com hem pensat fins ara el futur que, com deia Keynes, ens resistim a acceptar-lo i a actuar en conseqüència.

La solució a la segona pregunta és senzilla: hem de reduir els consums energètics globals fins a un nivell que sigui al més sostenible possible en el temps; un nivell que vindrà determinat pels avenços tècnics que, en cada moment, siguem capaços de portar a la pràctica. En la situació actual això implica reduir, fins a revertir, el creixement econòmic, almenys tal com l'hem conegut i mesurat fins ara. El decreixement és el nom que es fa servir per a aquesta solució, un nom que repugna el món econòmic i polític, en general, perquè suposa capgirar tots els esquemes mentals adquirits i practicats durant dècades o segles.

El decreixement repugna el món econòmic i polític perquè suposa capgirar tots els esquemes mentals adquirits i practicats durant dècades o segles.

Fins i tot, si s'acceptés el concepte, un canvi d'aquesta naturalesa no pot sinó plantejar un seguit de qüestions que no són gens fàcils de resoldre. Per exemple, qui ha de decreixre? Els països que encara no han assolit nivells de vida dignes també han de decreixre com nosaltres?

Notes

1. Parrique, T. *The Political Economy of Degrowth*. Tesis doctoral, Universitat de Clarmont d'Alvèrnia, Universitat d'Estocolm, ICTA-UAB, 2019. <http://ow.ly/2RPP50LCnnt>.

Chertkovskaya, E., Paulsson A. i Barca, S. *Towards a Political Economy of Degrowth (Transforming Capitalism)*. Rowman & Littlefield, 2019.

2. Maxton, G. *The End of Progress: How Modern Economics Has Failed Us*. John Wiley & Sons, 2011.

Ha de créixer també la població mundial? En els països més rics, com es compensaran els efectes sobre l'atur i la marginació social, que, en el sistema econòmic actual, comporta tota contracció econòmica? En els països més pobres, com s'aconseguiran reduir les taxes de natalitat que formen part del seu bagatge cultural, de manera que es pugui créixer econòmicament fins a nivells de vida dignes? Per resoldre totes aquestes qüestions, cal desenvolupar una nova economia política¹ que lligui els aspectes econòmics al canvi social, i sobretot cal redefinir què entenem per progrés i per progressisme².

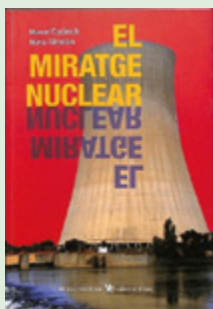
Què és, avui, el progrés?

La idea de progrés és tan vella com la civilització humana. Tanmateix, no sempre s'ha interpretat de la mateixa manera, i el lligam entre progrés i creixement econòmic és relativament recent. Per a Plató, per exemple, el progrés era un procés continu que millorava la condició humana des del seu estat natural cap a nivells més elevats de cultura, organització econòmica i estructura política, en la cerca d'un estadi ideal. Bacon, considerat precursor de la idea moderna de progrés, creia que el coneixement havia de servir per augmentar la felicitat humana i, per tant, els nous coneixements i les noves invencions havien de ser útils per a la realització de les aspiracions humanes. Voltaire no veia el progrés lligat a les satisfaccions materials sinó al desenvolupament de la ment humana, que es materialitzava amb la ciència i les arts.

Per als clàssics, el progrés era el cultiu de les capacitats intel·lectuals humanes, i no tant un progrés exclusivament material. Tot això va canviar amb la interpretació que es va fer de l'obra d'Adam Smith, *La riquesa de les nacions* (1776), oblidant el que el mateix autor havia escrit anteriorment a *Teoria dels sentiments morals* (1759), on defensava que la vertadera satisfacció humana no depèn tant de la satisfacció individual com del benestar general de la societat en el seu conjunt.

I quina interpretació es pot fer ara, veient que les idees econòmiques modernes, lluny de portar-nos a la satisfacció individual i social, han generat societats individualistes i desiguals? Societats on uns pocs tenen de tot i més, mentre la gran majoria lluita per escalar graons econòmics, tot pensant que "tant tens, tant vals", mentre una gran part d'aquesta societat està exclosa de qualsevol possibilitat de realitzar-se intel·lectualment? Ara ens adonem que, pel camí de l'acumulació de riquesa material i monetària, s'ha malmès el planeta i s'ha posat en risc la possibilitat que generacions futures puguin gaudir de vides dignes i avançar en la satisfacció de les seves aspiracions en la cerca de la vertadera condició humana.

Per paradoxal que pugui semblar, progressar avui significa retrocedir en el temps, fins als orígens de la Il·lustració, i rellegir i interpretar bé tota l'obra d'Adam Smith, perquè les seves idees no eren només econòmiques, sinó que estaven amarades de filosofia moral i dels principis de justícia social, tolerància i convivència. Han de servir per entendre el món en el qual vivim, el lloc que hi ocupem, el propòsit de les nostres vides i la responsabilitat que tenim envers els altres.

El miratge nuclear

Núria Almirón i Marcel Coderch
Llibres de l'Índex, 2010

A *Los no lugares. Espacios del anonimato*, l'antropòleg francès Marc Augé introdueix la idea dels “no llocs” com a espais creats per la “sobremodernitat”. Aquests indrets transitoris, pels quals passen els actors humans de manera anònima, es contraposen amb els “llocs”, que tenen un rol profundament relacional i de connexió entre les identitats socials i individuals. Encara que la percepció en pugui ser subjectiva, els “no llocs” es definirien com a espais amb els quals l'individu no es relaciona de manera íntima i als quals no s'aplica la poètica de l'habitar. A *Already But Not Yet*, la City londinenca és representativa de molts altres centres financers, extremadament concorreguts durant les hores de treball i particularment silenciosos quan les oficines tanquen. Malgrat ser l'espai de treball de milers d'individus que hi passen la major part de la seva jornada diària, la City és eminentment un lloc de pas. Foto a foto, aquest treball documental desgrana l'enigmàtica relació entre el subjecte modern i l'entorn urbà, on l'arquitectura no és l'únic factor imponent. De manera sorprenent, la sèrie es va fotografiar íntegrament durant dies laborables d'abans de la pandèmia, en horaris en què la ciutat estava molt concorreguda.

Enric Casasses

**“A vegades penso
que l’obra bona
és el manuscrit”**

La poesia
amara tota
l’obra d’Enric
Casasses.

Passada la

barrera dels setanta anys i amb el pas de llibres i premis, el poeta parla de l’obra publicada i de la que ha romàs al calaix, endreçant-se a l’espera del moment adient, i repassa la seva trajectòria, des dels orígens familiars a l’Escala fins a la vida a Barcelona, passant per estades a Nottingham o a Berlín. Amb el paper de la ciutat com a escenari i personatge, la conversa ressegueix el camí traçat per un escriptor que s’ha dedicat sempre a la poesia, amb petites incursions al teatre o als articles, amb un estil característic que domina la llengua del paper i de l’escenari, els referents més populars o més intel·lectuals passats pel sedàs d’una visió del món àcrata i lliure.

Amb una poesia entre l'arrel popular, la culta i l'avantguarda, sumada al seu domini de l'escenari i el seu posat de trobador *punk*, Enric Casasses Figueras (Barcelona, 1951) va revolucionar el món poètic a principis dels anys noranta amb el seu primer llibre en edició comercial, *La cosa aquella* (Empúries, 1991), al qual seguirien un reguitzell de llibres importants, com els sonets de *No hi érem* (Empúries, 1993), *UH* (Container, 1997, reeditat a Pagès Editors, 2007), *El nus la flor* (Edicions Poncianes, 2018) o l'últim, *Soliloquis de nyigui-nyogui* (Edicions 62, 2021). Però, a més dels llibres, i potser sobretot, la seva obra inclou multitud de recitals que a finals dels noranta, amb altres poetes com Dolors Miquel, Eduard Escoffet o Josep Pedrals, van canviar el panorama poètic abordant els escenaris. Això sense oblidar els discos, des d'*El pa de navegar* amb Manel Pugès fins als que ha gravat amb el seu amic Pascal Comelade, que al seu dia el va incorporar tocant el triangle a la Bel Canto Orquestra.

Francesc Bombí-Vilaseca, entrevista
Albert Armengol, fotografia

Vostè és conegut com a poeta i recitador, però el primer llibre que va publicar, molt poc conegut, no va ser de poesia, sinó una mena de conte infantil, *L'amor de les tres mil taronges*, el 1978...

Sí, és un pecat de joventut. La meva germana Maria estava al Conservatori Arts del Llibre i havia de fer un treball final, amb l'enquadernació i gravats. Va fer una edició molt artesanal i, uns anys després, el van reeditar. Va ser a partir d'una improvisació parlada amb una amiga que estava malalta, però hi ha un tros que m'agrada i d'altres que no gaire... És una obra d'abans de començar a fer l'obra.

I quan va veure que el que volia era fer poesia?

Els últims dos anys del franquisme vaig viure com a exiliat a Nottingham, a Anglaterra, i és on em vaig inventar aquell primer conte. Un cop tornat, l'any setanta i tants, després de la mort de Franco, quan jo ja en tenia vint i bastants i era el moment de l'explosió *punk*, vaig descobrir l'antologia grossa dels trobadors del Riquer en tres volums

i me la vaig empassar tota. Vaig decidir que escriure en vers no tenia cap misteri si ho feien els *punks* i els trobadors, m'hi vaig llençar i allà vaig començar. Tot l'anterior ho considero exercicis.

El seu pare, Enric Casasses Simó, químic eminent, va presidir l'Institut d'Estudis Catalans; la seva mare, Pepita Figueras Cros, de l'Escala, avui centenària, també és química. Abans de començar a escriure, devien influir força...

Els van estar ficats en poesia des del primer dia, llegint-ne i explicant-ne, i amb els llibres que hi havia a casa... Al meu pare, quan va veure que jo escrivia, li va fer il·lusió i s'hi va acabar apuntant. Sempre n'havia fet una mica, i quan es va jubilar va continuar i en va acabar publicant. Un dia, com que jo havia tret un llibre que es deia *Calç*, que va guanyar el premi Carles Riba, va i diu: "Avui he somiat que feies un llibre que es deia *Descalç*". I al següent li vaig posar aquest títol.

Al principi va començar fent recitals amb Jordi Pope?

Això va ser després. Vaig començar per la meua banda, escrivint per a mi. A vegades li llegia a una germana i, a vegades, a un col·lega, i para de comptar. I anava fent; no era escriptor, era un que escriu, i al cap dels anys vaig començar amb els recitals, sí, i a partir d'aquí va anar la cosa.

“Tinc molta cosa inèdita des de la primera època, que un dia hauré d’ordenar. Vaig començar a publicar d’una manera mig cronològica i mig desordenada i parcial.”

Aquells recitals contraculturals no tenen res a veure amb el que són ara.

La meva il·lusió era ser revolucionari, era una guerra, una salvatjada, i el moviment de la joventut, també una mica. I a finals dels noranta va ser un moment de canvi.

El primer llibre de poemes que va publicar, *La bragueta encallada*, també va ser en edicions *underground*, oi?

Sí, era *underground* total, i anava amb dibuixos meus. Eren poemes en prosa, que és una cosa que sempre he anat fent. Va sortir una proposta de reeditar-lo a Mallorca, però no es va fer i no sé què en faré. El que és bo són els dibuixos.

Va publicar a Empúries, de Xavier Folch, perquè Julià Guillamon i David Castillo li van insistir...

A partir dels recitals, van trucar a la porta del senyor Folch, d’Empúries. I va anar bé, va publicar un darrere l’altre els llibres que li anava donant. Vaig començar així, d’una manera mig cronològica, mig desordenada i parcial, i per això encara hi ha molta cosa inèdita. Els poemes del llibre *Començament dels començaments i ocasió de les ocasions* ja són una tria, i hi ha l’altre volum pendent, que no sé si acabar-lo de retocar o no, que es diu *Ànsia vella*. Són tots els poemes de la primera època, i després, dels anys vuitanta i noranta, quan ja vaig publicar els sonets de *No hi érem*, hi ha molta més obra que un dia hauré d’ordenar.

Perquè, fins als recents *Soliloquis de nyigui-nyogui*, no havia publicat cap antologia ni obra recollida...

No, i els *Soliloquis* són com una antologia, una obra reunida, diguem-ne, dels poemes llargs. Però ara he donat a Edicions 62 un altre llibre, que es diu *Marramaus*, agafant totes les llibretes dels últims vint anys. Notes petites que tinc sobre la literatura en general o sobre altres coses.

Sempre ha anat canviant d’editorials.

I continuo així. Els anteriors eren a Edicions Poncianes, abans, a Edicions de 1984 i Tria Llibres, a Males Herbes hi vaig publicar *El monòleg del perdó...* I l’altra obra de teatre, *Do’m*, també a Accent Editorial, del Ponsatí-Murlà... I *De la nota del preu del sopar del mosso* el va reeditar Edicions Terrícola.

A la seva poesia hi ha sovint com una síntesi de contraris aparents. Des de la poesia d’arrel popular fins a la diguem-ne *erudita*, la poesia oral i l’escrita, la música més clàssica i la més avantguardista...

Quan vaig fer l’obra de teatre *Do’m*, un encàrrec de l’Albert Mestres, no tenia un final clar. Vaig escoltar un tema estrany de King Crimson que acaba amb un solo de baix que sembla que es vagi descosint, després coses de piano avantguardista estrany per saber com s’ho feien per buscar formes al món

de l'art d'inventar finals que no fossin els típics. Llavors vaig fer un final que acaba i no acaba, pensant que m'estava inventant una cosa. Després vaig veure que hi ha obres d'aquestes clàssiques populars, com *El virgo de Vicenteta* o alguna altra, que ja feien aquell truc.

Quan va començar semblava trencador llegir i escoltar poemes contemporanis amb una mètrica, diguéssim, medieval. La primera edició d'aquell llibre, a més, era manuscrita i amb dibuixos.

És que a vegades penso que l'obra bona és el manuscrit, on hi ha tots els matisos. De maneres més subtils, això ja ho feia Gabriel Ferrater. Si mires les primeres edicions, llibre a llibre, o *Les dones i els dies*, sempre hi ha el mateix poema a l'esquerra i el mateix a la dreta. Ho tenia tot calculat, i marcava als editors com havia d'anar. Però va tenir problemes amb la censura, que n'hi suprimien un i llavors havia de canviar la paginació i anava de bòlit.

Al seu llibre UH fa igual...

Més o menys, cada pàgina és una pàgina, sí.

Quan després de la primera edició el reedita Pagès Editors, es manté igual, encara que, de mida, el llibre sigui més gran.

És que els hi vaig fer tan complicat que al final van agafar el document i van reproduir tal qual el PDF. És la meua tipografia de l'ordinador.

Però, el segon cop, amb les pàgines numerades. De vegades cal transigir?

En aquest cas ja m'estava bé. *El nus la flor* tampoc té números de pàgina. Si un estudiós el vol citar... haurà de posar: "Enric Casasses. *El nus la flor*, pàgina d'una mica cap al principi, però no gaire"... Va quedar així i està guapo, tal com està sense numeració.

Parlant d'estudiosos, fa poc Biel Mesquida deia que a ell no li havien fet encara cap tesi doctoral. A vostè l'acadèmia l'estudia?

Una mica, sí, hi ha coses de la Marta Font i algun volum d'aquests miscel·lanis de diferents autors publicats per la Margalida Pons a Mallorca. De tesis, que jo sàpiga, no, però algun treball, sí. També hi ha tot un estudi d'un professor de Varsòvia, català, sobre el *Dona'm corda*, que cita Aristòtil, Plató... I ara fa un parell d'anys va haver-hi un simposi a Tàrraga, amb una bona conferència del Jordi Cornudella, una cosa d'Albert Mestres sobre el teatre... Cornudella té una visió més àmplia, perquè de vegades l'estudiós es fixa en un aspecte minúscul.

No hi ha gaires poetes que, com vostè, s'hagin dedicat gairebé només a la poesia. Com s'ho ha fet?, perquè tampoc ha estat col·locat en institucions ni s'ha fet amic de cap poder...

Entre recitals, conferències, correccions, traduccions, publicacions meves, poemes musicats... he anat fent la viu-viu, però vaig molt just i procuro gastar poc. I també he fet més coses, com teatre o articles...

Sempre a la ratlla de la poesia, fins i tot els articles sovint són a tocar del poema en prosa.

Sí, vaig jugant, i, de fet, els assajos que he escrit són en vers.

No se'n pot sostreure. En una entrevista parlava de la prosa retallada, i reconeixia el "tic" dels poetes de prémer la tecla de canvi de línia.

La línia marca molt.

I hi ha un risc. Quan no hi ha una mètrica clara...

...hi ha una respiració. Hi ha un ritme que et porta i va endavant.

En molts poemes l'escenari és Barcelona, com un personatge més. I també l'Escala, d'on treu sobretot la llengua, i hi ha els poemes de Berlín...

El món exterior, sigui l'Escala o sigui Barcelona, és personatge i escenari al mateix temps. Nosaltres som espectadors i actors alhora. Barcelona hi és molt, als meus poemes. Després hi ha moments d'altres coses, com a "Som a l'era" de *Bes nagana* (també recollit als *Soliloquis*), que és un poema llarg, que és totes les muntanyes de darrere Moià. Oló, un mas que es diu El Paré... És de muntanya pura.

També va escriure un llibre sobre les gàrgoles de l'Escala.

Sí, a partir d'unes fotos que havia fet una arquitecta, l'Ajuntament em va encarregar de posar-hi el text. De cada gàrgola hi ha quatre o cinc fotos triades, i un poema que ve a ser el que diu aquella gàrgola en aquella postura.

A veure si ara serà un escriptor rural, que està tan de moda!

La base espiritual són les muntanyes entre l'Escala i l'Estartit, al Montgrí, com també la Víctor [Català], i la cosa real és queestic aquí, a Barcelona.

Ja a La cosa aquella va al Montgrí.

Sí, i tot un altre tros passa també al Carmel, Barcelona vista des de dalt.

I el Do'm es basa en el Tibidabo.

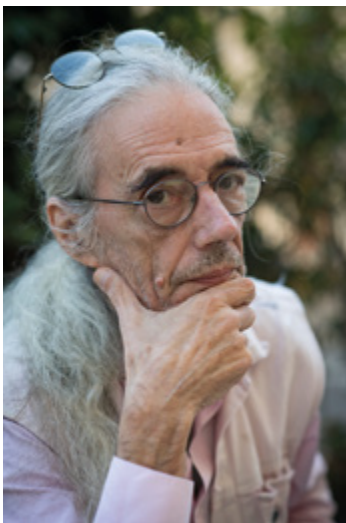
És centrat en Barcelona. *Do'm és tibi dabo*, 'et donaré'.

Creu que si hagués estat d'una altra ciutat hauria escrit més o menys el mateix?

Ni idea. Cada ciutat és un experiment.

Però créixer en un lloc marca. El punt underground que devia tenir Barcelona al tomb dels setanta als vuitanta és molt particular.

Sí, però bé vaig estar cap al 74-75 a Nottingham, amb els anarcoides i amb una història súper del moment. I així cada indret. Són llocs diferents, però tampoc no tant. I després a Berlín, als noranta... Són formes diferents de la bogeria, a cada ciutat. Arreu hi havia en paral·lel l'art espontani des de baix.

“Barcelona encara és la capital, o una de les grans capitals, de la cultura i del món català. Som una de les veus més peculiars i riques d’Europa.”

Sense subvencions a la cultura, de Catalunya o de Barcelona, creu que es podria viure, en una cultura minoritzada com la nostra?

Sí, d’una manera o altra ja ens ho fariem. Però la pregunta hauria de ser “si la nostra cultura no estigués subjugada a un estat aliè...”.

Això s’ha institucionalitzat?

És que aquí dominen molt les institucions, i l’oferta espontània o particular queda com amagada darrere d’aquests anuncis grossos. A Berlín no te n’assabentes, de l’oferta institucional, si no la busques; n’hi ha molta i està tota al mateix nivell.

Aquí quan van començar a fer-se molts recitals...

...les institucions no hi eren, tot i que van fer la Setmana de la Poesia, un cop l’any.

I després va anar creixent. Quan el 1997 es va fer la gira de l’UH va ser als bars.

A poc a poc es va anar fent un festivalet aquí i allà.

També va bé que les institucions sumin amb els poetes.

Sí, però després surten els adotzenats seguint la fórmula que funciona.

La fórmula que funcionà molts anys va ser la d’Enric Casasses.

Sí, però em funcionava a mi.

S’ha trobat, de vegades, amb una mica de pressió d’imitadors?

Pressió, no. En algun moment he pensat: “Què fa, aquest, imitant això?”. Però, en canvi, la relació real forta ha estat positiva des de l’època del Pope; el Comelade; la Blanca Llum Vidal; la Núria Martínez-Vernis; el Martí Sales, que també està pròxim; el Víctor Bonet... No són de la meva escola, són col·legues.

Al final, cadascú ha fet la seva. Pedrals, Escoffet...

I la canya juvenil trencadora de la Dolors Miquel.

Les puntes de llança de la poesia del tombant de segle i fins ara, Casasses i Miquel, al final sou dues persones que veniu del llibre, però sense la cosa encorbatada que hi podia haver, i amb l’oralitat molt marcada.

És un gran canvi, sí.

Recitar un poema i veure què passa al davant amb qui el sent també ensenya?

Hi ha una forma d'influència, entre cometes, que és haver estat, jo i altres, a l'arrencada d'aquesta moguda. I ara, veure gent que no hi té res a veure directament, però que hi són, com el Guim Valls, la Raquel Santanera, el Camacho... cadascú en el seu camí seguint aquesta línia.

Guim Valls ha editat la poesia de Jordi Pope, a Documents Documenta...

També hi havia el Víctor Nubla, d'altra banda...

Per un circuit diferent, músic i escriptor...

Sí, com el Comelade, amb les músiques alternatives, però després es va anar ficant en el món de l'escriptura cada vegada més, i també va escriure en català.

I als títols, Comelade sempre ha jugat amb la llengua.

Des del primer dia que juga a ajuntar els idiomes que li sonen... "Your labios as tulips", es diu una cançó... Va fent aquest joc, també en francès... O una altra, per què es diu "Promenade des schizophrènes"? Doncs perquè és un pas doble. I el Pascal, a més, té obra gràfica i també escrita...

L'Enciclopèdia logicofobista...

...de la música catalana, exactament, és molt bona.

Comelade és tan local que és universal. Vostè també ha anat a recitar en català per tot el món.

És que també Bob Dylan és ultra dels Estats Units i arriba a tot el món.

Després d'haver viscut a Nottingham, Berlín, Tenerife, Montpeller... i haver voltat per mig món, si més no, europeu, fa anys que s'ha quedat a Barcelona. Com la veu, en comparació amb altres llocs, com per quedar-s'hi a viure?

Anar a fora em va anar molt bé per eixamplar la visió del món, però ara em fa l'efecte que la feina la tinc a Barcelona. Encara és la capital, o una de les grans capitals, de la cultura i del món català, que són o som una de les veus més peculiars i riques d'Europa.

Què l'havia empès a viure fora?

Sempre he anat improvisant, o deixant-me emportar, i, més que anar-me'n a fora, el cas és que m'hi he trobat. Un cop allà sempre he procurat entrar en les dinàmiques del país, vull dir que a Alemanya m'he fet amb alemanys i no m'he quedat amb els catalans exiliats o emigrats. A vegades me n'he anat fugint: fugint de la policia franquista, fugint del carrusel descontrolat

“Quan vaig començar a publicar, m’esperava la revolució. I em van donar bones crítiques, em vaig quedar molt parat.”

dels amors... Més que de català a Berlín he fet de berlinès català, i també he sigut montpellerí, i a Nottingham vaig entrar al grupet de la mitja dotzena d’anarcos que hi havia.

Si en algun moment semblava nòmada, fins i tot amb aquell punt

gitano, ara no gaire. També hi té a veure l’edat?

No ho sé, suposo que sí. Però continuo amb el meu nomadisme espiritual...

Quan va començar a publicar el va sorprendre que li comencessin a fer cas?

Sí, jo m’esperava que començaria la revolució i em van donar bones crítiques, em vaig quedar molt parat.

Bones crítiques i guardons, com el Premi d’Honor de les Lletres Catalanes.

I el de la Crítica i de Serra d’Or, i el Lletra d’Or... Va venir un moment que ja estava llançat amb això meu, i vaig continuar igual, més o menys, suposo, no ho sé.

De Barcelona no li han donat cap premi.

No cal, no...

I això que li va dedicar tot un llibre, per exemple, a la Plaça Raspall...

No sé si algú s’hi ha fixat, però hi ha un llibre famós de Gràcia, *La plaça del Diamant*, de la Mercè Rodoreda, i el meu és *Plaça Raspall*, un nivell de llenguatge diferent.

Hi reflecteix la part gitana...

...i la paia.

Posa a la superfície les coses que hi són, però no veu ningú, que és el que fa la poesia.

Hi ha trossos del llibre que sembla que se’n vagin per les branques, però bàsicament hi ha un retrat, un paisatge amb figures. És la descripció del lloc, i del bar, i de la gent.

Si hagués d’escollir un llibre seu, quin diria?

És complicat. Potser *Canaris fosforescents*, és especial. Va ser una batalla que la coberta fos negra.

Era el número 50 de la col·lecció de poesia d’Edicions 62 i Empúries, i el van presentar quan vostè feia 50 anys, a la Setmana del Llibre en Català. Era un llibre que venia de Berlín, com també UH.

Era un gènere inventat, el poema en prosa amb estirabot. I immediatament tornat de Berlín van sortir els *Coltells*, quan vaig agafar el pis on visc encara. “A l’entrada de cada casa / per robar bitllets de mil / hi ha un comptador que desfasa / i amb més xapes, un pernil”. Això era l’instal·lador posant-me el comptador nou. “Això són ’seguros’, no?”, i diu: “¡Tiene más chapas que un jamón!”. Era un llibre molt del moment.

A Llibres del Segle, una altra editorial... No li hauria agradat que tota l’obra seguís en una editorial?

Els dos d’Edicions de 1984 i un seguit dels d’Empúries els confonc, així que anar variant va bé. Ara tinc vàries coses, els *Marramaus* van a Edicions 62 i també en tinc un altre pendent d’acabar, que l’ha d’illustrar una altra persona. *La policia irà de bòlit*, es dirà, i són les coses dels anys 2018 i 2019.

Assagets
Edicions Poncianes, 2020

I també són inèdits?

Algun va sortir en alguna moguda independentista o així, però no gaires.

És un llibre escrit a la trinxera.

Sí, i al final “desitgem de tot cor als espanyolistes que aconseguixin independitzar-se”.

Però no sap quan ni on es publicarà. I això que ja en parlava quan va rebre el Premi d’Honor de les Lletres Catalanes.

No ho sé, no. Podria preguntar-ho a Documenta, potser. Aquest el voldria monocrom, no de coloraines, com *El nus la flor*, que també anava il·lustrat amb dibuixos.

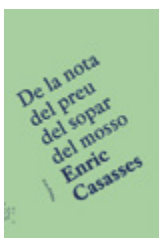
El nus la flor
Edicions Poncianes, 2018

I encara faltarà *Ànsia vella*.

Que encara no toca, i encara més. Ja m’hi posaré un dia, a mirar-m’ho. D’entrada, passat el confinament hi va haver un moment d’ordenar coses i situar l’ordre dels *Soliloquis*. També tinc una carpeta dels anys vuitanta i noranta... S’ha d’anar mirant.

Avui molts escriptors sembla que estiguin més a les xarxes —Facebook, Twitter...— comentant la jugada que escrivint poemes. Què li sembla?

No sé si durarà gaires dies, tot això. El piulet [el tuit] és una forma nova, que sembla gairebé més a prop del parlar que de l’escriure, però és escrita. És interessant, és un gènere nou.

De la nota del preu del sopar del mosso
Edicions Terrícola, 2015

Als seus poemes hi ha força humor, i, més que estar enfadat, està amatent contra una certa manera de món. La poesia és filtre i ens educa, també?

La química atòmica serveix per entendre la química atòmica, i l’economia, per entendre l’economia, i, en canvi, de la poesia “en prové un saber no desdenyable en cap circumstància”, com va dir Vinyoli.

La plaça del Cinc d'Oros va recuperar la seva denominació popular l'any 2016, quan es va substituir el monàrquic nom de Joan Carles I.

La lluita pel nomenclàtor a la Barcelona democràtica **Xavier Theros**

Els canvis
que es
produeixen
en els noms

de carrers i places de la ciutat són el reflex de cada mandat municipal. Per acció o omissió, el nomenclàtor diu molt de l'ADN ideològic. Superat el període franquista, ja es poden veure quins han estat els canvis —i com es poden interpretar— durant els mandats dels alcaldes Serra, Maragall, Clos, Hereu, Trias i de l'alcaldesa Colau.

El nom dels carrers ha estat un element de gran importància pel que fa a la representació política i el control de la memòria. Al llarg del temps, el nomenclàtor s'ha anat modificant en sincronia amb els diferents poders municipals, i ens ha ofert una imatge força exacta de cada etapa de la nostra història. Sobretot, ha estat així en els segles XIX i XX, on les successives denominacions d'un mateix espai ens mostren el combat permanent per a la construcció d'un relat que reforci determinats sistemes de valors. Cap dedicatòria pública és innocent, la designació

de les nostres voreres és un autèntic camp de batalla que genera rius de tinta als diaris; i, sovint, fa parlar.

Després del remolí de permutacions viscudes durant el període republicà i el posterior franquisme, el nomenclàtor no va ser cap prioritat per als ajuntaments predemocràtics de Barcelona, entre el 1976 i el 1979. Més enllà d'alguns canvis puntuals, el debat es va centrar sobretot en l'idioma de les retolacions, exigència que va fer seva la campanya "El català al carrer", impulsada pel Congrés de Cultura Catalana del 1977. Així doncs, les principals transformacions haurien d'esperar fins a la primera alcaldia democràtica.

Amb el poder municipal en mans de Narcís Serra, entre el 1979 i el 1982, es va retornar el nom original a l'avinguda Diagonal, el Paral·lel o la Gran Via de les Corts Catalanes. També es va recuperar l'antiga denominació d'una seixantena de carrers, com la Via Laietana o Nou de la Rambla, i es van tornar a batejar l'avinguda de les Drassanes, la plaça de Francesc Macià o el passeig de Lluís Companys. Decisions totes elles de gran contingut emocional. Per fi es van retolar els noms en català i, el 1980, es va crear la Ponència de Nomenclàtor. Aquesta va ser segurament l'etapa més dinàmica pel que fa a canvis, dedicada a esborrar el nomenclàtor de la dictadura.

Durant el mandat de Pasqual Maragall, entre el 1982 i el 1997, es van retornar denominacions populars, com és el cas del Torrent de l'Olla, la rambla del Poblenou, el carrer del Bisbe o la plaça de la Revolució del 1868. Així mateix, es van estrenar nous espais, amb noms de fort contingut polític i reivindicatiu, com les places de Salvador Allende, John F. Kennedy, Karl Marx, Buenaventura Durruti, Països Catalans o Primer de Maig. Això no obstant, la principal transformació d'aquesta època va ser resultat de l'organització dels Jocs Olímpics del 1992, que va suposar grans

Xavier Ballesteros Marqués

(Barcelona, 1963). Amb el pseudònim Xavier Theros, és escriptor i poeta. Cofundador i membre, amb Rafael Metlikovez, del duet Accidents Polipoètics, també és autor de diversos llibres humorístics, així com de l'assaig històric *Burla, escarnio y otras diversiones* (Ed. La Tempestad, 2004). Amb *La Sisena Flota a Barcelona* va guanyar el premi de periodisme Josep Maria Huertas Clavería el 2010. El 2017 va obtenir el Premi Josep Pla de narrativa amb la novel·la *La fada negra*, un thriller històric ambientat a la Barcelona del 1843. Col·labora al diari *Ara*.

Durant el consistori de Joan Clos el nomenclàtor va agafar un enfocament més neutre, dedicat a recordar causes humanitàries.

modificacions en zones concretes de Barcelona, com el Port Vell, el Poblenou o la muntanya de Montjuïc.

En aquest mandat van aparèixer llocs com la plaça dels Voluntaris Olímpics, el passeig de Minici Natal o el carrer de Pierre de Coubertin. Alguns indrets van ser rebatejats i adequats als nous temps, com les places del Poble Romani, d'Alfonso Comín o de John Lennon, i les avingudes de Josep Vicenç Foix o Manuel Azaña. Cal destacar el canvi discutible del passeig Nacional de la Barceloneta, el 1993, de sonoritat franquista malgrat tractar-se d'un carrer del segle XIX que recordava la Milícia Nacional, el qual va passar a dir-se passeig de Joan de Borbó.

El següent consistori va ser el de Joan Clos, entre el 1997 i el 2006, que es va caracteritzar per la continuïtat. A rebuf del somni olímpic, es van presentar el districte 22@ i el Fòrum de les Cultures del 2004. El nomenclàtor va agafar un enfocament més neutre, dedicat a recordar causes humanitàries. Així, van aparèixer carrers com Martin Luther King i Amnistia Internacional, els jardins de Gandhi i dels Drets Humans, o les places d'Ernest Lluch i Willy Brandt. A més de la Rambla del Raval, al voltant de la qual es va pretendre pacificar el vessant sud del barri.

El va seguir l'alcaldia de Jordi Hereu, entre el 2006 i el 2011, protagonista de la fallida consulta popular sobre la reforma de la Diagonal, que no va anar més enllà de rebatejar indrets com les avingudes de Vallcarca i de Francesc Ferrer i Guàrdia, o els jardins de la Segona República. Els dos canvis més significatius del seu mandat van ser el rebateig de l'antiga plaça de Rius i Taulet amb el nom de Vila de Gràcia, i sobretot, la campanya veïnal contra el carrer Duc de la Victòria, dedicat a Baldomero Espartero, el general

©imatges Barcelona / AL PHT Air Picture TAVISIA

La plaça de Francesc Macià va adquirir aquest nom durant el mandat de Narcís Serra, quan l'avinguda Diagonal va recuperar la seva denominació original.

que va bombardejar Barcelona el 1842, que va ser rebatejat pel més discret carrer del Duc.

Després de dos ajuntaments poc combatius amb el nomenclàtor, el mandat de Xavier Trias, entre el 2011 i el 2015, va introduir noves controvèrsies. La primera es va produir el 2012, quan la placa del passatge de La Canadenca, que commemora la vaga del 1919, va ser substituïda per una altra que recordava el fundador de l'empresa, Fred Stark Pearson. En aquella ocasió, el consistori es va veure obligat a retornar a la retolació original. L'any següent, el debat va girar a l'entorn del projecte municipal de batejar el passeig Olímpic de Montjuïc com a passeig de Joan Antoni Samaranch. La idea tampoc va reeixir. De fet, durant el govern Trias hi va haver pocs canvis, més enllà de la plaça de Josep Puig i Cadafalch, el carrer de John Maynard Keynes o el parc de Winston Churchill. Menció a part mereix la dedicatòria de dos jardins de les Corts a personatges femenins: Maria Àngels Anglada i Maria Teresa Vernet.

L'arribada al consistori de l'actual alcaldessa Ada Colau, el 2015, va significar una allau de canvis com no s'havia vist des dels temps de Serra o Maragall. L'enfocament en aquest tema va venir marcat, d'una banda, per la retirada dels darrers noms que quedaven d'època franquista: es va canviar Ramiro de Maeztu per Ana María Matute i Aviador Franco per Mecànic Pablo Rada. D'altra banda, es van eliminar noms monàrquics, com és el cas de la plaça de Joan Carles I, que ara es diu del Cinc d'Oros; dels jardins del Príncep de Girona i de les Infantes, anomenats del Baix Guinardó i de Magalí, o de les avingudes de Borbó i del Príncep d'Astúries, que han passat a dir-se dels Quinze i de la Riera de Cassoles, respectivament. També hi ha hagut una reformulació d'espais dedicats al feminisme, com la plaça del Vuit de Març, o a la classe treballadora, com la plaça del Moviment Obrer.

© Àrea d'Ecologia Urbana. Ajuntament de Barcelona

Durant el mandat de Joan Clos es van batejar els jardins dels Drets Humans, al barri de la Marina de Port, i es van dedicar carrers i places a Martin Luther King, Gandhi o Amnistia Internacional.

La plaça d'Antonio López ha estat rebatejada recentment com d'Idrissa Diallo, un migrant africà mort en el Centre d'Internament d'Estrangers de la Zona Franca.

Entre les actuacions més debatudes d'aquest mandat figuren la reconversió del carrer de l'Almirall Cervera en Pepe Rubianes o del Secretari Coloma en Pau Alsina. I sobretot, el polèmic canvi de denominació de la plaça d'Antonio López, transformada en les placetes de Correus i d'Idrissa Diallo, un migrant africà mort en el Centre d'Internament d'Estrangers de la Zona Franca. A més de la permutació de l'antic carrer de Sant Domènec del Call per Salomó ben Adret, reivindicant així la desapareguda jueria barcelonina.

Entre les modificacions més recents, figuren diverses dedicatòries femenines, amb la finalitat d'equilibrar la proporció de dones que donen nom als nostres carrers. El 8 d'octubre passat es va inaugurar la plaça d'Angelina Trallero, a Sarrià, i han estat confirmats els carrers de Dolors Batlle, Elisa Moragas o Emília Llorca, les places de Carmen Balcells i de les Treballadores de la Numax, els jardins de Margarita Brender i de Carme Claramunt, o el passatge de Dolors Canals. Queden pendents les propostes aprovades el març del 2022 per dedicar places a Valerie Powles, Rosa Galobardes, Ramona Fossas, Lolita Torrentó, Francesca Vergés o Lluïsa Alba, i carrers a Felícia Fuster o a Josefa Vilaret *La Negreta*, aquesta última per substituir l'actual carrer del Duc. També hi ha el projecte de rebatejar el passeig Marítim, dedicant-lo a Oriol Bohigas, l'avinguda de la Reina Maria Cristina per l'avinguda de Catalunya, el passeig d'Isabel II per passeig de Mar i la plaça de la Reina Maria Cristina per la de Carme Claramunt, la primera dona afusellada pel franquisme durant la postguerra.

Altres iniciatives, moltes d'elles sorgides del moviment veïnal, podrien suposar en un futur el canvi de la Gran Via de Carles III per Ronda de Les Corts,

que el parc de l'Emperador Carles I sigui rebatejat en memòria de l'escriptora Mercè Rodoreda, o que el carrer Joan Güell de Sants porti el nom de Núria Feliu. Les pròximes eleccions ens aclariran si aquestes modificacions prenen força. O si el biaix ideològic torna a canviar, i amb ell el nom i la memòria dels nostres carrers. Sigui quin sigui el resultat, la força simbòlica de les petites plaques de marbre que donen sentit a la vida urbana tornarà a obrir-se pas en les pàgines dels diaris. Ja en sentirem a parlar.

Les modificacions més recents han buscat augmentar la proporció de dones que donen nom als carrers.

Les fotografies de la sèrie no són íntimes ni narratives: ofereixen una espècie de registre de les exigències a què estan sotmesos aquells que intenten guanyar-se la vida en qualsevol capital financera. Què és, en aquest medi, el treball? Com es pot veure o representar? Aquesta pregunta no és novetat. Els crítics culturals ja la van plantejar a principis del segle xx, quan els nous processos d'industrialització, com el taylorisme, van fer irrecognoscible el que abans es considerava treball. Molts van suggerir que, en deixar de ser una ocupació o una tasca, ja no es podia representar de la mateixa manera que abans. Diversos fotògrafs van registrar aquesta transformació. Un exemple icònic és *Wall Street* (1915), de Paul Strand. De manera similar, les imatges de Barreras juguen amb el pes de les façanes arquitectòniques, que delimiten els espais públics i privats de la ciutat. A *Already But Not Yet* hi ha sensació de llum i aire, però no hi ha horitzó, els individus semblen atrapats entre els gegants envidrats i el feix de llum que els il·lumina. No és casualitat: les noves ciutats produeixen treballadors i els espais urbans arriben a funcionar com a màquines per sostenir la vida. Strand va definir aquestes màquines com un "nou Déu".

**Cathryn Clüver
Ashbrook**
**La diplomàcia
urbana en temps
de conflicte**

La trajectòria de Cathryn Clüver Ashbrook s'insereix en la més pura tradició atlantista. Especialitzada en la intersecció entre política exterior i ciutats, és una veu imprescindible en l'anàlisi de la diplomàcia moderna. Sosté que la guerra a Ucraïna és eminentment urbana, un tema del qual va parlar en la seva visita a Barcelona per participar en el seminari “La guerra a Ucraïna. La dimensió urbana d'una amenaça geopolítica”, organitzat pel CIDOB.

Cathryn Clüver Ashbrook és, des del mes d'agost passat, vicepresidenta executiva de la Fundació Bertelsmann. D'origen germanoamericà, s'ha format i ha treballat en algunes de les principals universitats i centres de recerca dels Estats Units i d'Europa. Politòloga formada a la Brown University, especialitzada en Estudis Europeus a la London School of Economics i en Administració Pública a la Harvard Kennedy School, va començar la seva carrera professional com a periodista treballant per a la CNN a Atlanta i a Londres. Ha format part de l'equip directiu de l'European Policy Centre a Brusselles, ha dirigit importants projectes de recerca a la Harvard Kennedy School i ha estat CEO i directora del principal *think tank* alemany, el German Council on Foreign Relations. Ha publicat en els principals mitjans de comunicació del món, del *Financial Times* al *The New York Times* o el *The Washington Post*, i en publicacions acadèmiques de referència sobre relacions transatlàntiques, seguretat, diplomàcia, tecnologia i polítiques urbanes.

L'any 2011 va fundar a Harvard, juntament amb Nicholas Burns, actual ambaixador dels Estats Units a la Xina, el Future of Diplomacy Project. La iniciativa, de la qual va ser directora executiva durant una dècada, té com a finalitat analitzar i entendre el paper de la diplomàcia moderna en un món cada cop més complex i globalitzat. Des que es va fundar, es va apropar als actors emergents en el sistema de relacions internacionals, considerant-los fonamentals per comprendre els principals reptes lligats a la globalització. Reptes com els conflictes geopolítics, el canvi climàtic, les pandèmies, la disrupció tecnològica, les desigualtats creixents o la desafecció ciutadana que està posant en risc el contracte social, i actors tan variats i influents com les corporacions transnacionals, les institucions filantròpiques, l'activisme internacional, els *think tanks* o les ciutats. Clüver Ashbrook considera que la diplomàcia moderna ha d'estar preparada per entendre i afrontar aquests reptes i per fer d'interlocutora amb aquests actors.

Comparteix amb estudiosos de les ciutats, com Saskia Sassen o Bruce Katz, la idea que les grans metròpolis són els principals laboratoris d'aquests reptes globals, que la densitat multiplica la velocitat en què es desenvolupen i prenen forma. Sosté, com ho feia Benjamin R. Barber, que els alcaldes i les alcaldesses són pragmàtics i que, immunes a la política partidista, tenen molta més capacitat que els estats nació d'identificar i diagnosticar els problemes reals de la ciutadania i proposar solucions. Això els fa fiables i reforça la seva dimensió democràtica, fins i tot en entorns marcats per l'autoritarisme. De fet, posa en valor la capacitat que van tenir moltes ciutats dels Estats Units de confrontar l'Administració Trump, en declarar-se territori santuari per a migrants i refugiats, o en alinear-se amb els Acords de París sobre el canvi climàtic quan l'Administració federal en va sortir.

Molt en la línia de l'urbanista Richard Florida, parla del poder de les ciutats globals i de la capacitat que tenen d'aglomerar actius econòmics, seus institucionals, creativitat, talent i oportunitats. Però, com

Agustí Fernández de Losada

Investigador sènior i director del Programa Ciutats Globals del CIDOB (Barcelona Centre for International Affairs). És llicenciat en Dret i té un màster en Estudis Europeus per la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB). També és diplomad en Gestió Pública per ESADE i ha desenvolupat part dels seus estudis a la Freie Universität Berlin. Ha treballat en l'administració local, en el sector privat i com a expert en temes urbans per a diverses agències de les Nacions Unides, la Comissió Europea, l'OCDE i un nombre important de governs nacionals i locals de tot el món.

Dani Codina, fotografia

“La guerra ha estat urbana des de l’origen dels temps i, com s’està veient a Ucraïna, les ciutats són objectius de primer ordre perquè concentren poder dur i tou, polític, econòmic i simbòlic”, afirma Clüver Ashbrook.

Saskia Sassen, també ho fa de la ciutat que expulsa, la gentrificació, les bretxes digitals, la precarització del treball, la massificació turística o la contaminació. És per això que considera tan rellevant que les urbs parlin entre elles dels problemes que comparteixen i de les solucions necessàries. Metròpolis com Nova York, Tòquio, Sydney o Barcelona,

però també Johannesburg, Buenos Aires o Jakarta, fan front a reptes molt similars i no troben en els seus governs nacionals les respostes ni els marcs normatius i financers adequats.

Fa més d’una dècada que segueix molt de prop i analitza l’activitat diplomàtica de les ciutats. Destaca el lideratge d’un grup d’alcaldesses i alcaldes visionaris que, en les últimes dècades, han tingut la capacitat de situar les ciutats en el sistema de les relacions internacionals. Alcaldesses i alcaldes que treballen plegats en un context de crisis múltiples per recórrer el camí cap a la neutralitat climàtica i la resiliència, garantir el dret a l’habitatge, mitigar la bretxa digital, impulsar la recuperació postpandèmica o promoure la pau.

Vaig tenir l’ocasió de parlar amb Cathryn Clüver Ashbrook de guerra, pau i diplomàcia urbana amb motiu de la seva visita a Barcelona per participar com a ponent en el seminari “La guerra a Ucraïna. La dimensió urbana d’una amenaça geopolítica”, que vam organitzar des del CIDOB (Barcelona Centre for International Affairs). Durant la conversa va posar èmfasi en el fet que “la guerra ha estat urbana des de l’origen dels temps i que, com s’està veient a Ucraïna, les ciutats són objectius de primer ordre perquè concentren de manera simultània poder dur i tou, polític, econòmic i simbòlic”. Les ciutats allotgen seus governamentals, activitat econòmica, social i cultural, infraestructures crítiques i recursos científics i tecnològics; són centres d’informació i també de desinformació i propaganda, i solen exercir una forta influència sobre la identitat i el prestigi de la nació.

En aquest sentit, considera que l’estratègia de l’exèrcit rus passa per aïllar, incomunicar i atacar els principals centres urbans del país, inutilitzant la seva capacitat per prendre decisions i defensar-se. Passa també per debilitar el poder local arribant a amenaçar i, fins i tot, segrestar a alcaldes i alcaldesses amb la voluntat de desmantellar els lideratges en els quals s’arrela bona part de la capacitat de resistència local. Clüver Ashbrook destaca “la capacitat de resiliència que estan tenint les ciutats ucraïneses, una capacitat en la qual s’estan emmirallant ciutats d’arreu del món”.

És en contextos com el que s’està vivint a Ucraïna on la diplomàcia de les ciutats adquireix, segons la politòloga germanoamericana, una forta rellevància. Més enllà de denunciar l’agressió i reclamar una resolució pacífica del conflicte, les metròpolis s’estan coordinant per

donar suport a les seves homòlogues d'Ucraïna, mobilitzen recursos i actors solidaris, d'entre els quals destaca la diàspora, i acullen els refugiats que han marxat del país. Apunta la tasca que estan fent plataformes com Eurocities o el Pacte de les Ciutats Lliures, que encapçalen els alcaldes de les quatre capitals del Grup de Visegrád: Varsòvia, Budapest, Praga i Bratislava.

Però és en la reconstrucció d'Ucraïna on Clüver Ashbrook considera que les ciutats, i, per tant, la diplomàcia urbana, hauran

de tenir un paper més determinant. Caldrà “tota la intel·ligència urbana de ciutats com Barcelona per definir solucions per abordar els immensos reptes que requerirà l'empresa i per garantir la seguretat humana en totes les seves dimensions”. Si no es fa, com s'ha demostrat a l'Iraq, Síria o l'Afganistan, es corre el risc que s'imposi la violència i que un estat que no era fallit quan va començar el conflicte ho acabi essent. És per això que la comunitat internacional ha d'incorporar les urbs i els actors que hi operen en les converses dirigides a dissenyar la reconstrucció, com les que s'han mantingut durant la Conferència sobre la Reconstrucció en les edicions celebrades a Lugano, el mes de juliol, i a Berlín, el mes d'octubre.

És en la reconstrucció d'Ucraïna on la diplomàcia urbana haurà de tenir un paper determinant. “Si no es fa es corre el risc, com s'ha demostrat a l'Iraq, Síria o l'Afganistan, que s'imposi la violència i que un estat que no era fallit ho acabi essent.”

Com s'assenyala en un informe recent del Truman Center for National Policy, cal multiplicar els esforços per vincular la diplomàcia urbana a la política exterior dels països. Per fer-ho, és necessari reforçar la capacitat de les ciutats d'operar en el sistema de relacions internacionals, potenciant els vincles que les uneixen i la capacitat que tenen d'incubar solucions mobilitzant coneixement,

innovació i la intel·ligència dels actors més rellevants dels seus territoris. Cathryn Clüver Ashbrook està compromesa a seguir treballant per “desplegar tot el potencial de les ciutats en l'escenari internacional i el seu vincle amb la democràcia, la pau i les respostes que demanda la ciutadania”.

Barcelona en dades

Un dia a la vida de la ciutat

Al llarg d'una jornada, 1.660.314 persones en respiració i moviment permanents generen sobre la trama urbana una multiplicitat de fluxos, interaccions, necessitats, aspiracions... En un any arriben 11.510 noves vides i en desapareixen 15.575, una diferència negativa que el saldo migratori compensa. Els noms més habituals en els infants que neixen són Emma, Sofia i Júlia, per a les nenes, i Pol, Bruno i Marc, per als nens. I la seva esperança de vida és més llarga que mai, 84,4 anys de mitjana: 87 en les dones i 81,3 en els homes. A partir de registres estadístics i estudis demoscòpics es pot representar el batec de Barcelona un dia qualsevol.

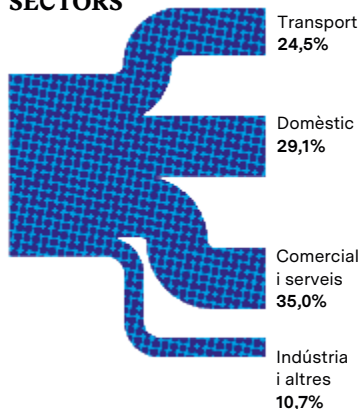
Oriol Pàmies Jaume, textos, Carles Javierre Kohan infografia

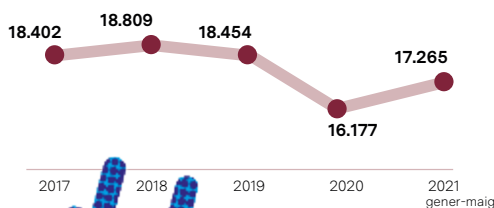
Comptadors en marxa

Per les conduccions i els cablatges de Barcelona es distribueix l'energia que li dona benestar i l'ajuda a produir sense pausa. Els comptadors tampoc deixen de mesurar: com a terme mitjà, al final del dia, cada habitant haurà utilitzat 11,1 MWh d'electricitat i haurà gastat 150,1 litres d'aigua. El repte per no comprometre el futur és reduir els 6 kg de gasos amb efecte d'hivernacle que emet cadascú per aconseguir energia (només el 7,5% de l'electricitat prové de fonts renovables). El camí hauria de ser circular, com el dels 2.873 metres cúbics d'aigües freàtiques que van al reg, les fonts ornamentals i la neteja.

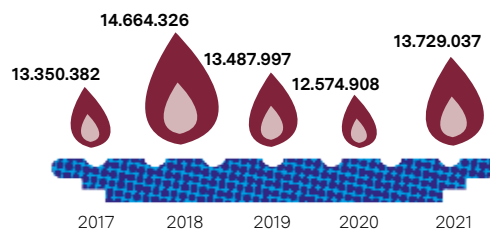
CONSUM D'ENERGIA FINAL PER SECTORS

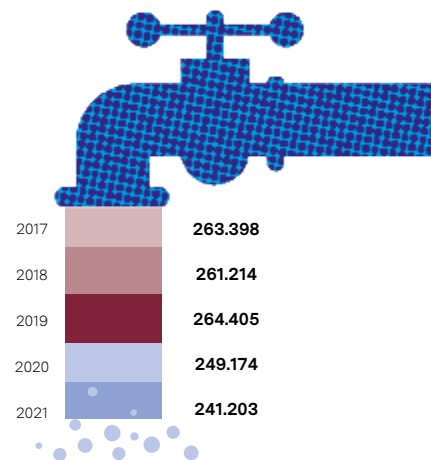
CONSUM DIARI D'ELECTRICITAT (MWh)

CONSUM DIARI DE GAS (kWh)

CONSUM DIARI D'AIGUA (m³)

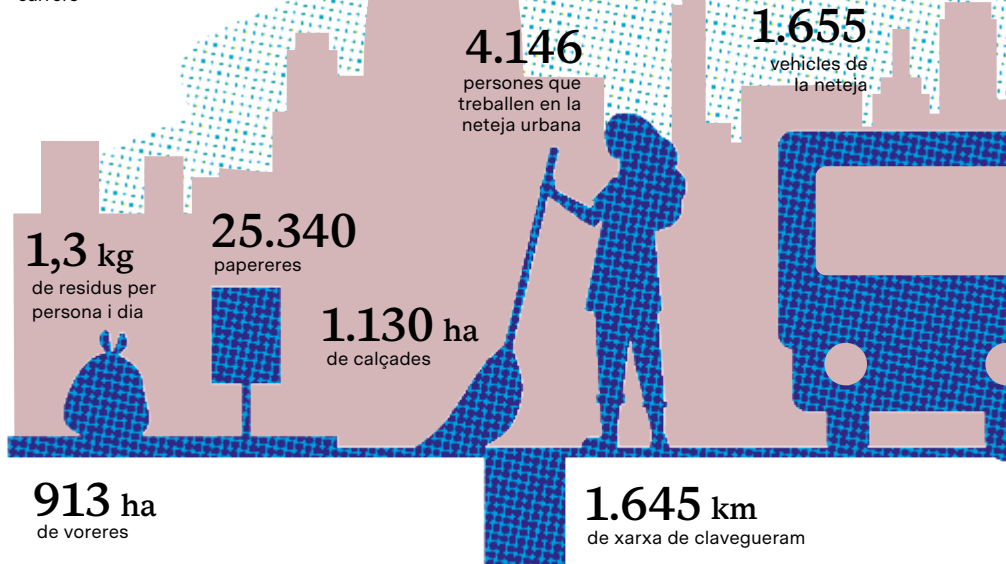

Fons: Anuari Estadístic de la Ciutat de Barcelona 2021. Ajuntament de Barcelona. Ecologia Urbana. / Agència d'Energia de Barcelona. Endesa, Nedgia, SGAB.

01:00**1.377.857 m**
de carrers**4.037**
carrers

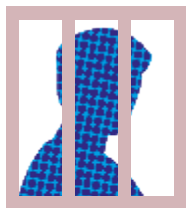
L'hora de la neteja

A la nit baixa la freqüència de respiració de la ciutat mentre s'activa l'exèrcit de persones que s'ocupen d'aplegar la brossa. Es diposita en els 27.599 contenidors de recollida domiciliària i els 12.910 de recollida comercial, sense oblidar les 25.340 papereres. Urgeix retirar-la perquè se n'han acumulat 2.005 tones al llarg del dia. També toca escombrar i regar els carrers, i mantenir la xarxa de clavegueram, essencial per drenar les aigües residuals i evitar inundacions.

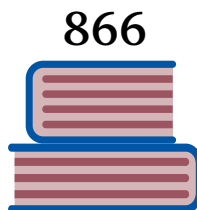

Fons: Anuari Estadístic de la Ciutat de Barcelona 2021. Ajuntament de Barcelona. / Ecologia Urbana. Direcció de Serveis de Neteja i Gestió de Residus.

POBLACIÓ RECLUSA A BARCELONA

944 persones**734** homes**210** dones

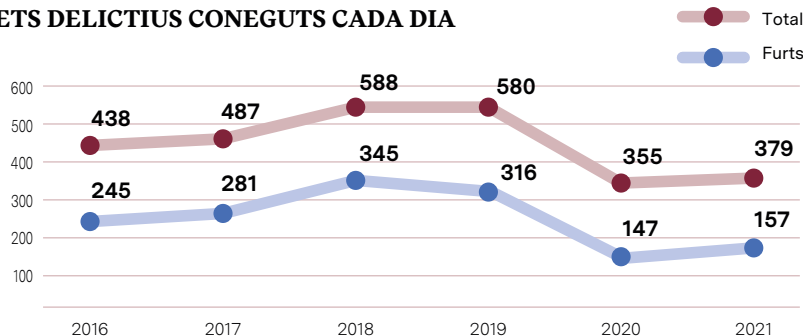
ASSUMPTES INGRESSATS ALS JUTJATS (mitjana diària)

02:00

Vetllar per la seguretat

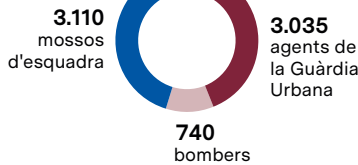
Un de cada quatre barcelonins declara haver estat víctima d'algun fet delictiu. El més freqüent dels que arriben a les comissaries és el furt, seguit de l'estafa i els danys. La seguretat pública actua patrullant, investigant i, si cal, amb detencions, prop de 50 cada dia, que van a parar a algun dels 250 jutjats que hi ha a la ciutat. La majoria de detinguts queden en llibertat, però els jutges decreten l'internament per a un 10%, i els envien a centres penitenciaris, que, des del tancament de la Model el 2017 estan situats majoritàriament fora de Barcelona.

FETS DELICTIUS CONEGUTS CADA DIA

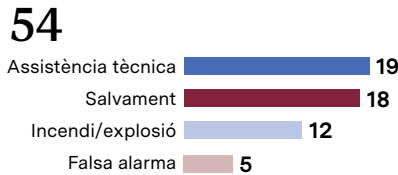

Fons: Generalitat de Catalunya. Departament de Justícia. Direcció General de Serveis Penitenciaris. / Jutjat Degà de Barcelona. Memòria 2021. / Generalitat de Catalunya. Departament d'Interior. Direcció General de la Policia.

PERSONAL DE SEGURETAT I EMERGÈNCIES

SERVEIS DIARIS BOMBERS (2021)

ENLLUMENAT PÚBLIC

155.632
punts d'enllumenat viari

163.625
làmpades

2.032
enllumenat artístic

03:00

La ciutat que no dorm

En una metròpoli moderna no es fa mai fosc del tot. Quan es pon el sol, s'encén l'enllumenat dels carrers i dels comerços, i mentre la majoria agafa el son, molts serveis continuen funcionant, sobretot els de seguretat, salut i emergències, a més del lleure nocturn, el transport, els forners i les rotatives.

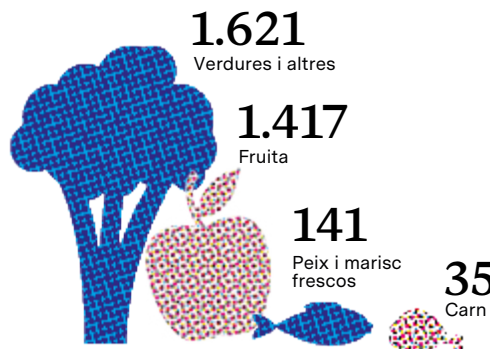
Fons: Anuari Estadístic de la Ciutat de Barcelona 2021. Ajuntament de Barcelona. / Servei de Prevenció, Extinció d'Incendis i Salvament

04:00

ENTRADES DIÀRIES D'ALIMENTS A MERCABARNA (tones)

El rebost més gran

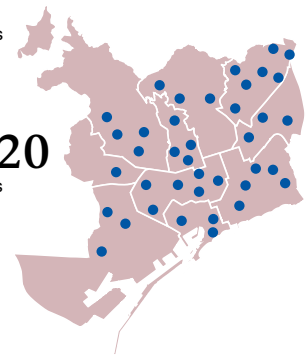
Sense ramats ni gairebé sòl agrícola, els barcelonins confien en l'eficàcia de les cadenes logístiques per omplir la nevera. Una gran part passen pel node de Mercabarna, que a aquesta hora bull amb el tràfec de majoristes i minoristes, i continuen pels mercats municipals.

MERCATS MUNICIPALS D'ALIMENTACIÓ

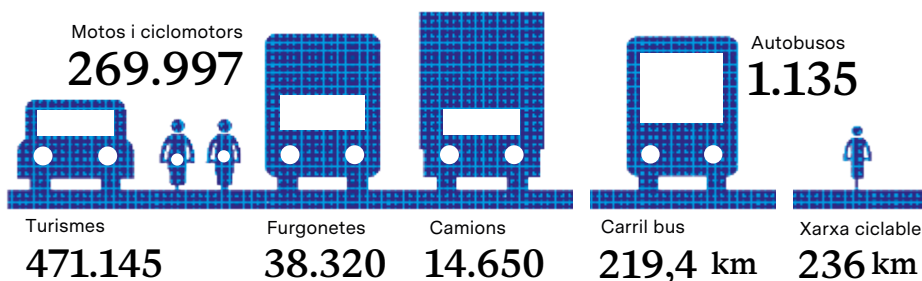
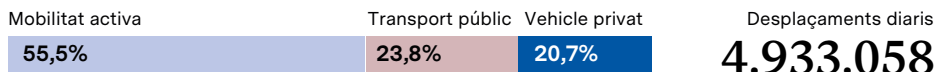
40
mercats

3.720
parades

Font: Anuari Estadístic de la Ciutat de Barcelona 2021. Ajuntament de Barcelona.

LA MOBILITAT DELS BARCELONINS

Fons: Anuari Estadístic de la Ciutat de Barcelona 2021. / Enquesta de mobilitat en dia feiner 2021. Autoritat del Transport Metropolità.

05:00

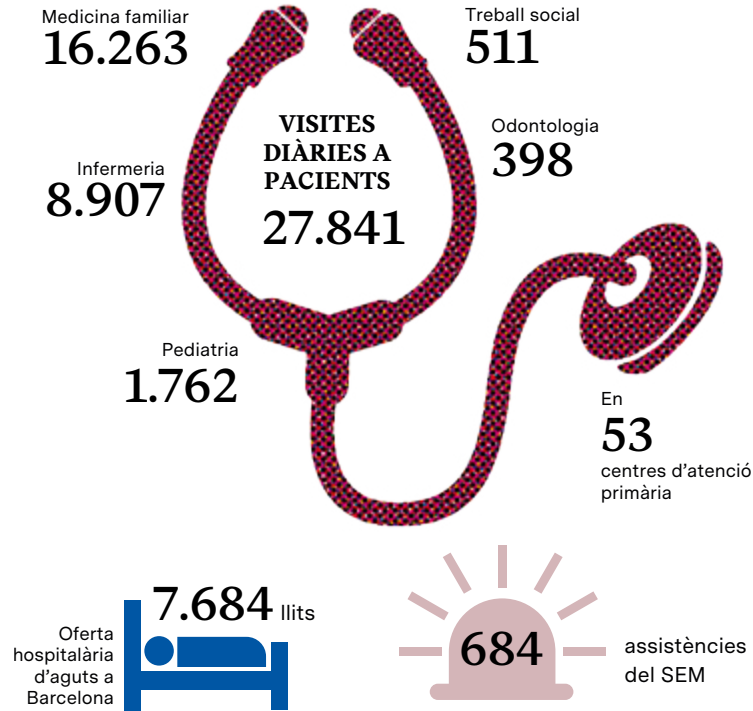
Moure's per la ciutat

A aquesta hora comencen a transportar passatgers els trens de les vuit línies de metro, les tres línies urbanes i les suburbanes d'FGC. Però a la ciutat hi ha altres formes de mobilitat: en total, 811.673 vehicles censats, encara que el més habitual sigui moure's a peu.

06:00

Un milió d'urgències

En tota la nit els serveis mèdics d'urgències no han parat de veure pacients, tant els equips dels hospitals i els CUAPs com els del SEM: entre tots atenen vora 3.000 malalts diaris residents a Barcelona, un 10% d'ells en horari de matinada.

07:00

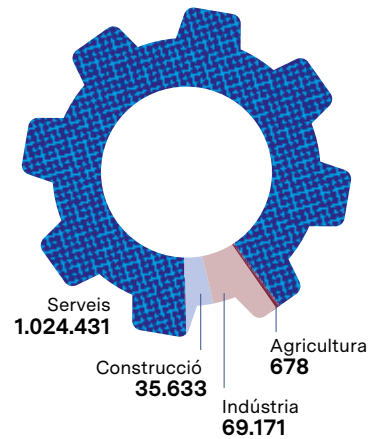
El so (virtual) de la sirena

Comença el torn de matí a les fàbriques i tallers. La feina, sigui com a assalariat, autònom, autoocupat o qualsevol altra variant, marca l'organització del temps de les 710.400 persones que es declaren actives i ocupades. N'hi ha 50.500 més que estan en situació d'atur.

PERSONES AFILIADES A LA SEGURETAT SOCIAL

1.132.135

amb lloc de treball a Barcelona

Altres: 2.222

Fonts: Anuari Estadístic de la Ciutat de Barcelona 2021. Ajuntament de Barcelona. / Generalitat de Catalunya. Departament de Treball, Afers Socials i Famílies.

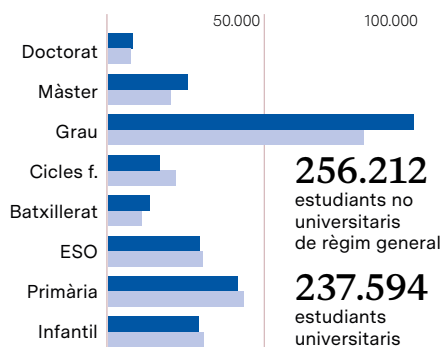
08:00

Omplir les aules

El matí comença amb la processó dels 250.000 infants i adolescents cap a les escoles i instituts on es formen i comencen a dibuixar el seu futur i el de la comunitat. Hi ha prop de 240.000 joves que van més avançats i cursen graus o postgraus universitaris.

ALUMNES MATRICULATS (2020-2021)

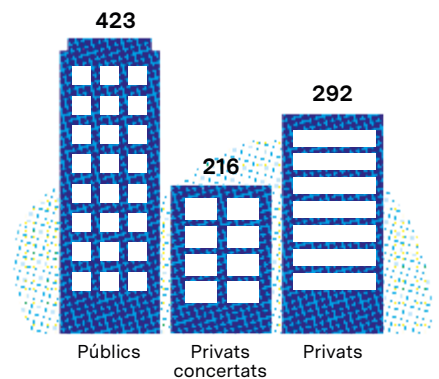
■ Homes ■ Dones

CENTRES PER TITULARITAT (2020-2021)

(2020-2021)

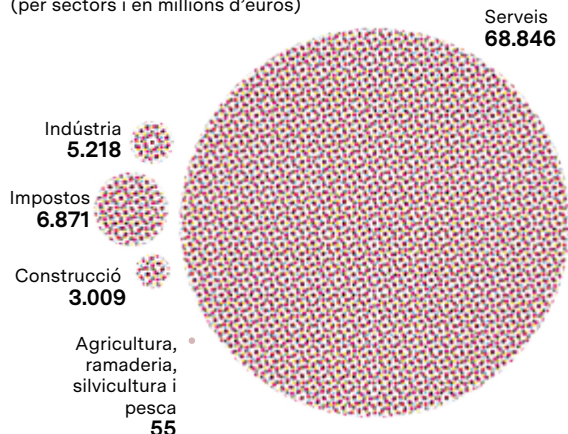
931 centres

Font: Memòria 2020-2021. Consorci d'Educació de Barcelona. / Idescat.

PRODUCTE INTERIOR BRUT DE BARCELONA

(per sectors i en milions d'euros)

TEIXIT ECONÒMIC

183.286

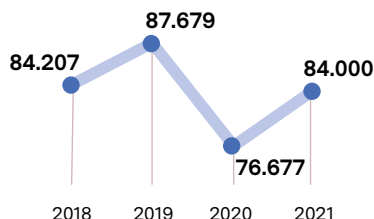
empreses

226.784

establiments

EVOLUCIÓ DEL PIB

(milions d'euros)

09:00

El motor econòmic rugeix

Persianes amunt, ordinadors encesos, telèfons connectats: el sector serveis, que és el que lidera clarament l'economia de Barcelona (aporta el 90% del valor afegit), marca una trajectòria ascendent després de la sotragada de la crisi sanitària del 2020.

Fonts: Departament d'Anàlisi. Oficina Municipal de Dades. Ajuntament de Barcelona. / Directori central d'empreses. Instituto Nacional de Estadística.

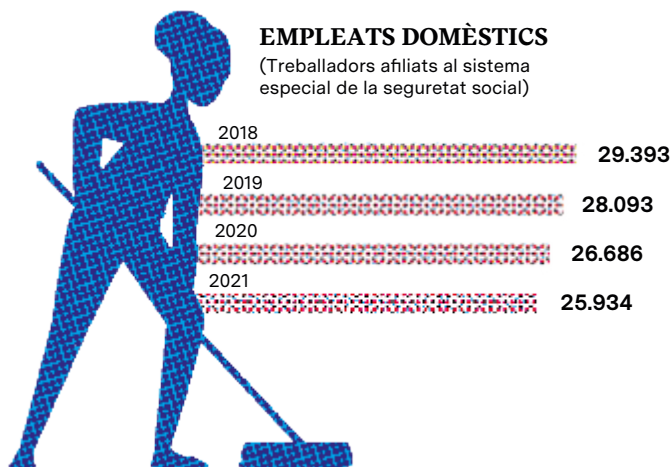
10:00

L'economia menys visible

Amb el pis buit, arriba el moment de posar rentadores, fer els vidres o passar l'aspiradora. Tan imprescindibles com poc valorades, les feines de neteja i ordre a la casa recauen històricament en dones. Hi ha prop de 150.000 persones que les declaren com a única ocupació.

EMPLEATS DOMÈSTICS

(Treballadors afiliats al sistema especial de la seguretat social)

Font: Ministeri de Treball i Economia Social.

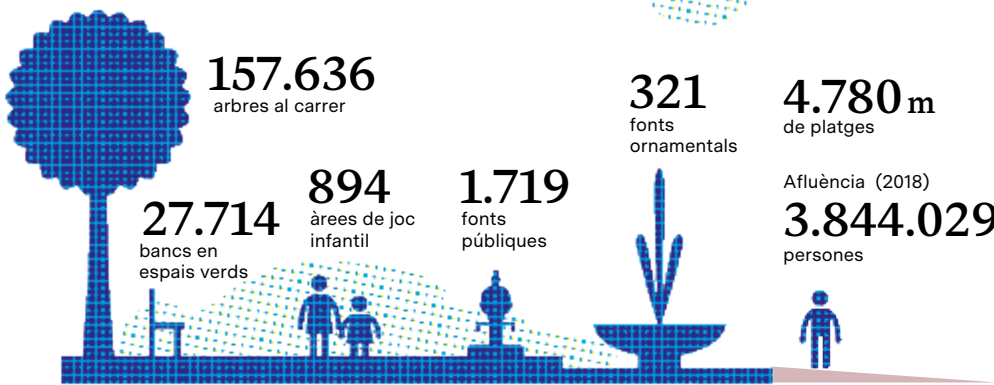
11:00

PARCS, PLATGES I ESPAIS VERDS

620,3 ha
de parcs urbans

L'hora del passeig

Encara falta estona abans de pensar en el dinar: hi ha temps, doncs, de gaudir dels 230 parcs i jardins distribuïts pels 10 districtes; del parc natural de Collserola o dels 4,8 quilòmetres de litoral que sumen les 10 platges de la ciutat.

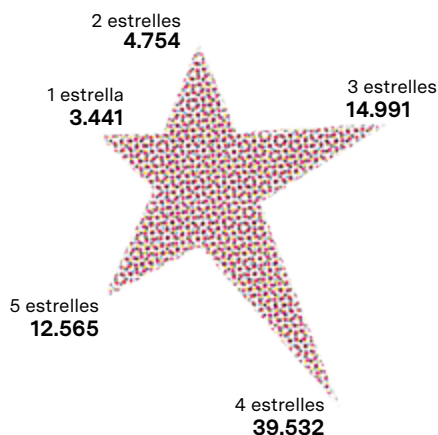
Font: Anuari Estadístic de la Ciutat de Barcelona 2021. Ajuntament de Barcelona. / Ecologia Urbana.

12:00**Visitar la ciutat**

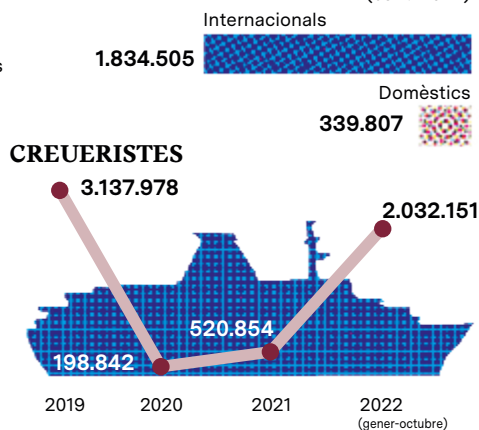
Hora punta a la Sagrada Família, el Park Güell, el Museu del Barça i la resta dels monuments i icones culturals que atrauen massivament els visitants. Estiu i hivern, el volum de turistes torna a ser multimilionari un cop recuperat l'hàbit de viatjar.

PLACES D'ALLOTJAMENT TURÍSTIC

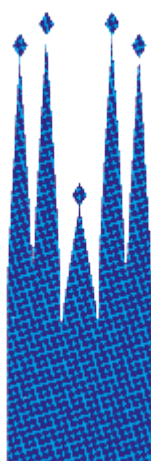
Hotel / hotel apartament:

PROCEDÈNCIA DELS VISITANTS

(estiu 2022)

Fons: Cens d'establiments d'allotjament turístic (CEAT). Ajuntament de Barcelona. / Departament d'Estudis de la Gerència d'Economia, Recursos i Promoció Econòmica de l'Ajuntament de Barcelona. / Port de Barcelona.

CENTRES DE CULTE

Cristianisme catòlic
(parròquies i esglésies no parroquials)
229

Cristianisme evangèlic
(esglésies)
152

Islam
(oratoris)
36

Budisme
(centres)
24

Testimonis
de Jehovà
(salons del
Regne)
16

Hinduisme
(centres)
7

Judaisme
(sinagogues)
5

Ortodoxes
(comunitats)
4

Altres:
20

Fons: Anuari Estadístic de la Ciutat de Barcelona 2021. Ajuntament de Barcelona.

13:00**L'hora de les pregarès**

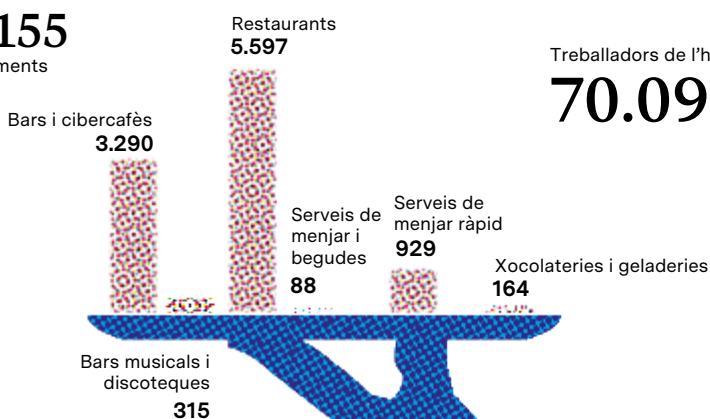
Si és diumenge, ara comença la missa d'una a la Catedral, el principal temple catòlic de la ciutat. Els catòlics practicants són ara menys que els no practicants (6,9% contra 26,5%) i molts menys que els que es defineixen com a no creients (54,7%).

14:00**L'oferta gastronòmica**

Dinar fora de casa pot ser una necessitat, una comoditat o un exercici de recerca cultural. En tot cas, Barcelona ofereix milers de possibilitats de fer un mos o d'entaular-se, des del modest local de menú fins a algun dels 24 temples gastronòmics distingits amb la preuada estrella Michelin.

RESTAURACIÓ I HOSTALERIA

11.155
establiments

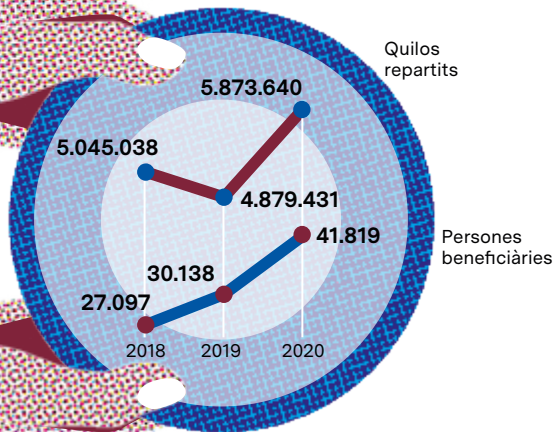

Treballadors de l'hostaleria

70.092

Fons: Anuari Estadístic de la Ciutat de Barcelona 2021. Ajuntament de Barcelona. / Generalitat de Catalunya. Departament de Treball, Afers Socials i Famílies.

ACTIVITAT DEL BANC D'ALIMENTS

15:00

L'atenció als vulnerables

Arribar dignament a aquesta hora ja és un repte per a la Barcelona en risc d'exclusió, especialment per a les 5.000 persones sense llar. S'hi inclou el 21,7% de la població en risc de pobresa (encara que treballi) i les més de 150.000 persones amb algun grau de discapacitat reconegut.

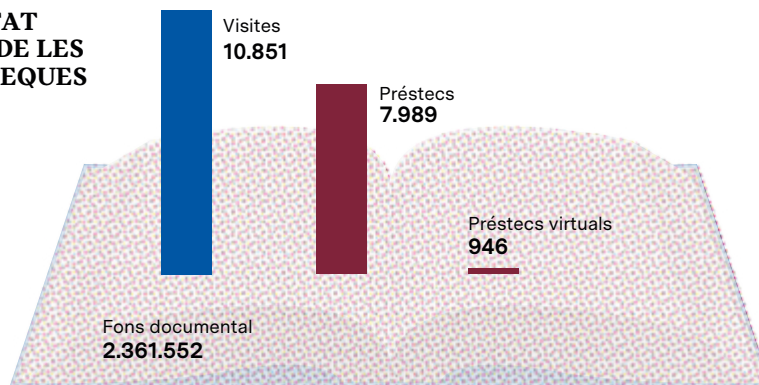
Fonts: Enquesta sociodemogràfica de Barcelona 2020. Oficina Municipal de Dades. / Anuari Estadístic de la Ciutat de Barcelona 2021. Ajuntament de Barcelona.

16:00

Les biblioteques s'omplen

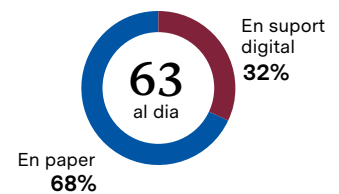
Fa mitja hora que han obert les 40 biblioteques públiques després de la pausa del migdia, tot i que, havent-hi la modalitat digital de consulta i préstec, els horaris importen poc. Acrediten un ús massiu, amb vora un milió d'inscrits, i una valoració excel·lent entre els serveis municipals.

ACTIVITAT DIÀRIA DE LES BIBLIOTEQUES (2021)

Font: Institut de Cultura de Barcelona

LIBRES PUBLICATS A BARCELONA

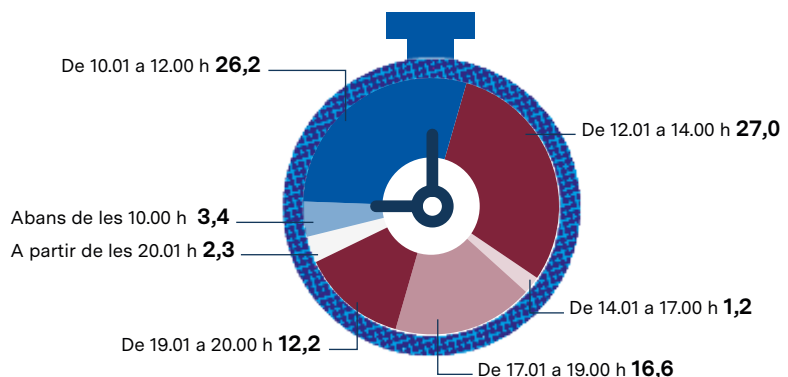

17:00

Hora d'anar a comprar

Si bé les cadenes, amb més personal, poden fer torns per no tancar al migdia, el petit comerç obre a aquesta hora per atendre els clients que han acabat la jornada laboral. Barcelona és ciutat de botigues: n'hi ha més de 21.000.

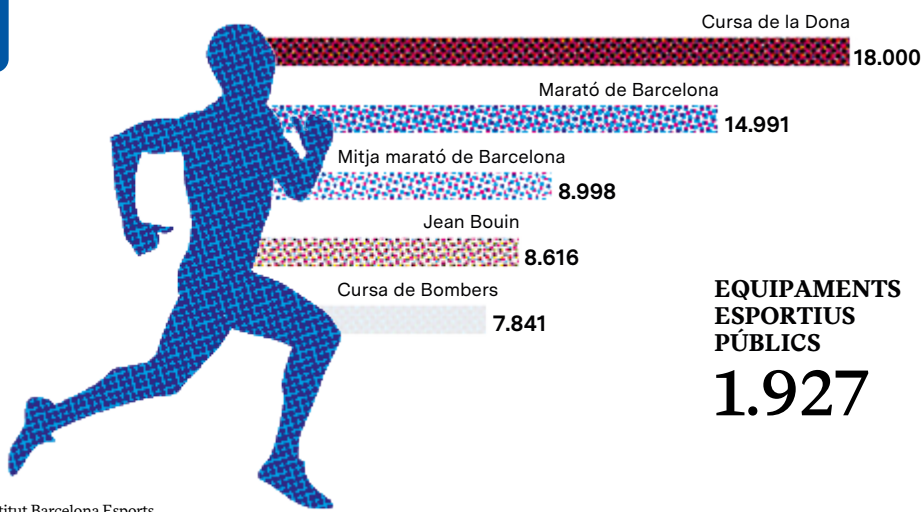
FRANGES HORÀRIES DE MÉS VENDA COMERCIAL (%)

Font: Enquesta al sector comercial de Barcelona. Ajuntament de Barcelona. Departament d'Estudis d'Opinió.

18:00**ACTES ESPORTIUS AL CARRER AMB MÉS PARTICIPANTS (2021)**

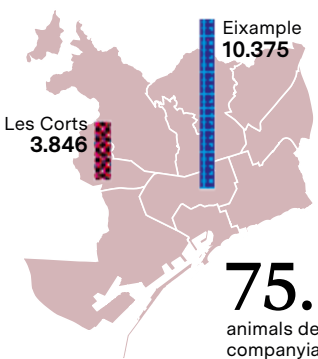
La pràctica de l'esport
 Enllestides les activitats obligatòries del dia, set de cada deu barcelonins trien ocupar part del temps lliure amb l'esport, sobretot caminar, nedar, córrer i entrenar-se amb màquines al gimnàs.

EQUIPAMENTS ESPORTIUS PÚBLICS
1.927

Font: Ajuntament de Barcelona. Institut Barcelona Esports.

ANIMALS PER DISTRICTE
 amb més/menys animals

19:00

Els animals domèstics
 Gairebé dues de cada deu llars de Barcelona tenen censat algun animal de companyia. Tant en gossos com en gats, el nom més comú és Lluna/Luna.

75.024
animals de companyia censats

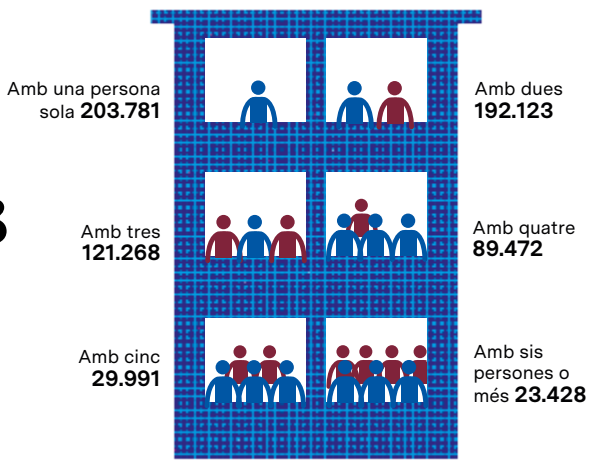
RESCATS D'ANIMALS A CÀRREC DELS BOMBERS (2021)
1,22 al dia

Fonts: Ajuntament de Barcelona. Oficina de protecció dels animals. / Ajuntament de Barcelona. Servei de Prevenció, Extinció d'Incendis i Salvament. Enquesta de serveis municipals 2021. Ajuntament de Barcelona.

20:00**ESTRUCTURA DE LES LLARS (2021)**

Tornar a casa
 El moment del sopar sol reunir els integrants de la unitat de convivència. En un terç de les llars hi haurà un sol plat a taula: la soledat, volguda o no, és freqüent sobretot entre els més grans de 70 anys.

Domicilis
660.063
 Ocupació mitjana
2,52

Font: Ajuntament de Barcelona. Departament d'Estadística i Difusió de Dades.

En viu i en directe

Picar alguna cosa i sortir per arribar puntual a un espectacle serveix per experimentar la vibració del que és viu, únic i multisensorial, una sensació que l'entreteniment en línia (encara) no pot oferir.

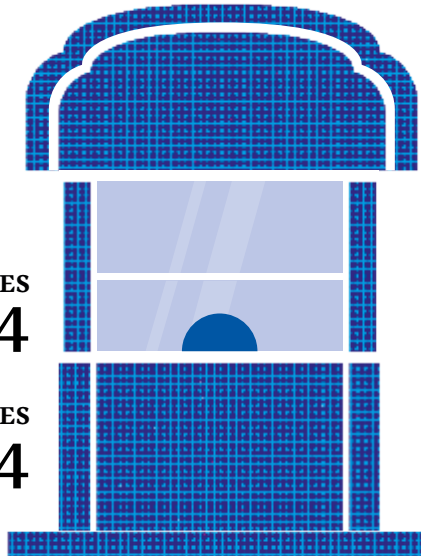
CINEMES
22

ESPECTADORS
AL CAMP NOU
(mitjana Lliga 2022-23)

83.194

PANTALLES
154

ESPAIS D'ARTS ESCÈNIQUES
54

ESPECTADORS
EN CINEMES
(mitjana diària 2016-2020)
14.175

ESPECTADORS D'ARTS
ESCÈNIQUES
(mitjana diària 2016-2020)
6.058

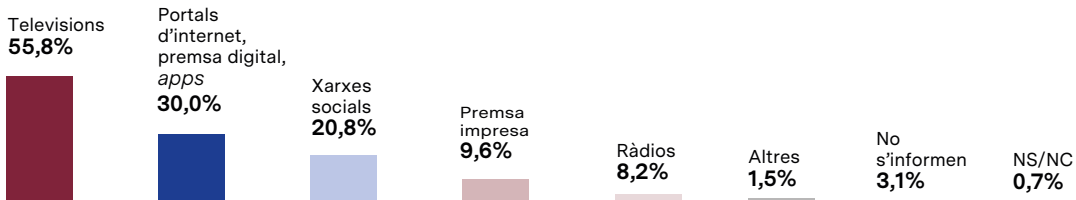
Fonts: Anuari Estadístic de la Ciutat de Barcelona 2021. Ajuntament de Barcelona. / Transfermarket.es

Pantalles enceses

El desitjat *prime time* ja no és el que era. Ara que cadascú pot tenir la seva pantalla a les mans, el televisor ha perdut força com a aglutinador familiar. Tot i així, continua sent la font d'informació principal per a més de la meitat de la població.

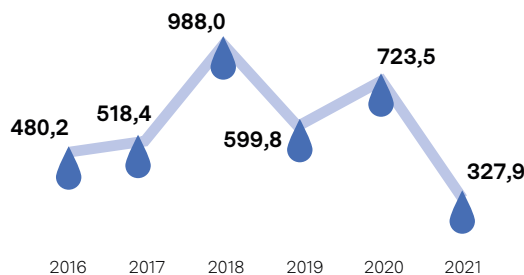
CANALS PREFERITS PER INFORMAR-SE DE L'ACTUALITAT DE BARCELONA

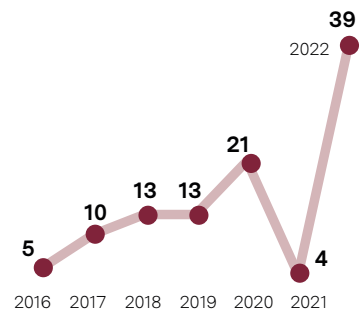
Fonts: Enquesta Òmnibus municipal 3a onada 2020. Ajuntament de Barcelona.

PRECIPITACIÓ REGISTRADA PER L'OBSERVATORI FABRA (mm) Acumulat

NITS TÒRRIDES (≥ 25 °C) AL RAVAL

Fonts: Agència Estatal de Meteorologia. Delegación Territorial en Catalunya. / Servei Meteorològic de Catalunya.

En paraules d'Allan Sekula, "el gènere documental havia contribuït a l'espectacle, l'excitació de la retina, el *voyeurisme*, el terror, l'enveja i la nostàlgia, i tan sols uns pocs treballs representaven una comprensió crítica del món". Les intencions polítiques de Jordi Barreras situen la seva obra en la línia d'aquestes demandes dels anys setanta. Autors com Martha Rosler, Jo Spence i el mateix Sekula van reivindicar la necessitat d'un canvi radical en el gènere.

La revisió crítica del gènere documental ha posat en relleu el seu caràcter poc reflexiu i la manca de treballs que, de manera clara, facin una crítica a les estructures de poder. Jordi Barreras va disparar esperant que la llum del sol incidís en les façanes arquitectòniques que emmurallen la City. Aquest esperar el no-res és l'antítesi del fotoperiodisme, la seva antiga professió.

Plec de cultura

Debat

La Barcelona negra

Per què ens fascina tant el *true crime*?

per Eugeni Madueño

Entrevista

Àngels Margarit

“La meua generació va trencar amb les tradicions perquè dedicar-se a la dansa deixés de ser elitista”

per Bàrbara Raubert

Tendències

Wattpad: una altra manera de llegir

per Lúcia Ramis

Llibres

● *Barcelona brutalista y tardomoderna*

Paolo Sustersic

per Fredy Massad

● *Jordi Sabater Pi. L'últim naturalista*

Toni Pou

per Sergi Garcia

Exposicions

Picasso, Miró i l'atracció

dels forasters

per Jaume Fabre

El *true crime*, gènere periodístic antic, sempre ha generat interès i ha tingut mitjans històrics de referència. Darrerament, programes com *Crimis*, de Carles Porta, o el pòdcast *Psycholand*, creat per Kiko Amat i Benja Villegas, han rellançat el gènere, ara reforçat per les potencialitats que ofereix l'audiovisual. Al *Debat*, nou experts en novel·la negra i *true crime* analitzen el fenomen i donen resposta a la pregunta de per què fascina tant.

De fascinació per l'escriptura en parla Lúcia Ramis quan argumenta com internet pot estimular la lectura de llibres. Com explica l'autora a la secció de *Tendències*, joves d'arreu, especialment noies, s'han llançat a escriure en línia, mitjançant la plataforma Wattpad. És la constatació que avui el jovent escriu i llegeix, però ho fa d'una altra manera.

Del jovent a una veterana, en aquest cas de la dansa. Àngels Margarit, ballarina, coreògrafa, pedagoga i actual directora del Mercat de les Flors, és la protagonista de l'entrevista. Mentre fa un repàs a la seva trajectòria professional, Margarit reivindica “la necessitat d'invertir més diners en cultura i creure en el que es fa”.

A *Exposicions*, en la commemoració del 50è aniversari de la mort de Pablo Picasso i del 40è de la de Joan Miró, Jaume Fabre reconstrueix la vinculació dels dos artistes amb la ciutat. Finalment, a *Llibres*, dues novetats editorials: *Barcelona brutalista y tardomoderna. La construcció de un paisaje a escala metropolitana*, de Paolo Sustersic; i *Jordi Sabater Pi. L'últim naturalista*, de Toni Pou, una reivindicació de la figura del científic català.

La Barcelona negra

Per què ens fascina tant el *true crime*?

La febre del *true crime* ha arrelat a Catalunya en els darrers anys a través de productes tan heterodoxos com el programa *Crimis* de Carles Porta, els llibres de Clàudia Pujol o el pòdcast *Psycholand* creat per Kiko Amat i Benja Villegas. Aprofitant que el festival BCNegra està a punt de celebrar la divuitena edició, nou personatges estretament vinculats a la cultura del *true crime* català expliquen per què funciona tan bé entre les audiències.

L'auge del *true crime* és un dels fenòmens més sofisticats i, alhora, conflictius de la narrativa contemporània. Els seus codis es mouen entre l'exploració de la psicologia criminal, la crònica de successos i, de vegades, una certa vocació morbosa que posa a prova la sensibilitat de l'espectador. Té precedents prestigiosos

com l'*A sang freda* de Truman Capote, tot i que els inicis d'aquesta època daurada que viu en l'actualitat coincideixen amb l'èxit del pòdcast d'investigació *Serial* que condueix la periodista Sarah Koenig i que, des del llançament de la primera temporada, l'any 2014, ha batut rècords de descàrregues a tot el món.

És quan Netflix s'imposa com el gran proveïdor d'entreteniment dels nostres temps que el *true crime* consolida la seva influència a través de sèries que ja són clàssics, com *Making a murderer* i *Mindhunter*, seguides d'altres de més recents com *El hombre más odiado de internet*, que es va estrenar l'estiu passat.

La capacitat d'impacte que tots aquests productes tenen entre les noves audiències de l'*streaming* ha donat lloc a estudis tan exhaustius com el que duu a terme el catedràtic de criminologia Vicente Garrido al llibre *'True crime'. La fascinación del mal* (Ariel), un text de més de 600 pàgines que analitza l'interès que ens generen les històries d'homicidis truculents basades en fets reals. Garrido hi parla, entre d'altres coses, de la relació que l'espectador estableix amb l'experiència del perill. Si, com diu l'autor, l'ésser humà està programat, per naturalesa, per anticipar-se a tot allò que pugui resultar una amenaça per a la seva supervivència, ja es tracti de la mossegada verinosa d'una serp o de la fiblada letal d'un escorpió, no ens hauria d'estranyar que també vulgui conèixer de prop el *modus operandi* d'un assassí en sèrie que podria ser el veí de dalt. Des d'un punt de vista sociològic, aquesta és una de les principals raons de l'admiració que suscita el *true crime*.

És un fet que, a Catalunya, el *true crime* té una tradició pròpia i ben arrelada, amb herències evidents de la cultura popular americana, tot i que molt assimilada al context territorial. Va viure un primer *boom* cap al 2005, amb la publicació de *Tor, treize cases i tres morts* (La Campana) del periodista Carles Porta, en l'actualitat responsable del programa *Crimis*, que el 2018 es va estrenar en format radiofònic a Catalunya Ràdio i que, des de fa tres temporades, lidera audiències a TV3 en la versió televisiva.

Des de les graelles de BCNegra, el gran festival de novel·la negra que comissaria l'escriptor Carlos Zanón, fa temps que aquest gènere en voga és tema d'anàlisi, estudi i debat. Porta i Zanón són, justament, dos dels nou personatges a qui hem demanat l'opinió.

Eugeni Madueño, periodista

Jordi Canal

Bibliotecari i estudiós del gènere negre i policíac

La novel·la negra a Barcelona viu un moment dolç: BCNegra és un festival consolidat; hi ha una estructura editorial important que en publica (potser massa i tot); hi ha un relleu generacional d'autors, alguns dels quals han obert nous mercats més enllà de les nostres fronteres... Només falten els lectors. Tenim uns índexs de lectura baixos i, en el cas de la novel·la negra, hi ha un envelliment progressiu dels lectors i no sembla pas que les noves generacions segueixin.

El *true crime*, que sempre s'havia anomenat crònica negra o successos, té un punt de morbo, i, com que vivim a la societat de l'espectacle, no deixa de ser l'actualització del setmanari *El Caso* en temps dels *reality shows*. L'exploació mediàtica d'un crim real sempre fa una mica d'angúnia pel que té de violació de la intimitat: un drama que afecta l'entorn del criminal i de la víctima, convertit en espectacle. Evidentment, hi ha un bon periodisme de successos, però l'encabiria dins del periodisme, no pas dins la literatura.

La ficció sempre ha estat una reelaboració de la realitat, però la distància i la reflexió crec que són necessàries. Allò que, des d'un vessant periodístic, feia Pedro Costa a TVE a *La huella del crimen*: "La historia de un país es también la historia de sus crímenes. De aquellos crímenes que dejaron huella". Alguns autors actuals, des de la ficció, s'acosten al passat a la recerca de les arrels dels problemes contemporanis i junten literatura i memòria a partir d'un fet criminal. Un camí interessant.

Carles Porta

Periodista i escriptor.
Director de *Crimis*

El *true crime* ha existit sempre. Abans se'n deia crònica negra o de successos, i era millor que el que es fa ara. Llegiu *Amor y sangre en la oficina* de Josep Martí Gómez i me'n donareu la raó. Martí explicava els crims amb un estil literari, contava històries truncades de vides reals. Aquell model, aquell estil narratiu, és el que jo he fet als meus *Crimis*. Martí ha estat el gran referent. No es limitava a explicar els fets, intentava transmetre el rerefons que feia entendre els criminals, els que els detenien i jutjaven, els seus carcellers i les seves víctimes.

El que es fa ara a la majoria de televisions i ràdios no és *true crime*, sinó successos sense rerefons, cops d'efecte, sang i fetge. No s'expliquen històries i, quan s'ho proposen, no tenen estil. La nostra virtut, la causa de l'èxit de *Crimis*, ha estat aquesta voluntat estilística i narrativa que ha fet que la gent ens valori. I la manera de mirar els protagonistes dels fets. Intentem entendre que darrere d'un crim hi ha un gran fracàs col·lectiu, la vida trencada d'una persona a qui li ha fallat la família, l'escola, la feina... la societat.

Explicar la cara fosca de la vida fem quelcom molt difícil d'assolir: arribem a les emocions de les persones, fem que s'indignin, que sentin ràbia o alegria... Però l'èxit, l'audiència, es pot aconseguir de manera truculenta (penso en el cas Alcàsser), amb morbo i sang. O fent prevaldre la curiositat sobre la morbositat, la història sobre el fet aïllat, l'estil narratiu sobre l'astracanada.

Clàudia Pujol

Directora de la revista *Sàpiens* i escriptora de novel·la negra

El *true crime*, els crims reals, és una tendència que ve de fora i que en els darrers temps està guanyant espai en les televisions, les ràdios o el món editorial. Aquí ha trobat molts seguidors perquè la novel·la negra té molts lectors des de fa dècades; ha trobat un terreny força adobat.

Aquest model, a part d'exercir una gran fascinació perquè fa experimentar sensacions perilloses sense perill, permet explicar històries de manera molt més realista. I les històries basades en fets reals i, sobretot, els crims reals, són dues de les tendències del mercat audiovisual internacional actual. A Catalunya, la sèrie *Crimis* de Carles Porta ha contribuït a aquest interès creixent i ha fet emergir el que podríem anomenar "detectius de sofà", espectadors i oients que esperen poder ajudar a solucionar casos no resolts.

Que als anys seixanta Manuel de Pedrolo impulsés la col·lecció "La Cua de Palla" va ajudar que la novel·la negra i policíaca comencés a tenir presència, sumés lectors i despertés l'interès d'escriptors catalans a endinsar-se en aquest terreny.

Quan vaig escriure *Diari d'un forense* i *En l'escena del crim*, la meva principal preocupació era no retraumatitzar les víctimes i els familiars. No obrir velles ferides. Fer una aproximació als fets desproveïda dels aspectes morbosos innecessaris. A mi, del *true crime* m'interessa el vessant psicològic —intentar comprendre com una persona aparentment normal pot cometre una barbaritat—, el vessant detectivesc —descobrir com s'aconsegueixen resoldre els crims i que encaixin les peces del trencaclosques— i el vessant social —la crònica negra és una bona taquígrafa de l'esperit del temps—.

"La crònica negra és taquígrafa de l'esperit del temps.

M'interessa el seu vessant psicològic, detectivesc i social."

Clàudia Pujol. Directora de la revista *Sàpiens*

Carlos Zanón

Escriptor i comissari del certamen BCNegra

No soc gaire fan del *true crime*. Com a lector m'interessa més la ficció i no tant que em relatin els crims; m'atrau més saber per què s'han fet, els motius. El que m'interessa és que m'expliquin la veritat amb mentides, que és el que és, una mica, la literatura. Però entenc que hi ha lectors que s'han cansat de la ficció i necessiten l'interès que genera el fet de parlar de casos i personatges reals, propers.

Amb el *true crime* està succeint el mateix que va passar amb el gènere de ficció. Semblava que només interessessin les novel·les que passaven a Nova York o a Londres, però es va començar a imposar el que és local. La gent tenia interès per saber què passava aquí. I ara interessen els crims i els successos locals, els que la gent té a la vora.

Però interessen perquè s'està fent un treball de qualitat. Hi ha una feina periodística on preval la voluntat literària i on s'intenta anar més enllà i aprofundir en la psicologia dels personatges, veure què ha motivat un desenllaç, i els bons llibres de *true crime* excedeixen el treball periodístic, però, a diferència de la ficció, no poden ometre proves.

També és cert que s'observa un canvi cap a una major qualitat per intentar guanyar la partida a l'audiovisual. Entre llegir un *true crime* periodístic pur i dur i veure'l a la televisió, la gent s'estima més aquesta segona opció. A més, ara està en un moment àlgid perquè es fan programes que estan molt bé, com el *Crim*s de Carles Porta.

“Amb el *true crime* succeeix el que ja va passar amb la ficció: a la gent li interessan els successos locals.”

Carlos Zanón. Escriptor i comissari del certamen BCNegra

Àngel Sala

Director del Festival Internacional de Cinema de Sitges

Catalunya sempre ha sentit una inclinació pel misteri, per allò que és desconegut i estrany. Als noranta, sèries com *Expedient X* o *Twin Peaks* lideraven les audiències amb índexs molt per sobre de la resta d'Espanya. No és estrany, doncs, que el misteri documentat que és el *true crime* hagi trobat aquí el nínxol d'audiència més ampli. A més, Barcelona ha tingut una tradició de novel·la negra i una escola de cinema policíac als anys cinquanta i seixanta enormement fèrtil amb directors com Coll o Rovira Beleta... i, més tard, amb Jordà i Balagué.

El *true crime* deriva d'un tipus de *thriller* molt meticulós en el procés narratiu i descriptiu dels mètodes d'investigació que comença a despuntar des de ficcions properes al terror, com ara *El silenci dels anyells*, i que després adopta un to més realista i fins i tot de crònica, com a *Zodiac*. Els darrers anys, el *true crime* s'ha desenvolupat com un subgènere televisiu amb una gran influència del *reality*, tot i que el fet que s'hagi passat a plataformes l'ha fet guanyar en rigor i concepció formal. S'ha etiquetat com una ficció híbrida pròpia de l'*streaming* modern.

La curiositat per les coses mòrbides, per la personalitat criminal i per les vides dels altres forma part de la cultura popular universal, una espècie de programes del cor en clau obscura; un saber de l'altre encara que sigui monstruós. En definitiva, l'eterna simpatia pel diable i la curiositat constant que fa que ens aturem a la carretera per veure un accident.

Teresa Solana

Esriptora de novel·la negra

El *true crime* sempre ha estat un gènere molt popular que els lectors han seguit a través de les cròniques periodístiques dels diaris. Els assassins reals ens fascinen, només cal pensar en Jack l'Esbudellador i tota la literatura que ha generat. L'èxit recent d'aquest gènere a les llibreries i les pantalles de televisió es deu a dos factors: el primer, que possiblement el mercat està saturat de novel·les sobre crims de ficció, i el segon que el *true crime* explica històries de persones reals que són capaces de fer allò que nosaltres estem convençuts que mai no fariem. Hi ha una part de curiositat morbosa que entronca amb els *reality shows*, però també una part de curiositat que és del tot legítima, justament perquè no estem parlant de ficció.

El gènere negre és art, és ficció, i els lectors ho saben, i per això entren en el joc d'un món paral·lel en el qual la tragèdia d'un crim es converteix en gaudi estètic. La bona literatura no ha de competir amb la realitat, sinó que l'ha de reescriure. En aquest sentit, una bona novel·la negra és molt més que el mer relat d'un crim i d'una investigació; permet reflexionar sobre la condició humana i sobre el món des de la distància interposada de la ficció.

No és el mateix escriure novel·la negra que *true crime*. La novel·la negra està plena de policies i detectius peculiars que, per regla general, empen uns procediments que no s'ajusten a com realment s'investiga un crim. Els autors acostumem a prescindir de la part més burocràtica i tediosa de la investigació, ens inventem un món que s'assembla una mica al món real, però que, en realitat, no existeix. A més, el gènere negre sovint serveix d'excusa per fer un retrat crític de la societat en la qual vivim, mentre que el *true crime* se centra gairebé exclusivament a explorar els perfils psicològics de l'assassí i la víctima.

Kiko Amat

Escriptor, guionista i productor dels pòdcasts *Psycholand* i *Pop y Muerte*

Llegeixo *true crime* perquè m'interessen la violència, la mort i la criminalitat. Vinc d'una cultura oral on és habitual parlar al bar d'històries violentes, dramàtiques o sanguinàries en clau de comicitat o mordacitat. I això és el que faig amb Benja Villegas a *Psycholand* i a *Pop y Muerte*. Si hi ha violència, a la gent li interessa.

Nosaltres combinem un 50% d'erudició salvatge sobre aquests temes, perquè he estudiat d'una manera no acadèmica tot allò relacionat amb el *true crime* i forma part dels meus interessos, i l'altre 50% és l'humor i la conya que acompanyen aquesta informació. La combinació de tots dos és el que fa que sigui quelcom inusual i atractiu per a determinada gent. Conversem sobre *serial killers*, homicidis, catàstrofes o morts en el món del rock, amb un element de broma. Si t'agrada, ho vius com a pur entreteniment.

A més, el *true crime* ho ha petat sempre. Els grans llibres que es venien els anys cinquanta i seixanta eren històries de casos reals; els diaris sensacionalistes que existien els anys setanta eren de casos reals, encara que exagerats o dramatitzats fins a un punt que ja eren completament irreals. El *true crime* sempre ha interessat el públic: la gent vol sentir casos de violència, de morts i d'homicidis reals.

I els llibres d'assaig sobre casos reals, ja siguin homicides, catàstrofes o *bizarros*, són grans històries sense la versió novel·lesca; encara que alguns s'acosten a la narrativa, són la versió veraç i testificable del que va passar.

“Qui s'acosta als crims reals moltes vegades ho fa mogut per la nostàlgia. És un ‘voler saber-ne més’.”

Mireia Lite. Editora a Rosa dels Vents, La Campana i La Magrana

Montse Clavé

Llibretera experta en novel·la negra i criminal

Segueixo poc els llibres sobre crims reals; m'agraden més altres subgèneres, però recordo haver llegit, fora d'*A sang freda* o *La dalia negra*, *L'adversari* d'Emmanuel Carrère o *Dentro del monstruo* de Robert K. Ressler. I d'autors de casa nostra, diverses versions del cas Enriqueta Martí, la suposada assassina del Raval, o *Tor, tretze cases i tres morts*, del famós Carles Porta.

No puc negar que a través de diverses plataformes he seguit algunes sèries de crims reals, com *Mindhunter* o *El caso Alcàsser*. El que busco és passar una bona estona o “una mala estona”, segons es miri, seguint la vida dels altres des de la seguretat que dona el sofà de casa. Els personatges podrien ser, fins i tot, els meus veïns. En uns casos, seguir aquesta temàtica és xafarderia i morbo, en altres, és seguir un excel·lent relat sobre un succés real.

El que ara té lloc no crec que sigui un fet puntual. El seguiment més o menys morbós d'un crim està arrelat a la societat des de fa segles. Al segle XIX es venien auques de sang i fetge; més tard, llibrets o fulls amb crims ben morbosos. Als anys cinquanta, a Espanya es publicava *El Caso, crònica de sucesos*. Ara es fan documentals per a plataformes i programes de ràdio. Pel que fa als llibres, el *true crime* és un subgènere dins de la novel·la negra i criminal.

De llibres de crims reals n'hi ha amb sang i vísceres, i també n'hi ha que semblen una crònica periodística. Per exemple, *Operación Masacre* de Rodolfo Walsh, o l'excel·lent *Guillem* de Núria Cadenes.

Mireia Lite

Editora a Rosa dels Vents, La Campana i La Magrana

El *boom* del *true crime* aterra al nostre país a través de les plataformes digitals i dels canals de televisió tradicionals. Hi ha més espai de “successos” a la premsa i molta més presència del *true crime* a les taules de novetats de les llibreries.

A Espanya i a Catalunya fa molt temps que es consumeix aquest tipus de contingut. El 1952 va néixer el setmanari *El Caso*, que el 1959 va vendre més de 400.000 exemplars en un any. Amb un to sensacionalista es dedicava als successos, més específicament, als crims. Sota aquesta mateixa línia informava *Interviú*, que darrere de portades eròtiques amagava reportatges d'investigació signats per periodistes reconeguts com Cela, Umbral, Vázquez Montalbán o Millás.

Un dels primers èxits editorials del gènere es va donar a Catalunya, al petit poble protagonista de *Tor, tretze cases i tres morts* (2005, La Campana), del periodista Carles Porta. Porta és un dels referents del *true crime* català per la “precocitat”, així com per la capacitat d'experimentar amb nous formats; ara és un dels referents presents en ràdio, televisió, plataformes i llibres.

El *true crime* no hauria de ser cap mena de competència per a la ficció, ja sigui novel·la negra o *thriller* policíac. Qui s'acosta als crims reals sovint ho fa mogut per la nostàlgia d'un fet conegut que va sacsejar d'alguna manera la societat, és un “voler saber-ne més” d'un fet que, més per mal que per bé, ha deixat una cicatriu en la societat, per buscar unes respostes o entendre un succés passat que altera la convivència.

Com passa amb totes les modes, el moment de suflé del *true crime* que vivim decaurà, però en cap cas desapareixerà, perquè sempre ha estat aquí.

Àngels Margarit (Terrassa, 1960), ballarina, coreògrafa i pedagoga de projecció internacional, ha posat la seva experiència artística al servei del festival Tensdansa de Terrassa (2003) i el projecte del Graner (2008); la direcció del Conservatori Superior de Dansa de l'Institut del Teatre (curs 2006-2007), i la direcció del Mercat de les Flors des del 2016 i fins avui. Pertany a la primera generació de ballarins contemporanis sorgida a finals dels setanta de l'Institut del Teatre de Barcelona. Des del 1985 dirigeix una de les companyies de dansa més consolidades de l'Estat, Mudances. L'any 1993 va rebre el Premi Ciutat de Barcelona de les Arts Escèniques i, el 2010, el Premi Nacional de Dansa del Ministeri de Cultura. En aquesta entrevista, reivindica la necessitat de tenir “estructures ben remunerades, invertir més diners en cultura i creure en el que es fa”.

Àngels Margarit

“La meva generació va trencar amb les tradicions perquè dedicar-se a la dansa deixés de ser elitista”

Bàrbara Raubert, entrevista
Jordi Play, retrats

Àngels Margarit explica que de petita no podia estar assegurada, i que va aprendre matemàtiques a partir del moment en què la van deixar moure's. Cal dir que la seva energia és imparable, i ha estat en tots els fronts del sector de la dansa. Ara, en la pròrroga del seu mandat com a directora del Mercat de les Flors que pot allargar-se fins al 2025, engega una temporada on, finalment i després d'una pandèmia especialment dura per al sector de la dansa, desplega tot el potencial del seu projecte: amb artistes internacionals històrics i per descobrir, constel·lacions, edicions, residències, activitats educatives i la renovació de l'edifici. En parlem al vestíbul del teatre un matí on sembla que tot està tranquil.

Acaba de començar la temporada 2022-23 al Mercat de les Flors, la cinquena que dirigeix. Quina empena la va dur a col·locar-se en aquest lloc?

Va venir de la imпотència. De sentir que ja no podia inventar res més des del lloc on estava i que l'única opció de dignificar la professió i a mi mateixa era encaminar-me cap al lloc on es podien moure les coses. Si fos més fàcil crear en aquest país, no hauria dirigit mai cap teatre.

La decisió implicava deixar de crear, una cosa que abans no podia ni imaginar, però, després de 40 anys de carrera com a ballarina i 34 dirigint la meua companyia, estava més preparada per fer-ho, i, a més, tenia l'experiència d'haver dirigit el Tensdansa.

D'on va sorgir la idea d'aquest festival?

Jo buscava un espai de creació i a Barcelona no trobava res. Un dia, el Ferran Mascarell em va dir: "Escolta, però tu no ets de Terrassa? Allà hi ha moltes fàbriques buides!", i aleshores vaig presentar un projecte a l'Ajuntament. Però, com que no hi havia res de dansa contemporània ni de creació, em van proposar que els ajudés a iniciar-ho i m'hi vaig posar de ple, enmig d'un clima general que era de desil·lusió i crisi.

Recordo que, en tornar de la gira d'*El somriure*, una gran coproducció de molts festivals europeus amb 18 persones desplaçades durant un mes, aquí s'acabava d'inaugurar el Teatre Lliure de Montjuïc, un equipament públic molt bonic, però que només tenia una sala d'assajos, petita i amb el sostre baix. Evidentment, no estava pensada per fer-hi dansa, i vaig dir-me que, o me n'anava a viure a Europa, o caldria construir alguna cosa nova aquí. Era l'any 2001 i a Celrà començava a funcionar "L'animal a l'esquena", i tot plegat em va dur a imaginar que al nostre país potser havien de desaparèixer totes les companyies i, a canvi, instaurar estructures de creació i producció compartides. El projecte que vaig presentar a Terrassa era una mica això, amb una companyia que aportava la seva expertesa per desenvolupar un centre de creació, producció i transmissió, on s'inclouia un festival. El que va passar és que van voler començar pel festival, i el projecte del centre va quedar apartat.

El projecte artístic del Graner partia d'una idea similar al que s'imaginava per a Terrassa?

N'era una adaptació, un centre de creació amb un coreògraf resident en actiu, similar als centres coreogràfics nacionals

que hi ha a França. Però el model de gestió de les fàbriques de creació municipals no admet la direcció d'un artista.

Després d'aquests anys, escriuria un projecte diferent per al Mercat?

Quan un país ja té moltes estructures, pots dir: "Aquesta se'n va cap aquí, aquella, cap allà", però aquí tenim tan poca cosa que, més que agafar una línia o estètica, calia acollir la diversitat, i és el que hem fet. Han passat coses molt especials que han permès validar el projecte, malgrat les sacsejades en l'àmbit polític i social que no es podien preveure. Ara, per consolidar-lo, caldria fer créixer l'estructura de treballadors, amb trenta persones no és suficient, i així deixar d'externalitzar tantes coses. També m'agradaria projectar els darrers dos anys del meu mandat amb una previsió econòmica clara. El més difícil és treballar sense saber el que tindràs.

I la factura d'una peça repercuteix en la seva recepció.

Com a creador, també et sents molt diferent si el teatre facilita un espai i un temps. El Cesc Casadesús va posar el Mercat en el mapa internacional i dins la xarxa de cases de la dansa, i li va donar un nom i un públic. Arran de la crisi del 2010-2011, quan es va tornar insostenible mantenir una estructura de companyia, calia afirmar que aquesta també era la casa dels artistes i els ballarins.

"Molts dels nostres artistes continuen tenint gires només a l'estranger, i això és com tenir els peus de fang!"

Ara mateix, en quin punt es troba pel que fa a creació, territori i treball educatiu?

Fins ara hem treballat molt en l'àmbit de la creació i la producció, i el següent pas és difondre-ho perquè molts dels nostres artistes continuen tenint gires només a l'estranger, i això és com tenir els peus de fang!

Per abraçar un espectre estètic ampli han anat molt bé les constel·lacions al voltant dels artistes, on es desplega tot el seu imaginari i relacions, com vam fer amb els Montedutor, les Big Bouncers o l'Olga Mesa, i com aquesta temporada farem amb l'Olga de Soto; també els cicles i festivals que aollim, com Hacer Historia(s) o el Sâlmon, que estan en els marges de les arts vives, o l'Àfrica Moment, amb una visió ben diferent.

I al departament educatiu seguim treballant en molts projectes que, a vegades, ens fan morir d'èxit. En resum, diria que aquesta és una casa on a la gent li agrada molt el que fa i, a vegades, hauríem de parar perquè no podem abastar tantes coses.

Des de l'inici, ha posat molt d'èmfasi en els programes educatius.

Voldria que cada vegada hi hagués menys diferència entre treballar en un projecte de creació o pedagògic; encara que tinguin objectius diferents, el rigor i l'ambició creativa haurien d'estar al mateix nivell. Aquest any col·laborem amb

el projecte d'A Bao A Qu "Cinema en curs" que fan a l'Institut Doctor Puigvert. Ells han escollit el Mercat com a lloc d'estudi per fer-ne un documental, i els 35 alumnes es van estrenar assistint a un assaig del *Gran Bolero* de Jesús Rubio Gamó; aquell dia es va fer més feina educativa i de públics que en tres anys de tots els programes junts.

Com s'imagina el futur Mercat de les Flors?

D'entrada, me l'imagino rehabilitat. És un edifici del 1929 que es va construir per durar nou mesos i el 2029 tindrà cent anys! Demana amb urgència una acció en façanes i sostres. Ara recuperarem l'espai darrere del bar i més endavant farem algun estudi més i un espai per a biblioteca. L'altra cosa és el projecte: en aquests moments comença un nou pla d'impuls a la dansa, i el rol que adopti el Mercat dependrà de què passi amb la resta del paisatge.

"El compromís, per a mi, és tenir estructures ben remunerades perquè tothom ha de viure; però també és el que fas i amb qui ho fas perquè hi creus."

També ha estat directora del Conservatori Superior de Dansa de l'Institut del Teatre. Les dificultats són similars en totes les institucions públiques?

La gestió pública és difícil, crec que a la Diputació encara és més enrevesada, i l'Institut del Teatre és una institució complexa a molts nivells, que costa de moure perquè hi ha massa persones que en depenen. Aquesta és una de les conclusions a les quals vaig arribar després d'un any de dirigir el Conservatori Superior de Dansa amb l'Andrés Corchero, la Lipi Hernández, el Carles Salas i la Maria Pujol. Ens van cridar per canviar-hi coses, però, un cop dins, no es podia fer res, i les persones que ens havien invitat a fer aquests canvis patien les mateixes limitacions. Vam treballar de valent per fer un nou pla d'estudis, i va ser molt interessant trobar-nos amb conservatoris de tot Espanya i veure que l'impuls que portàvem obria les mirades a estructures que podien semblar més tradicionals, però que ho van saber aprofitar. És el cas del María de Ávila de Madrid, on va anar a ensenyar la Núria Font i es va iniciar una recerca en videodansa que aquí no va arribar mai. Nosaltres ens vam quedar a mig camí.

Suposo que, com que hi havia estudiat, sentia una motivació emocional.

És clar, jo vaig entrar a l'Institut del Teatre l'any 1973, als tretze anys. Era el final de la dictadura, la gent creia en el col·lectiu, en l'autogestió a partir d'assemblees i tot això. Hi havia un cultiu impressionant, van ser uns anys molt rics d'aprendre dels professors i dels companys... No era una institució, era casa meua.

Quins professors recorda especialment?

Els primers anys les assignatures que més m'interessaven eren justament les que no eren de dansa, perquè, de sobte,

tenies la Carlota Soldevila fent classes de teatre o la Maria Jesús Llorente, que et feia improvisar amb Pink Floyd. També cal dir que moltes coses que passaven en aquelles aules avui serien inacceptables; aquella societat no té res a veure amb la d'ara, però hi havia una cosa molt genuïna en tota aquella gent. Com els Lainez, que havien fet el primer grup de dansa contemporània d'Espanya, Annexa, i, evidentment, el Gilberto Ruiz Lang, un element clau per a la meua generació. A la primera classe va aparèixer amb imatges de Tàpies i textos de Valéry... No hi havia cap assignatura que ens donés el que ell ens aportava: una mica de teoria, història de la dansa, exercicis de composició... Et deia que anessis a veure tal o tal altra exposició, i potser el diumenge t'hi acompanyava. Era un pedagog en el sentit que t'obria un univers i et feia pensar des d'un altre lloc, t'empoderava. Jo li dec un homenatge, li devem.

Què defineix la seva generació?

És una generació impulsora que a Barcelona va coincidir amb el despertar cultural postfranquista, però cada país la té igual. És la generació que trenca amb les tradicions perquè dedicar-se a la dansa deixa de ser tan elitista, amb grups que propicien un nou llenguatge —i s'enfronten als models dels ballets— i persones que ja s'han format fora d'aquesta estructura. En això ens hi assemblem tots. Però, si després de guanyar el concurs coreogràfic de Bagnolet, Jean-Claude Gallotta tenia un centre de creació propi, nosaltres (que també el vam guanyar) hem trigat 35 anys perquè n'hi hagués un per a tothom. Per això el llegat ha estat molt menor del que hauria pogut ser si la política cultural de la Generalitat no s'hagués centrat només en la llengua i hagués acompanyat el potencial creatiu i l'oportunitat de tenir Europa, que ens mirava; es va desapropiar, i això va anar en detriment de la creació i de la cultura del país.

Quin considera que és el seu llegat?

De jove em va impactar The Living Theatre quan van actuar a La Paloma, la companyia Bread and Puppet Theatre, i altres coses de música i arquitectura, perquè de dansa no en veia, no n'hi havia. Fins que vaig anar a Nova York l'any 1983 i vaig topar-me amb la dansa minimalista, no sabia que això és el que jo feia; la música i l'arquitectura havien estat el pont per arribar-hi. De la mateixa manera, gent que ha treballat amb mi ha tingut un desenvolupament formal molt llunyà al meu, a vegades aprens d'algú o d'alguna cosa sense reflectir-t'hi formalment. El que sí que crec haver traspassat és una manera de fer que té a veure amb el respecte a la feina i el compromís. Penso en l'Asun Noales i en la Roser López, també en els tècnics, com el Marc Ases i el Pere Milan, i en la gent que treballava en la producció de Mudances, com la Teresa Carranza, la Montserrat Llabrés, la Mariona Castells o el David Márquez Martín de la Leona.

Em sembla que parla d'una actitud de serietat.

Sí, però no de seriositat, sinó del valor que dones a allò que fas. Primer vam començar treballant sense cobrar, perquè volíem i ens escollíem mútuament. Després, quan hi havia més diners, ningú volia treballar si no sabia quant cobraria. I ara crec que tornem a veure que, per molts diners que ens

paguin, volem treballar només amb qui volem. El compromís, per a mi, és tenir estructures ben remunerades perquè tothom ha de viure, però també hi ha el que fas i amb qui ho fas perquè hi creus.

No voler invertir més diners en cultura és no entendre com funciona el nostre sector, que la gent no vol fer-se rica, sinó creure en el que fa i compartir-ho amb els altres. El ballarí treballa sense guió, no sap quin paper li tocarà fer i, per això, la relació de confiança amb el coreògraf i amb els altres cossos és tan bèstia. Ara que tinc una filla que balla, de vegades penso en com es posarà a les mans dels altres...

Les seves dues filles són artistes! S'ho podia imaginar?

No especialment. La Rita, amb l'escenografia, la dramaturgia i el vídeo; l'Arlette, amb el cant i la dansa... són activitats que t'empoderen, sempre que tinguis la resistència de suportar-ne la irregularitat i sàpigues anivellar què fas, qui ets i com et sents, perquè aquest material és el que fas servir a la feina.

Ha estat fàcil compaginar la vida artística i criar dues filles?

Hi ha hagut moments complexos, però també tenen un pare, el meu marit, i això és molt important, encara que tampoc sigui sempre fàcil; simplement hem anat resolent el que anava venint. Tenia molt clar que havia de ser compaginable o no havia de ser; tenia el model de la meua mare, que va néixer durant la guerra i no s'hi va poder dedicar, però és més artista que jo. Ella tenia tres jornades: la laboral, la familiar i la creativa; va recuperar la festa major de Talamanca, tenia un hort que semblava que hi treballés no sé quanta gent i escrivia poemes i contes.

De petites, les meves filles jugaven a vendre entrades, a fer escenografies, càstings... Era el que veien a casa. Però no les hi vaig empènyer, ni tan sols els ho he posat fàcil d'anar cap aquí, perquè, si ho has de fer, com més t'hi barallis, més empenta tindràs per arribar-hi.

I l'Àngels artista on és, ara?

Ara està més tranquil·la perquè s'ha promès que, quan acabi aquí, podrà tornar. Però al principi d'entrar al Mercat tenia totes les Àngels parlant-me sense parar i dient: "Què fas? En què t'estàs convertint?". Fins que, tot d'un plegat, un dia sento que em diuen: "Adééu, adéééu, adééééu". L'experiència de creadora, juntament amb els impulsos i les ganes, havia d'anar a un altre lloc.

Doncs jo l'he imaginada, més d'una vegada, a la sala MAC o la Pina Bausch quan estan buides perquè tothom ha marxat, posant-se a ballar...

Ho he fet poquet... De tant en tant faig unes voltes allà a la rodona i dic: "Hosti! Encara tinc velocitat!", però poc més. Els primers dos anys, les reunions eren un martiri perquè no estava acostumada a estar tanta estona asseguda i el meu cos llegia aquest grau d'activitat com un senyal per adormir-se, i moure les cames era l'única manera de mantenir-me alerta! A més, jo tinc un cos de senyora que fa anys que empenyia per sortir, i aquí asseguda el cos que balla va marxant i la senyora s'hi va instal·lant.

És un cos més tranquil, però potser també balla?

Sí, un dia veurem com balla la senyora...

Wattpad: una altra manera de llegir

El fenomen Wattpad ha revolucionat el món editorial. Joves escriptors hi estan triomfant, primer a la xarxa i després a les llibreries. Les seves obres, de temàtiques diverses però amb un predomini del *fan fiction*, agraden a unes adolescents que hi interactuen, els fan suggeriments i tenen la possibilitat de presenciar i participar en el *work in progress*. Qui diu que avui el jovent no llegeix? Ho fa, però d'una altra manera.

Llúcia Ramis — La cua s'estenia gairebé de punta a punta del passeig de Gràcia. La majoria eren noies joves, que no es mogueren ni quan va caure la pedregada; s'aixoplugaren en un portal i, de seguida que amainà una mica, tornaren ràpidament a recuperar el lloc. Feia hores que esperaven que Joana Marcús els signés un exemplar dels seus llibres, que, en acabar el dia, no sortirien a la llista dels més venuts de Sant Jordi. I això que l'encapçalarien sense cap mena de dubte, si el recompte no anés per vies i registres diferents.

Mesos més tard, una cua també impressionant s'estendria al Moll de la Fusta, davant l'entrada de la Setmana del Llibre en Català. A primera fila, una estudiant s'hi havia presentat a les nou del matí. Eren passades les sis de l'horabaixa i l'editorial repartia tres-cents tiquets, el màxim que atendria l'autora. Algunes lectores havien fet campanya a l'institut, d'altres voltaven l'edat de Joana Marcús, nascuda a Mallorca l'any 2000. Quan arribà a la

paradeta, totes xisclaren entusiasmes. Es fotografiaven amb ella, li feien regals o li donaven una carta en què li demanaven que escrivís les seves vides.

Aquesta carta de paper amb petits cors de colors dibuixats a mà mostra la paradoxa —i en fa un bon retrat— del que representa l'anomenat *fenomen Wattpad*. L'objecte físic, el mitjà tradicional, l'emoció infantil (havien crescut amb ella), l'impuls enamorat i aquella petició: "Escriu sobre nosaltres". Hi ha una desconexió generacional gairebé absoluta entre les joves que fan cues infinites per veure Joana Marcús i la gent a qui aquest nom no li diu res. Tampoc els sonen Anna Todd, ni Ariana Godoy, ni Raisa Martín, ni Flor M. Salvador, quan els seus lectors (o, més ben dit, lectores) es compten per milers. La mexicana Flor M. Salvador pot estar-se quatre hores signant exemplars dels seus llibres; d'aquí que es reparteixin tiquets entre les admiradores de les *bestsellers* per organitzar una mica els torns.

Per què està tan estesa la idea que els joves no llegeixen? Ho fan, però d'una altra manera. Igual que juguen, es comuniquen, escolten música i miren productes audiovisuals d'una manera diferent de com es feia en temps analògics. Perquè es relacionen amb el món i les ficcions també així, d'una altra manera. Construeixen realitats noves, fins a un cert punt paral·leles, en què moltes normes encara estan per definir.

Participació apassionada

A Wattpad hi cap tot. Això és el que va atraure Ava Draw, autora de *Si me dices que no*. Ella era il·lustradora i havia escrit algunes coses, però no se sentia preparada per ser escriptora; es veia incapaç d'encarar les crítiques, "que et menges tu tota sola", diu. En descobrir l'allau d'històries que hi ha a Wattpad, d'estil pur i lliure, sense el condicionament del què diran i cap contenció temàtica, estilística ni ortogràfica, va pensar: "Soc d'aquí". Tant la gent que hi escriu com la que hi llegeix viu per involucrar-se en la trama. Tothom hi participa apassionadament. Són arguments que exploren sense manies les idees més esbojarrades. Per exemple, una relació d'amor impossible entre Peppa Pig i Donald Trump; o entre una extraterrestre zombi i una vampira, en una terra envaïda per homes-llop, i protagonitzada per Rosalía.

De fet, triomfen les etiquetes *romance*, *romance juvenil*, *fantasia* o *fanfic*, és a dir, *fan fiction*. És un gènere basat en el personatge d'una sèrie de televisió o d'una pel·lícula, videojoc o llibre, a qui se li inventen noves aventures. Els referents solen ser sagues de l'estil *Els jocs de la fam*, *Crepuscle* o *Cinquanta ombres d'en Grey*, o sèries com *Neon Genesis Evangelion*. Però també ho són persones reals:

Els arguments exploren sense manies les idees més esbojarrades. Per exemple, una relació d'amor impossible entre Peppa Pig i Donald Trump.

la reeixida *After*, de l'estatunidenca Anna Todd, sorgeix de la passió que ella tenia pel grup de música One Direction. En la construcció de la ficció no hi ha límits.

Aquesta era la idea original de Wattpad quan es va fundar a Toronto l'any 2006: crear una biblioteca en expansió permanent, avui d'abast mundial. Segons l'empresa, s'estima que més de 94 milions de persones dediquen més de 23.000 milions de minuts mensuals a llegir les històries que s'hi publiquen. Rere l'anglesa, l'espanyola és la segona llengua que hi predomina. La plataforma funciona molt bé a Llatinoamèrica, sobretot als països on el mercat editorial no compta amb els mitjans i la potència de grans segells com Penguin Random House o Planeta, que s'han afanyat a incloure en les col·leccions juvenils els títols que arrassen a Wattpad i similars.

Però quin és el mecanisme? El mateix de les comunitats digitals, en què tothom hi pot participar. Algú escriu un capítol amb una freqüència, per exemple, setmanal, i els altres hi diuen la seva; fan observacions i comentaris de qualsevol tipus, des de preguntar el significat d'una expressió que no entenen fins a proposar una correcció gramatical (acompanyada de moltes emoticones de cors i mans preguntant perquè l'autora no es molesti), expressar el que han sentit al davant d'un gir de guió o explicar què els agradaria que passés i què sospiten que passarà.

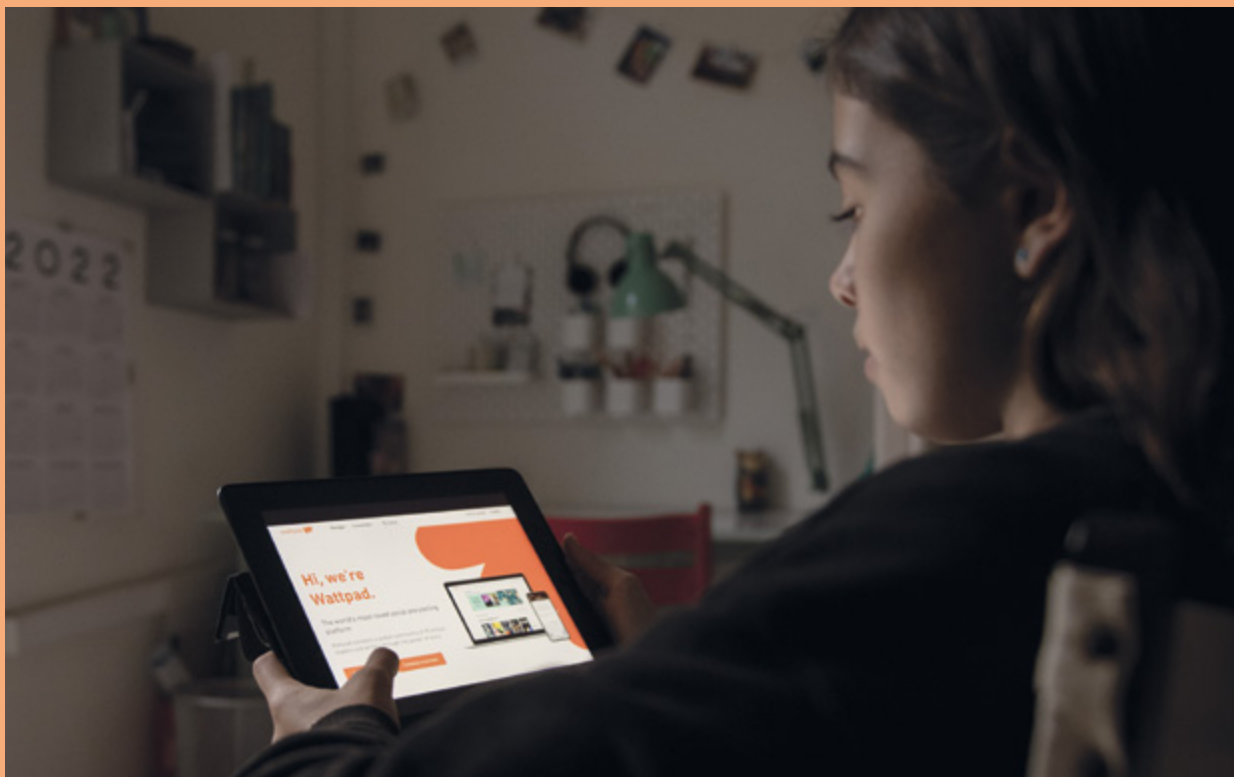
Aquesta interacció constant canvia la manera de llegir, i també la d'escriure. La relació que es dona entre lectores i autores sembla propera perquè és immediata; a unes els

fa l'efecte que han contribuït en el desenvolupament de la trama, i les altres es deuen al públic, tant o més que a l'obra. S'hi generen poderosos focus d'opinió. Un exemple: Joana Marcús engegà la trilogia *Meses a tu lado* amb *Antes de diciembre*, que registra més de 118 milions de lectures a internet. Comença quan la protagonista va acompanyada del seu xicot a la residència universitària on viurà mentre faci la carrera. Ell li ha proposat tenir una relació oberta. Ella no ho acaba de veure clar. Ell li argumenta: "Saps que t'estimo, però quin problema hi ha si dono una mica d'amor a altres noies mentre no hi ets?". 26,4 K comentaris. La majoria insulten el noi i adverteixen la protagonista amb el clàssic "Amiga, date cuenta".

L'adrenalina del directe

Al vídeo *Cosas que hice mal en mi primera novela de Wattpad*, Ava Draw enumera, entre d'altres, que està escrita en tercera persona, que els personatges són massa grans, que no són milionaris, que escolten Metallica i que viuen a Madrid. I potser el més important: que el protagonista és poc *crush*. Les lectores s'hi han d'enamorar des de la primera línia, igual que han de detectar qui és el galtes de la història també des del començament. Això és el que les sacsejarà i les mantindrà pendents del que passa.

Més enllà de la impressió que provoca obtenir tantes lectures i tantes respostes —*feedbacks* de mil comentaris en només dues hores—, Ava Draw destaca l'adrenalina de presenciar en directe com viuen la història que ha escrit les qui la llegeixen. Envien vídeos plorant, corpreses

©Albert Armengol

L'empresa Wattpad estima que més de 94 milions de persones dediquen més de 23.000 milions de minuts mensuals a llegir les històries que s'hi publiquen.

Joana Marcús, amb una cua de lectores esperant perquè els signés els seus exemplars de la trilogia *Foc*, durant la darrera edició de la Setmana del Llibre en Català. Es va limitar la signatura a 300 persones, repartint tiquets per ordre d'arribada.

o cridant perquè els seus personatges preferits per fi han acabat junts. Els estimen o els odien, no hi ha terme mig. Hi abocaran els seus desitjos o el seu rebuig a mil revolucions.

Val a dir que aquest entusiasme té un revers tòxic: la persona que escriu la història rep una pressió extraordinària per a la qual no sempre està preparada. Algunes seguidores es comporten com autèntiques Annie Wilkies, la protagonista de *Misery*. I renyen la colombiana Eva Muñoz o la veneçolana Ariana Godoy per haver escrit coses que no els agraden, o perquè s'assabenten que han estat mirant una pel·lícula en comptes d'actualitzar la novel·la en què treballen. Ho han descobert a les xarxes. Perquè, més enllà de Wattpad, els seguidors s'estenen per TikTok, Instagram i demés, on es recomanen llibres per *booktok* o *bookstagram*, en una interacció contínua que inclou els mateixos autors, permanentment exposats. Fins al punt que poden esdevenir *influencers* o ser insultats pels *haters*.

Hi ha una diferència entre autors i lectors, perquè el 90% de la gent que entra a Wattpad llegeix més que escriu. Però el cas és que gairebé tots els que hi escriuen varen començar sent-ne lectors, cas, per exemple, de l'extremenya Inma Rubiales. Tenia 12 anys quan descobrí l'oferta de Wattpad, i, en veure que la gent compartia les seves històries, s'hi animà. És autora des del 2015; va néixer el 2002. *Hasta que nos quedemos sin estrellas* té 1,8 milions de lectures a la plataforma, i ha estat publicada per Planeta.

La majoria són noies adolescents o postadolescents, de l'anomenada Generació Z. Formen part d'una comunitat extensíssima i internacional, en què s'assessoren les unes a les altres, fan de prescriptores i escriuen al seu torn. Res que no existeixi a l'espai, diguem-ne, analògic tangible, on hi ha clubs de lectura i crítica literària als mitjans tradicionals. Però aquí s'hi afegeix la possibilitat de presenciar i participar en el *work in progress*. I, com apuntava Ava Draw,

no estàs sola davant l'opinió d'un entès en la matèria que analitzarà la teva novel·la amb una ressenya o un programa cultural. Tothom pot escriure, i tothom pot dir el que en pensa. Pots comunicar-te amb l'altra punta del món i sentir-la ben a prop.

Històries escrites des d'un mòbil

El suport determina, així mateix, la narració i recepció d'aquestes històries. La majoria han estat escrites i llegides en un telèfon mòbil (oblidem-nos de la imatge de l'escriptor entotsolat davant d'un teclat). Per tant, els capítols solen ser breus i molt dialogats, sovint amb la descara pròpia del WhatsApp. Poden incloure emoticones i mems. L'ortografia no és prioritària, com tampoc no ho és la versemblança. Del que es tracta és d'agradar, com passa a les xarxes socials i, en general, als àmbits que depenen de l'audiència. I la fórmula enganxa. Entretén al metro, o en una sala d'espera, mentre es descobreixen històries noves o es comprova si hi ha actualitzacions d'alguna autora que ja se seguia. La lectora s'hi implica amb alguna apreciació i vol veure si ha tingut cap repercussió. I si l'autora està en el procés d'escriure una novel·la, se sent amb l'obligació de donar més material per obtenir un *feedback*; sent que deu alguna cosa a la gent que la segueix i està pendent del que escriu.

Noies que es passen nits senceres sense dormir llegint, autores que dediquen més de deu hores diàries a escriure. Gratis. Perquè, tot i que hi ha la possibilitat de fer servir la modalitat pagada —en què els lectors patrocinen els escriptors aportant una petita suma de diners—, és habitual donar-se a conèixer en obert. La interacció i participació a Wattpad és tan descomunal que alguns casos esdevenen fenòmens dins de la mateixa plataforma. Llavors és quan les editorials s'hi fixen per portar-los al format de paper. Així és com sorgeix una generació de nous talents que s'ha donat

a conèixer a través de Wattpad, cas de les esmentades Joana Marcús i Ava Draw (que va veure com el seu llibre sortia publicat en paper simultàniament a Espanya, Colòmbia, el Perú i Mèxic, i després als Estats Units), Alina Not, popular per la sèrie *Bad Ash*, o Jon Azkueta, un dels pocs nois que hi ha, que ha triomfat amb *69 segundos para conquistarte*.

La promoció la tenen feta. I un error que van cometre alguns segells va ser aplicar el raonament de la indústria: volien fer retirar les versions digitals a internet perquè pensaven equivocadament que, si els lectors hi podien accedir de manera gratuïta, no comprarien el llibre. Llavors comprovaren que el que passa és just el contrari; el llibre —que amb prou feines té una vida de tres mesos a les llibreries— ha deixat de ser producte. Ara és objecte de *merchandising*. El que volen les lectores és tenir-lo físicament, tocar-lo, portar-li a l'autora perquè el signi de pròpia mà.

El somni de ser escriptora “de debò”

Qui escriu a Wattpad també somia a publicar en paper o que la novel·la esdevingui una sèrie de Netflix. Volen ser escriptores. Per això s'hi aboquen amb tanta dedicació, aspiren a ser considerades autores de debò. Això costa per molts motius. D'una banda, hi ha segells que intenten aprofitar-se'n (s'han donat casos d'estafa en editorials dubtoses que van canviant de nom); de l'altra, és difícil aconseguir una distribució tan extensa com la que ofereix internet (es pot publicar abans a les Filipines que al seu país); finalment, els llibres que venen de Wattpad no tenen opcions a gaires premis, i sí un espai propi a les llibreries (tot i que puguin ser de gèneres molt diferents). I, com que s'emmarquen en la literatura juvenil, no computen en els registres dels més venuts. A més, els pesa el prejudici de no haver estat descobertes per un editor, sinó directament per les lectores. Sovint no se les pren seriosament, bé perquè els falta bagatge o perquè es diria que no tenen estima per l'ús correcte de la llengua ni per la literatura clàssica. Potser no reben el respecte que sí que tenen molts escriptors considerats “intel·lectuals”, però sí l'afecte de les lectores.

Entre els defensors hi ha l'escriptora Margaret Atwood, autora d'*El conte de la serventa*. Ella va formar part del jurat d'un concurs de poesia que va organitzar la plataforma. I en un article a *The Guardian* assegurava que Wattpad contribueix a l'alfabetització dels qui no tenen accés al paper o a l'educació, i permet una expansió a escala mundial sense que hi hagi fronteres. Bé. Hi pot haver la frontera lingüística. No sorprèn el fet que costi trobar històries en català. El conte curt *Com un àngel*

Les autores que escriuen a Wattpad també somien a publicar en paper o que la novel·la esdevingui una sèrie de Netflix. Volen ser escriptores.

de la guarda, de Mònica Ortega, té unes 13.000 lectures; un text titulat *[Te]rmin[amo]s*, de *the_butter_flies*, registra unes 45.000 visualitzacions, i, entre els comentaris, n'hi ha de gent que està estudiant català i diu que els ajuda molt. Però altres textos en aquesta llengua tenen un màxim de 100 o 200 lectures. Si Joana Marcús signava a la Setmana del Llibre en Català és perquè la trilogia *Foc* ha estat traduïda del castellà, en què la va escriure originàriament.

Però tornant a aquella carta que les fans de Joana Marcús li donaren en mà demanant-li que els escrivís la vida. És un bon símbol del que representa Wattpad: la proximitat de sentir-se compresa per algú que podria ser una mateixa, en qui es veu la persona ideal perquè escrigui la seva història. La identificació total. La voluntat de demostrar agraïment a través d'un objecte tangible. La conjunció entre les noves maneres de llegir i d'explicar històries, amb les de sempre. Hi ha res més íntim i proper que una carta manuscrita?

Anna Todd és l'autora de les sèries *After*, *Landon* i *Stars*, publicades per Editorial Planeta.

Raisa Martín acaba de publicar amb Nova Casa Editorial el seu primer llibre, *El juego de la araña*.

©Paolo Sustersic

L'Edifici Atalaya, la Casa de la Meridiana d'Oriol Bohigas i l'Il·la Escorial, a Barcelona; i el Walden 7 de Ricard Bofill a Sant Just Desvern, són alguns dels exemples més representatius del brutalisme arquitectònic.

Un replantejament necessari

Sovint sembla que el paisatge urbà de Barcelona sigui el resultat del pla desenvolupat per als Jocs Olímpics del 1992. Tot i que fins a cert punt és cert, la realitat és que la modernització de la ciutat es va iniciar durant la dècada del 1950, dins del període anomenat *desenvolupisme*. Analitzar aquest procés de modernització és la tasca que l'arquitecte Paolo Sustersic duu a terme en el rigorós estudi *Barcelona brutalista y tardomoderna. La construcción de un paisaje a escala metropolitana (1953-1976)*.

Fredy Massad — Amb aquesta obra, Sustersic posa llum a un període que era molt necessari abordar i cohesionar en profunditat, i que ha rebut escassa atenció i difusió. Possiblement això es deu a la seva vinculació amb l'incòmode període de la dictadura franquista, que, alhora —com planteja l'autor amb sorpresa evident—, no s'ha investigat en relació amb el brutalisme i l'arquitectura tardomoderna, malgrat les seves nombroses influències a l'àrea de Barcelona. Per tant, l'objectiu és replantejar i proposar una nova lectura del període, que és un cas d'estudi excel·lent sobre la complexitat dels processos de construcció del paisatge urbà.

L'urbanista Francesc Muñoz signa un ineludible text introductori, que fa de prolegomen perfecte per situar el lector en el context del període abordat i orientar-lo en el recorregut pels continguts. Encoratjat per la seva proposta i partint de l'eix de la construcció del paisatge, Sustersic ha volgut “proposar una interpretació que relacioni l'entorn visible amb els processos que se situen en les esferes de la política, l'arquitectura i l'urbanisme, que generalment queden amagats o dels quals es perd la memòria”. Es podria dir que es tracta d'un propòsit netament acadèmic, que entén que tot objecte és la cristallització d'una sèrie de circumstàncies i factors que s'han de contemplar amb atenció per arribar a conclusions crítiques des de l'objectivitat. Això no obstant, la seriositat i voluntat de rigor que distingeixen particularment aquesta obra adquireixen un valor molt concret en el moment actual, ja que cada cop és més difícil desempallegar-se de la inèrcia dels dogmatismes ideològics, fonamentats en la manca de coneixements, que porten a simplificacions tan tosques i tendencioses com tergiversadores.

Sustersic planteja l'estudi en dues parts. La primera és una anàlisi detallada del període cronològic, que es va endinsant en la complexitat política i social per entendre els

canvis que s'han produït a la ciutat. Hi va haver, d'una banda, una voluntat modernitzadora —que la va dotar d'habitatges populars amb la intenció d'eliminar el barraquisme fruit de l'onada migratòria, així com d'infraestructures culturals, esportives, religioses i sanitàries—; d'altra banda, la pressió del mercat immobiliari —és palès en edificis controvertits d'escala monumental que van redefinir dràsticament el perfil de la ciutat—. La segona part del llibre ofereix una catalogació detallada dels edificis construïts durant aquest període a Barcelona i la seva àrea metropolitana, classificats segons l'ús. Una selecció completa que mostra el vigor de l'arquitectura com a agent transformador de la ciutat i la seva conversió en metròpolis. La descripció de cada edifici ha estat elaborada a consciència, tant pel que fa al text explicatiu com a la seva il·lustració gràfica, i es completa en molts casos amb una sèrie de referències bibliogràfiques. Es recullen desenes de conjunts residencials, algunes cases unifamiliars i un bon nombre d'edificis industrials, institucionals, culturals i de serveis. Des de l'Illa Escorial, premi FAD d'Arquitectura 1962, fins a Ciutat Meridiana, el Walden 7 de Ricard Bofill a Sant Just Desvern, la Casa de la Meridiana d'Oriol Bohigas, Josep Maria Martorell i David Mackay Goodchild o l'Edifici Atalaya de l'avinguda Diagonal, premi FAD 1970-1971, per citar-ne només alguns.

Amb aquesta obra, Sustersic posa llum a un període que era molt necessari abordar i cohesionar en profunditat, i que ha rebut escassa atenció i difusió.

El desenvolupisme va apostar per una forma de progrés que avui dia es percep de manera negativa. L'esforç de Sustersic és situar-lo dins del context que li va donar la raó de ser.

Aquest plantejament fa del volum una obra de consulta obligada per a qui es vulgui introduir en la construcció del paisatge arquitectònic de Barcelona, prèviament al gran salt global de la Ciutat Comtal cap a “una realitat supramunicipal, primer comarcal i successivament estesa cap a una entitat més gran definida com a *àrea metropolitana*”. Es fan palesos els èxits i fracassos de les polítiques i decisions arquitectòniques i urbanístiques d'aquest període, indubtablement crucial per al desenvolupament de la Barcelona moderna i imprescindible per considerar els reptes que la ciutat i la seva àrea d'influència afronten. I, dit altrament, per disposar d'un present anterior al qual ens hem de remuntar i poder comprendre clarament quina és la ciutat real i la seva difícil complexitat, més enllà dels artefactes i empeniments icònics de les dècades recents, que constitueixen no només una capa fracassada sinó també superficial d'aquesta ciutat.

Un altre dels temes principals del llibre és el protagonisme del formigó i la tendència a mostrar-lo nu i utilitzar-lo en tot el seu potencial durant aquest període. El llenguatge del New Brutalism, sorgit a la Gran Bretanya i afirmat en l'arquitectura d'Alison i Peter Smithson, va ser immediatament adoptat pels arquitectes barcelonins. El llibre també es pot considerar una ferma reivindicació d'aquest material,

un dels fonamentals de l'arquitectura del segle xx, i que avui, per certes postures ecologistes radicals, s'està qüestionant i relegant.

Així, en un present cada cop més propens a la banalitat, Sustersic pren la decisió exemplar de situar-se en direcció oposada al corrent i aprofundeix en un moment molt sensible de la història recent, que va tenir una manera de pensar i actuar que és avui durament criticada. Moltes de les seves idees i actituds són considerades clarament tabús per a la correcció política, sovint autoritària, que s'obstina a determinar les direccions que ha de prendre la reflexió crítica. El desenvolupisme va apostar per una forma de progrés que avui dia es percep de manera negativa; això no obstant, l'esforç de Sustersic és situar, amb la major objectivitat possible, aquesta definició de progrés dins del context que li va donar la raó de ser. Quelcom que pot atorgar al lector la possibilitat de contrastar i relacionar-lo amb els propòsits i les ideologies que intervenen avui dia en la construcció del paisatge urbà.

***Barcelona brutalista y tardomoderna. La construcción de un paisaje a escala metropolitana.* Paolo Sustersic**

Ambit Serveis Editorials i Ajuntament de Barcelona, 2022. 420 pàgines

Dibuixant el paradís

Sergi García — El doctor Jordi Sabater Pi (1922-2009) va recordar sempre, cada dia, la selva tropical de Guinea Equatorial, des que va haver d'abandonar el país, obligat per les circumstàncies i acompanyat per la seva família, un 27 de febrer de 1969. Darrere va deixar un seguit d'episodis vivencials que va saber traduir en un llegat intel·lectual de primer ordre. Una memòria de l'Àfrica amb una innegable aroma novellística que ha sabut condensar Toni Pou en aquesta biografia escrita en una prosa cuidada, rica en lèxic, narrativament àgil, però no exempta d'un profund lirisme.

No hi ha res més suggeridor de la promesa d'un viatge que un mapa colonial de principis del segle xx, decorat amb acolorides estampes de tribus exòtiques, rius cabalosos, ocells del paradís o elefants. D'això i de biografies d'exploradors es va alimentar la fantasia viatgera del doctor Sabater quan era un nen que estudiava a l'*École Française* de la Gran Via de Barcelona. Aquest llibre podria igualment haver funcionat —o tal vegada funcioni— com a estímul de l'anhel de viatge i d'aventura, però l'Àfrica que evoca ha desaparegut o està en vies de desaparició. “Inda outra muita terra se te esconde”, canta un vers d'*Os Lusíadas* de Camões, lectura juvenil del doctor Sabater perquè volia aprendre la llengua dels portuguesos que vivien a l'illa de Fernando Poo, primera etapa de la seva singladura africana. “Encara altra molta terra se t'amaga”. Aquest convenciment el va fer retornar a la colònia espanyola després d'haver fet

el servei militar a Barcelona, com relata el llibre de Toni Pou; el seu destí va ser la Guinea continental, més salvatge i agresta que l'illa. Un cop establert, una combinació d'aptituds, com ara la capacitat meticulosa d'observació, l'habilitat per al dibuix, el gust per la lectura i l'aprenentatge, i l'amor a la natura, tot sumat a un entorn colpidor, paradisiac, va ser la forja del científic. Un fet casual va adreçar el seu talent cap a la investigació zoològica. L'atzar, a més de motor de l'evolució biològica, és també l'arquitecte de moltes vides, i ho és en la d'aquest investigador de rellevància mundial, tal com aquest llibre s'encarrega de reflectir.

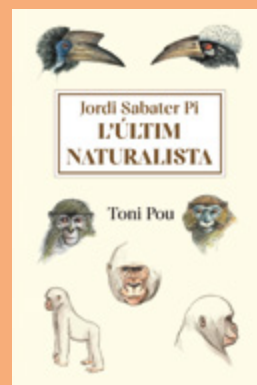
I va ser l'atzar el que va guiar a les seves mans l'únic goril·la albi conegut, batejat amb el nom de Floquet de neu. L'autor de la biografia emmarca aquest succés en el terreny de l'anècdota, i fa ressaltar els contrastos entre aquest fet i la figura científica del doctor Sabater Pi, que reivindica minuciosament al llarg del llibre.

El volum conté reproduccions de molts dibuixos científics originals del doctor Sabater. De fet, és gràcies al dibuix que es va fer fort per compensar la manca de formació acadèmica, com també al seu rigorós i esforçat treball de camp. Tot plegat li va permetre descriure espècies que, si bé ja eren conegudes, es podria dir que fins llavors es movien literalment, en molts aspectes, en el boirós àmbit de la criptofauna: la granota goliat, que sembla una invenció literària; l'indicador de la mel cua de lira, ocell que va trobar després de dotze anys de perquisicions; la conducta

bondadosa i pacífica dels gorilles, quan es pensava que eren feres temibles, i el gran descobriment, la cultura material dels ximpanzés.

Tota aquesta informació, que va donar lloc a un munt d'articles científics i a erudits llibres, la va registrar prèviament en les seves llibretes, que tenen, en paraules de l'autor de la biografia, “un aire d'objecte antic que connecta el nostre temps amb l'època dels grans naturalistes”, alguns dels quals també il·lustradors, com Audubon, el primer ornitòleg americà; Humboldt, pioner del pensament ecològic; el coetani Eugeni Sierra, excel·lent il·lustrador botànic, i el també coetani José Antonio Valverde, pare de Doñana.

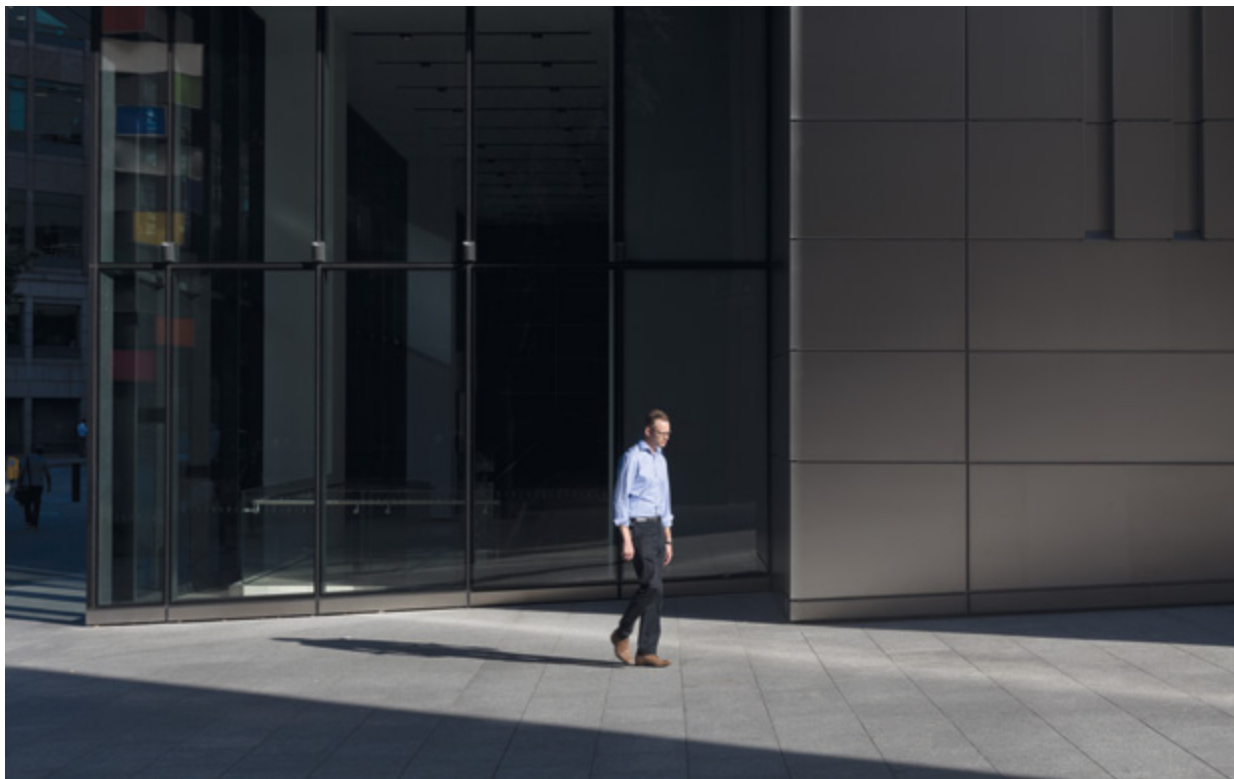
Els escenaris són les selves tropicals africanes, que, tret tal vegada de les zones protegides, estan i estaven en contínua explotació. És normal, doncs, que la majoria de les espècies estudiades pel doctor Sabater estiguin actualment catalogades per la Unió Internacional per a la Conservació de la Natura (UICN) en perill o en perill crític d'extinció. “Beauty is always doomed”, la bellesa està sempre condemnada, lamenta el llegendari capità Mission a la novel·la de William Burroughs *El fantasma accidental*, i aquesta condemna tal vegada la va albirar el doctor Sabater en la mirada de pura expressivitat humana dels gorilles i ximpanzés que va dibuixar, que va estudiar i que va estimar.

Les llibretes de Sabater Pi tenen, en paraules de l'autor de la biografia, “un aire d'objecte antic que connecta el nostre temps amb l'època dels grans naturalistes”.

Jordi Sabater Pi. L'últim naturalista. Toni Pou

Ajuntament de Barcelona, 2023. 328 pàgines

L'interès per la fotografia social que professa l'autor neix de la revista *Gramma*, publicació que als anys setanta va representar la veu de les lluites populars i les reivindicacions obreres. Els seus referents locals són Joan Guerrero, fotògraf de Santa Coloma de Gramenet; les imatges de Xavier Ribas a la sèrie *Diumenges* (1994-1997), o les converses amb Jorge Ribalta sobre fotografia conceptual.

Picasso, Miró i l'atracció dels forasters

El 2023 és l'any Picasso-Miró, en complir-se 50 anys de la mort del primer i 40, del segon. Entre altres iniciatives, la Fundació Joan Miró i el Museu Picasso organitzaran una exposició conjunta que s'inaugurarà el 19 d'octubre i es mantindrà fins al febrer del 2024. La mostra reconstruirà l'entesa i les desavinences dels dos amics, i la relació que van tenir amb Barcelona, on han deixat un important llegat.

Jaume Fabre — En una ocasió, parlant sobre el debat entre història i memòria amb el catedràtic d'Història Contemporània de la Universitat de Barcelona Andreu Mayayo, em va expressar la seva opinió sobre l'ús i abús de la història oral: “Convé, sobretot”, em va dir, “que el darrer supervivent no fixi el relat d'un fet amb total impunitat”. I això és precisament el que passa sovint, amb l'agreujant que a vegades no és el darrer supervivent el que pot explicar un fet, sinó l'única persona que el va viure. O un que ni tan sols el va viure i no queda cap supervivent per contradir-lo.

Les paraules d'Andreu Mayayo demostren la seva exactitud en una de les llegendes urbanes més consolidades de Barcelona: la que fa referència al nom del Museu Picasso. Recordar-la pot ser útil per comprovar com, a vegades, una imprecisió periodística fa que uns fets quedin per a la posteritat, no com realment van

Pablo Picasso i Joan Miró a Vallauris (França), el 1948.

©Arxiu Successió Miró © Vegap / Barcelona 2022.

passar, sinó com el periodista els va narrar o els va recollir de boca d'algú que no recordava les coses exactament com es van produir.

El Museu Picasso, entrada a la modernitat

El 9 de març del 1963 es va obrir al públic, al carrer de Montcada, el palau Berenguer d'Aguilar amb una exposició d'obres de Picasso procedents de la col·lecció Sabartés. Les informacions que recollia la premsa dels dies anteriors i de l'endemà van ocultar que era el primer pas d'una iniciativa municipal destinada a crear un gran Museu Picasso a Barcelona. Després de la inauguració, i al llarg de quatre mesos, es va presentar a les agendes dels diaris com a “Donación Sabartés de obras de Picasso”. El motiu, que posteriorment s'ha explicat en llibres i cròniques periodístiques, s'atribuïa al fet que el general Camilo Alonso Vega, ministre de la Governació des del febrer del 1957, havia respost a totes les peticions barcelonines per crear un Museu Picasso amb la decisió que, mentre ell estigués en el càrrec —i hi va ser fins al 1969—, mai permetria obrir un Museu Picasso a la ciutat. Però l'astúcia del galerista Joan Gaspar i de l'editor Gustau Gili, amb el suport de

l'alcalde Josep Maria de Porcioles, va esquivar la prohibició presentant-lo com una senzilla exposició d'obres del pintor malagueny donades pel seu amic Jaume Sabartés.

Aquest truc ha estat magnificat posteriorment, allunyant-se una mica de la realitat i assegurant que el museu, instal·lat al palau Berenguer d'Aguilar, no havia pogut portar durant anys el nom de Picasso i que Porcioles s'havia jugat la carrera política amb aquella operació. En realitat, des de la data d'inauguració només va trigar quatre mesos a sortir a la premsa amb el nom de Museu Picasso. Quatre mesos i no anys, com en alguna ocasió s'ha escrit.

Inaugurat el 9 de març, ja sortia esmentat el 7 de juliol com "Museo Picasso, horas de visita todos los días de 10 a 1.30" a la guia que publicava diàriament *La Vanguardia Española* sobre els "Museos de Barcelona y exposiciones de arte". I així va quedar la cosa, malgrat que les afirmacions de Joan Gaspar en una entrevista publicada al diari *El País* van donar peu a què s'anés repetint i magnificant el silenci sobre Picasso. Poc temps van poder durar les prohibicions governatives davant d'una realitat impossible d'amagar.

La inauguració del Museu Picasso va suposar un canvi molt important en els plantejaments museístics de Barcelona, una entrada a la modernitat que desviava la ciutat cap a una via molt diferent de la seguida durant les dues dècades anteriors, i la inclusió a les guies turístiques d'un museu al cor de la ciutat més atractiu que els existents fins aleshores. Ara que fa 50 anys de la mort del pintor malagueny és un bon moment per recordar-ho, juntament amb les diverses exposicions que tenen lloc aquests mesos al mateix museu, com també ho és portar a col·lació la singular aportació de Joan Miró a l'atracció de forasters a Barcelona, 40 anys després de la seva mort.

La mala sort del triple regal de Miró

Als anys seixanta, Joan Miró va decidir regalar a Barcelona tres obres destinades a acollir els visitants de la ciutat. Ho faria no de cop, sinó en tres moments diferents. La primera obra donaria la benvinguda als turistes que arriben per l'aire: l'any 1970 va realitzar, amb la col·laboració de Josep Llorens Artigas, un mural ceràmic a l'actual Terminal 2 de l'aeroport, que es va inaugurar l'1 de setembre d'aquell any. La segona saludaria els qui venen per mar: l'any 1976 va fer un paviment al Pla de l'Os de la Rambla, inaugurat el 30 de desembre. I la tercera, a tocar de la plaça d'Espanya, en una de les portes d'entrada a la ciutat per carretera: la monumental *Dona-bolet amb barret de lluna*, més coneguda com *Dona i ocell*, del parc de l'Escorxador i inaugurada el 16 de maig del 1983.

L'obertura del Museu Picasso i la inauguració de la darrera obra de Miró van significar l'inici d'una cursa vers la transformació de la ciutat en una de les més importants urbs d'atracció de turisme massiu del món.

No va poder ser present a l'acte perquè ja estava molt malalt. Va morir el dia de Nadal d'aquell mateix any.

Les tres obres de Miró no han tingut gaire sort. La de l'aeroport es va fer en l'única terminal existent el 1970 que, en inaugurar-se la nova el juny del 2009, va quedar en segon pla amb funcions subalternes. La de la Rambla, tot i que Miró ja tenia clara la seva funció de ser un paviment constantment trepitjat, ha estat víctima permanent de xiclets enganxats i, a vegades, de parades de fira posades a sobre. *Dona i ocell* ha compartit la dissortada fortuna del parc en el qual es troba, retallat per eternes ocupacions provisionals.

Així i tot, de la mateixa manera que l'obertura del Museu Picasso va significar un pas de gegant en la projecció de Barcelona com a capital cultural, la instal·lació de l'obra de Miró a prop de l'entrada de la ciutat per la Gran Via va ser com el tret de sortida d'una cursa, just quan Barcelona entrava en l'etapa preolímpica. Una cursa presidida per la transformació de la ciutat en una de les urbs d'atracció de turisme massiu més importants del món. Una cursa que va alterar el ritme quotidià fins a extrems insuportables, que va sacrificar moltes coses en l'altar dels negocis de restauració i hostaleria. Una cursa les conseqüències de la qual van quedar exposades de manera descarnada quan la pandèmia de la covid-19, que començà el febrer del 2020, va expulsar del centre urbà el mannà que havien estat durant tres dècades l'arribada dels vols barats i el turisme de patacada.

Els mals temps semblen haver passat sense que hàgim après la lliçó. El Museu Picasso i les obres de Miró llueixen més que mai i tornen a ser puntals de l'atracció de forasters i, en conseqüència, del negoci turístic. No era pas aquesta, segurament, la intenció dels dos artistes.

Picasso i Miró, protagonistes

Per commemorar el 50è aniversari de la mort de Pablo Picasso, s'han programat durant tot el 2023 més de 40 exposicions en vuit països diferents. Tres d'elles es podran veure a Barcelona i una tindrà doble seu, el Museu Picasso i la Fundació Miró, amb el fil conductor de l'amistat entre els dos artistes.

Daniel-Henry Kahnweiler
Museu Picasso de Barcelona
Fins al 19 de març del 2023

Miró-Picasso
Museu Picasso de Barcelona / Fundació Joan Miró
Del 19 d'octubre del 2023 al 25 de febrer del 2024

La voluntat de Picasso. Les ceràmiques que van inspirar l'artista
Museu del Disseny de Barcelona
Del 21 de juny al 17 de setembre del 2023

‘Cruising’ Sebastià Portell

Buf, com cansa pujar a pota tot el trajecte, no?

T’imagino en el moment de venir cap aquí, a Montjuïc, a la muntanya de Miró i de la Font del Gat i del *cruising*, a plena llum del dia. Aquella salivera només de pensar en el que t’hi esperava. Perquè tots dos sabem que a tu t’encanta, deixar-te caure per aquí. Ser-hi, només; mirar què hi ha, qui hi ha, què t’expliquen els individus que t’hi trobes setmana sí setmana també. De vegades em pregunto si ens saludaríem, si ens trobéssim en un lloc que no fos aquest... Millor no hi penso.

Buf...

Segons d’on vinguis no ho sembla, però a Montjuïc hi ha de tot. A un costat hi ha els museus, i l’avinguda, i un barri a una banda i a l’altra un cementiri que dona al mar; jo només hi he estat un cop, allà, i la veritat és que no hi tornaria. Hi ha poca cosa més que ossos, però no ossos a mig escurar, ossos d’aquests que “encara mira” i que es poden posar dins l’olla, no, ossos ressecs. L’avinguda, en canvi, és plena de turistes, persones que vesteixen colors llampants i que, com nosaltres, esquiven els cotxes i la fortor dels contenidors i de les papereres. S’hi fan festes sovint, aquí, i com que no hi viu gaire gent es poden permetre deixar la porqueria durant més temps que no pas a altres racons de la ciutat. A mi, com comprendràs,

Sebastià Portell

Nascut a Ses Salines el 1992, escriu des de —i sobre— les fronteres textuais i vivencials. És autor de les novel·les *Les altures* (2022), *Ariel i els cossos* (2019) i *El dia que va morir David Bowie* (2016, premi Time Out Barcelona al Creador de l’Any), els contes de *Maracaibo* (2014), el llibre de no-ficció *Les nenes que llegien al lavabo* (2021) i diverses obres teatrals, com ara *Transbord* (2018). També ha tingut cura del volum biogràfic *Antònia Vicens. Massa deutes amb les flors* (2016) i d’*Amors sense casa* (2018), la primera antologia de poesia LGBTQ catalana.

això no és el que més em molesta. El que m'inquieta més és l'olor de crema solar, o bé d'aixella, o bé de peus, que deixen anar els turistes per tot allà on passen, com les baves allargassades dels llimacs.

Buf, és que no els suporto...

Després hi ha el bosc, aquesta clapa grossa de verdor al capdamunt de la muntanya. Hi ha els pins, i les palmeres, i els plàtans d'ombra. També hi ha l'asfalt, però aquí dalt no molesta tant com a la ciutat, a prop de casa. Aquí l'asfalt és tímid, pudorós, com si s'avergonyís de trepitjar la terra a un lloc on la terra ho domina tot. I no és que sigui especialment ecologista, jo, de fet no acabo de tenir clar què vol dir, ser ecologista, però jo m'hi pixo, a l'asfalt, jo hi faig un riu i el marco quan sé que no em mira ningú, no tant per dir "aquest lloc és meu", sinó per aquella crida de la natura que no saps per què però que se't presenta en el moment menys esperat, el menys previst, el menys pensat, siguis al llit o bé a la platja o bé al bosc, com fa una estona. Com quan t'he vist.

Buf, quan t'he vist...

T'he albirat de lluny, entre matolls, i no t'he vist sencer però de seguida he estat segur que tu eres tu. Estaves incorporat cap endavant, en una postura que en una altra situació m'hauria semblat forçada, o estranya, o rígida, però poc després he recordat que gairebé tot és possible, aquí. Què

feies? Estaves sol, i decididament molt guapo. Portaves l'arnès. No anem de bromes, m'he dit. I ja m'agrada, que ho donis tot a la nostra primera trobada. M'exciten els extrems, i tot i així m'ha semblat tendre mirar-te i pensar "aquest ha de ser meu", sense que tu ni tan sols t'imaginassis que des del fons del

caminoi jo t'esguardava. Eres, a efectes pràctics, inofensiu. M'he sentit poderós, i admetré que també una mica satisfet, com si el que havia de venir després no importés tant com aquell instant de picardia.

Buf.

T'has girat i m'has vist. No sé si han estat segons o una eternitat, però quan per fi hem coincidit he notat que un llamp ens ajuntava les mirades. I jo he fet un esforç per no abaixar-te-la, la mirada, perquè veiessis que sí, que sí, que sí, que t'havia estat observant i que et volia.

Buf, sí!

D'entrada no m'imaginava que t'atreviries a venir. He pensat que devies ser d'aquests que borden molt, però que no mosseguen. Un pocapena. Un pobre diable amb pedigrí que es moriria de vergonya si la gent de casa s'assabentés d'on surt a passejar els dissabtes al migdia. O que potser et decidiries, te m'apropriaries, que intercanviariem una mica de saliva o alguna ensumada furtiva entre tants i tants ulls amagats al sotabosc, i que a la mínima em diries que ets aquí, però que tens un amo i que no li agrada que t'apropis a ningú que no sigui ell. I jo ho respecto, eh? Cadascú té les seves manies, però és que jo ara mateix sento que la meva mania ets tu. M'entens?

D'entrada no m'imaginava que t'atreviries a venir. He pensat que devies ser d'aquests que borden molt, però que no mosseguen. Un pocapena.

Buf, és que com m'agrades.

Pensava que em tallaries, però no. Ha estat llançar-me i tu deixar-te anar: he pensat que primer de tot volia ensumar-te. Fer-me meva aquesta olor que t'intuïa al punt exacte en què el tronc se separa de les extremitats, i que és tan intensa. Aquesta olor que fas, rotunda, de pèl pertot arreu. Ja saps que on hi ha pèl... O bé l'olor que et fa la boca, que és una olor que gairebé té un gust i que és com l'herba, de color verd. I l'olor de les orelles, la de la barbata, la de les galtes, l'olor de l'entrecreix...

Buf, quin entrecreix.

No m'has dit res. Tu vigilaves, tímid però diligent, que ningú no ens espiés rere les mates. D'entrada la zona semblava tranquil·la, però en llocs d'aquesta mena qui ho sap dir... El vol d'algun ocell escadusser trencava a estones aquell silenci de petits moviments d'insectes, desplaçaments llunyans de gent, sirenes llunyanes de vaixells, que sonaven esmoreïdes, com un anunci a la televisió quan ets al pati. Sorollets mínims que ni tu ni jo no podíem percebre a no ser que ens hi fixéssim expressament, amb esperit explorador.

I jo t'explorava, creu-me que t'explorava... Buf.

No m'han calgut paraules per convèncer-te: d'ensumar-te he passat a llepar. I tu et deixaves, i de quina manera, i ha estat en aquell instant que m'ha vingut al cap la idea que furgar entre els llocs més recòndits del teu cos també és una bona manera d'aprendre qui ets, de conèixer-te més enllà d'un nom, d'un joc, d'on vius, del teu menjar preferit o de si ets més de platja o de muntanya. A qui li importa un nom o una adreça en un context com aquest? Jo pensava i no pensava en el gustet, en llepar-te així, en sentir que moltes vegades ensumar, xarrupar, xuclar, mirar-se, també és un camí que porta cap al món pervers de les jerarquies, i jo t'era amo, i tu m'obeïes, em pertanyies, em feies cas, i semblava que no hi podia haver res ni ningú capaç de trencar la nostra intimitat forçada sota l'ombra i aquest sol de juliol, rodant per l'herba. I una humitat gustosa m'impregnava les aixelles i les juntures de les cames...

—Trasto!

“Com?” m'he preguntat. Ha estat com si caigués. He mirat a banda i banda i no hi he trobat ningú. Trasto... Aquest, és el teu nom? I per què coi m'hauria d'interessar el teu nom? Jo no volia fer-me preguntes, volia constatar el teu cos, però per molt que ho intentés algú et buscava i havia decidit que podia interrompre'ns. T'has paralytitzat com es paralytizen els cadells quan la mare els esgarrapa pel clatell, per protegir-los... No he volgut insistir.

—Trasto, vine aquí! —Hi ha tornat la veu—. Ja n'hi ha prou, de fer amiguets.

Segons després, l'he vist: dalt del turó, calçada amb les xiruques, la teva mestressa. Una dona de mitjana edat que s'assemblava molt a la que un dia vaig tenir.

Abans que et lligués l'arnès a la corretja he pensat que un dia m'agradaria molt mossegar-te a fons les cuixes.

Les altures
Empúries, 2022

Les nenes que llegien al lavabo
Ara Llibres, 2021

Aquest treball planteja la City londinenca com una metròpolis morta, que s'ha venut als interessos privats i s'ha oblidat de la vida pública, però alerta que podria ser qualsevol ciutat del món. Les fotografies són la metàfora d'una societat on impera l'aïllament social i l'individualisme per sobre del sentiment de comunitat. La City és un exemple simbòlic de com el poder imposa el seu model d'urbanisme.

Barcelona Metròpolis

Número 125

Gener 2023

Direcció

Milagros Pérez Oliva

Consell de redacció

Marc Andreu, Águeda Bañón,
Sara Berbel, Ismael Blanco, David Bravo,
Judit Carrera, Najat El Hachmi,
Sonia Fuertes, Mayo Fuster Morell,
Marina Garcés, Oscar Guayabero,
Sara Moreno Colom, Ismael Peña López,
Milagros Pérez Oliva, Bernat Puigtobella,
Genís Roca, Joan Manuel Tresserras

Coordinació editorial

Imma Muñinos Cotaina

Suport de coordinació i plec de cultura

Gemma Martí Coma

Edició de textos

Gemma Martí i Mar Claramonte
(Edicions Clariana)

Col·laboradors

Francesc Bombí-Vilaseca, Cristina Castells,
Marcel Coderch, Josep Espluga,
Jaume Fabre, Assumpta Farran,
Agustí Fernández de Losada, Iu Gallart,
Marta García París, Sergi García,
Joan Herrera, Eugeni Madueño, Fredy
Massad, Oriol Pàmies, Sebastià Portell,
Llúcia Ramis, Bàrbara Raubert,
Xavier Theros

Il·lustracions

David Sierra

Portada

David Sierra

Fotografia

Albert Armengol, Jordi Barreras,
Dani Codina, Àlex Losada, Marc Lozano,
Manuel Medir, Aleix Montoto,
César Núñez, Jordi Play, Paolo Sustersic
/ Arxius: Successió Miró,
Imatges Barcelona, Àrea d'Ecologia
Urbana, Ajuntament de Barcelona

Infografia

Carles Javierre

Correcció i traducció

textosBCN

Producció

Òscar Carreño Montero

Distribució

M. Àngels Alonso

Dipòsit legal

B. 37.375/85

ISSN 2340-129X

Editor

Ajuntament de Barcelona

Consell d'Edicions i Publicacions

Jordi Martí Grau, Marc Andreu Acebal,
Águeda Bañón Pérez, Xavier Boneta
Lorente, Marta Clari Padrós, Núria
Costa Galobart, Sonia Frias Rollón, Pau
González Val, Laura Pérez Castaño,
Jordi Rabassa Massons, Joan Ramon
Riera Alemany, Pilar Roca Viola, Edgar
Rovira Sebastià, Anna Giralt Brunet

Directora de Comunicació

Águeda Bañón

Directora de Serveis Editorials

Núria Costa Galobart

Direcció de Serveis Editorials

Passeig de la Zona Franca, 66

08038 Barcelona

Telèfon: 93 402 31 31

*Els articles de col·laboració
expressen l'opinió dels seus autors,
no necessàriament compartida pels
responsables de la revista.*

*Els continguts escrits de Barcelona
Metròpolis es troben disponibles al lloc
web de la publicació sota una llicència
Creative Commons de Reconeixement-
No Comercial-Compartir Igual 2.5
Espanya, excepte en el cas del Relat®.*

Web

<http://metropolis.barcelona>

Twitter

@bcnmetropolis

Correu electrònic

bcnmetropolis@bcn.cat

Butlletí electrònic

Ompliu aquest formulari per rebre
el butlletí de la revista:

[http://comunica.barcelona.cat/
newsletters/metropolis/ca](http://comunica.barcelona.cat/newsletters/metropolis/ca)

Dossier

Un nou model energètic per a la ciutat

6 euros

46-55

Entrevista

Enric Casasses

“A vegades penso que l’obra bona és el manuscrit”

de Francesc Bombí-Vilaseca

4-8

Marta García París

Crisi energètica i vulnerabilitat

10-15

Joan Herrera

L’energia, el vector de canvi de les ciutats en el segle XXI

16-20

Josep Espluga

Percepcions i conflictes al voltant de l’ús de l’energia

22-27

Assumpta Farran

Accelerar els canvis per a un nou model energètic

28-33

Cristina Castells

La ciutat i el repte d’una transició justa

34-38

Iu Gallart

Les elèctriques públiques, una nova eina per al canvi energètic

40-44

Marcel Coderch

La fi de l’era de l’abundància

56-60

Visions urbanes

La lluita pel nomenclàtor a la Barcelona democràtica

de Xavier Theros

62-65

En trànsit

Cathryn Clüver Ashbrook

La diplomàcia urbana en temps de conflicte

d’Agustí Fernández de Losada

77-95

Plec de cultura

Debat. La Barcelona negra. Per què ens fascina tant el *true crime*?

Entrevista. Àngels Margarit

Tendències. Wattpad: una altra manera de llegir

Llibres. Barcelona brutalista y tardomoderna /

Jordi Sabater Pi, l’últim naturalista

Exposició. Picasso, Miró i l’atracció dels forasters

66-74

Barcelona en dades

Un dia a la vida de Barcelona

d’Oriol Pàmies i Carles Javierre

96-99

Relat

Sebastià Portell

‘Cruising’

Versión castellana
www.metropolis.barcelona/es

English version
www.metropolis.barcelona/en

Ajuntament
de Barcelona

[www.
metropolis.barcelona](http://www.metropolis.barcelona)

Número il·lustrat per
David Sierra

Insert fotogràfic de
Jordi Barreras